

สวัสดิ์ปีใหม่ ๒๕๕๐

หลากหลายเรื่องราวใน... การประชุมวิชาการประจำปี โครงการ BRT ครั้งที่ 10

- ค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปุ่ม...สัตว์เลื้อยลูกด้วยนมเฉพาะถิ่นของไทย
- แนะนำ...พิพิธภัณฑ์พืช (Herbarium) ในประเทศไทย
- พบมวนน้ำชนิดใหม่ของโลกที่ทองพาดุมิ
- หนังสือใหม่ปี 2549
- เตรียมพบกับ...การประชุมวิชาการทองพาดุมิตะวันตก
จ.กาญจนบุรี

สารบัญ

เม็ดโลกวิชาการ

หลากหลายเรื่องราวใน...

การประชุมวิชาการประจำปีโครงการ BRT ครั้งที่ 10	4
รวมถ้อยแถลง...จากการประชุมวิชาการประจำปีโครงการ BRT ครั้งที่ 10	10
รวมพล “ผลงานโปสเตอร์” จากงานวิจัย	16

น้องสัตว์น่ารัก

สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมเฉพาะถิ่นของไทย

ปฏิบัติการล่าฟัน : การค้นหาค้างคาวหน้ายักษ์มูกูปูม

สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมเฉพาะถิ่นของไทย

จากความรูสู่การใช้ประโยชน์

พิพิธภัณฑ์พืช (Herbarium) ในประเทศไทย

ทุ่งท่าวิชาการ

BRT แอบเมาท์

แมลงมอมอกท่า

มุมหนังสือ

บทบรรณาธิการ

ต้อนรับมหานวดด้วย BRT newsletter ฉบับประชุมวิชาการประจำปีโครงการ BRT ครั้งที่ 10 ที่จัดขึ้นเมื่อวันที่ 8-11 ตุลาคม 2549 มาริทม์ ปาร์คแอนด์สปา รีสอร์ท จังหวัดกระบี่ งานนี้กองบรรณาธิการได้เกาะติดทุกมุมมองความคิดเห็นจากการประชุมฯ เพื่อให้ทั้งผู้ที่เข้าประชุมและไม่ได้เข้าร่วมประชุมและผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสรับทราบถึงความเคลื่อนไหวของวงการความหลากหลายทางชีวภาพของไทย

นอกจากนี้ยังมีเรื่องราวสนุกๆ จากการผจญภัยติดตามค้างคาวหน้ายักษ์มูกูปูมสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมเฉพาะถิ่นของไทยที่อาศัยอยู่นอกพื้นที่อนุรักษ์ในเขตที่ราบภาคกลางของไทย และมาทำความรู้จักกับพิพิธภัณฑ์พืชทั้ง 7 แห่งในประเทศไทยที่หลายแห่งได้รับการสนับสนุนจากโครงการ BRT มาอย่างต่อเนื่อง และห้ามพลาดกับเรื่องราวอัปเดตในคุยข่าววิชาการและติดตามความเคลื่อนไหวกับกิจกรรมต่างๆ ของนักวิจัยโครงการ BRT ได้ในแมลงมอมอกท่า และ BRT แอบเมาท์ ที่สำคัญฉบับนี้มีมุมหนังสือใหม่ประจำปี 2549 มาให้เลือกชมมากมาย พร้อมปิดท้ายปีเก่าและต้อนรับปีใหม่ 2550 ด้วยงานประชุมวิชาการของผาภูมิตะวันตก ที่จะจัดขึ้นในวันที่ 2-4 กุมภาพันธ์ 2550 ที่จังหวัดกาญจนบุรี สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยช่วยบันดาลให้ผู้อ่านทุกท่านมีความสุขตลอดปี ๒๕๕๐ สวัสดีปีใหม่ค่ะ

คำทมนนไม้ม้

การประชุมวิชาการประจำปีโครงการ BRT มีประเด็นสำคัญหลายเรื่อง ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากถ้าเรานำความรู้ความเข้าใจที่ได้รับกลับไปวิเคราะห์เพื่อพัฒนาวิธีคิดและวิธีการดำเนินงานในโครงการวิจัยหรือกระบวนการในการเรียนการสอน รวมทั้งประยุกต์ใช้ในงานด้านใดด้านหนึ่งตามที่เราถนัด สิ่งเหล่านี้คือ “หัวใจของการประชุมวิชาการ”

ศ.วิสุทธิ์ ใโป้

ที่ปรึกษา ศ.วิสุทธิ์ ใโป้ บรรณาธิการ รังสิมา ตัณฑเลขา ผู้ช่วยบรรณาธิการ เอื้องฟ้า บรรเทาวงษ์ กองบรรณาธิการ ถาวร สาริมานนท์, อรรถวรรณ วรรณศรี, สุกัญญา ประกอบธรรม, วิภามาศ ไชยภักดี, ปานกลม ศรสวรรณ, ณัฐฐา วัฒนรัชกิจ ออกแบบรูปเล่ม บริษัท สร้างสื่อ จำกัด
บทความใน “BRT Newsletter” เป็นความคิดเห็นและทัศนะของผู้เขียนแต่ละท่าน โครงการ BRT ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป

ประเทศไทยมี “ทุนทางธรรมชาติ”
ไม่น้อยไปกว่าชาติไหนในโลก
บรรพบุรุษของเราสามารถดำรงอยู่
และสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้กับประเทศมาจนถึงปัจจุบัน
ด้วยความหลากหลายของทรัพยากรทางธรรมชาติในแผ่นดิน
แต่ต้นทุนเป็นสิ่งที่สามารถหมดไป
ถ้ารู้จักใช้แต่ไม่รักษาน้ำหรือทำให้เพิ่มทุน
วันนี้เรารู้จัก
“ทุนทางธรรมชาติ”
ของเราดีพอแล้วหรือยัง”

หลากหลายเรื่องราวใน...

การประชุมวิชาการประจำปีโครงการ BRT ครั้งที่ 10 “ทุนทางธรรมชาติเพื่อการพัฒนาประเทศไทย”

8-11 ตุลาคม 2549 มารีโทม์ พาร์ค แอนด์ สปา รีสอร์ท จ.กระบี่

เรื่อง รังสิมา ตันทเลขา, เอื้องฟ้า บรรเทาพงษ์, ณัฐฐา วัฒนรัชกิจ, ดาวร สาริमानนท์, วิภามาศ ไชยภักดี และเรืองฤทธิ์ พรหมดำ

ภาพ ดาวร สาริमानนท์ และ เรืองฤทธิ์ พรหมดำ

ฝ่ายเลขานุการโครงการ BRT

“ประเทศไทยมี “ทุนทางธรรมชาติ” ไม่น้อยไปกว่าชาติไหนในโลก บสวบุรุษของเราสามารถดำรงอยู่และสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้กับประเทศมาจนถึงปัจจุบันด้วยความหลากหลายของทรัพยากรทางธรรมชาติในแผ่นดิน แต่ต้นทุนเป็นสิ่งที่สามารถหมดไปถ้ารู้จักใช้แต่ไม่รักษาหรือทำให้เพิ่มพูน ความเชื่อในอดีตมีส่วนช่วยให้ธรรมชาติหลายอย่างยังคงอยู่เป็นต้นทุนถึงลูกหลาน มาบัดนี้ความเจริญทางวิทยาการเข้ามาแทนที่ความเชื่อเหล่านั้น คำถามที่น่าจะต้องเร่งหาคำตอบก็คือเราจะใช้ประโยชน์จากต้นทุนที่มีอยู่อย่างไร และจะรักษาต้นทุนอย่างไรเพื่อให้อยู่ต่อไปได้ถึงรุ่นลูกรุ่นหลานของเรา”

เมื่อวันที่ 8-11 ตุลาคม 2549 ที่ผ่านมา โครงการ BRT จัดการประชุมวิชาการประจำปี ครั้งที่ 10 ที่มารีโทม์ พาร์ค แอนด์ สปา รีสอร์ท จ.กระบี่ โดยได้หยิบยกหัวข้อ “ทุนทางธรรมชาติเพื่อการพัฒนาประเทศไทย” มาเป็นประเด็นให้ผู้เข้าร่วมประชุมทั้งนักวิชาการ อาจารย์ นิสิตนักศึกษา รวมทั้ง ครู ชาวบ้าน และภาคเอกชนกว่า 350 คน ได้แลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวาง

ฯพณฯ อำพล เสนาณรงค์ องคมนตรี ได้ให้เกียรติแก่โครงการ BRT เป็นประธานเปิดการประชุมมาโดยตลอด 10 ปี ทำให้ท่านมองเห็นการเปลี่ยนแปลงของงานวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพที่ก้าวหน้าไปอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการค้นพบสิ่งมีชีวิตใหม่ การขยายพื้นที่ศึกษา (area based) ที่กว้างขวาง อีกทั้งยังมีเครือข่ายพันธมิตรมากขึ้นเป็นลำดับ จึงได้แสดงความชื่นชมและขอให้รักษาความดีนี้ไว้ตลอดไป

ศ. วิสุทธิ์ ไบไม้ ผู้อำนวยการ โครงการ BRT กล่าวว่า หลังจากโครงการ BRT ได้ทำงานด้านความหลากหลายทางชีวภาพในประเทศไทยมาเป็นเวลา 11 ปี เต็ม เริ่มมีผลงานตกผลึกชัดเจน สะท้อนถึงจุดเด่นและศักยภาพของทรัพยากรชีวภาพในการนำมาพัฒนาประเทศ เพราะฉะนั้นจึงต้องการให้คนไทยทุกคนได้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรชีวภาพดังกล่าว ที่สามารถช่วยส่งเสริมการดำรงชีวิตตามแบบเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศทั้งด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

โครงการ BRT ขยายงานจำนวนมาก

ภายในห้องประชุมยังมีส่วนจัดแสดงภาพวาดทางพฤกษศาสตร์ ของศิลปินทั้งในและต่างประเทศบริเวณด้านหลังห้องที่ทางสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ขนข้ามคอยจากเชียงใหม่มาให้ชมกันถึงกระบี่ ดึงดูดให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้ชื่นชมความงดงามและถ่ายภาพเก็บไว้ในช่วงเวลาพักเบรกจากการบรรยายและเสวนา

ลิเกป่าเป็นการแสดงศิลปะพื้นบ้านของภาคใต้อีกแขนงหนึ่งที่หาดูได้ยากยิ่งในปัจจุบันมีการสืบทอดกันมานานถึง 80-100 ปี เป็นการแสดงที่ผสมผสานระหว่างศิลปะอาหรับ มลายู และไทย และมีเครื่องดนตรีที่ชาวเป็นตัวแทน

การแสดงรำโนห์ราที่มีท่ารำอันอ่อนช้อยหลากหลาย ท่วงท่าจากนางรำที่เป็นเด็กหญิง 3 คน และในช่วงท้ายก็มีเด็กชายผู้แสดงเป็นพรานบุญมาเพิ่มอีก 2 คน พร้อมด้วยการว่ากลอนของพรานบุญเด็กปิดท้าย

การประชุมวิชาการประจำปีโครงการ BRT ได้จัดขึ้นทุกปี เพื่อสื่อสารกับนักวิจัยและนิสิตนักศึกษา รวมทั้งผู้สนใจจากหลากหลายสถาบันการศึกษา ให้รับทราบผลการดำเนินงานของโครงการด้านต่างๆ รวมทั้งนำเสนอ นโยบายการดำเนินงานของโครงการ BRT ในอนาคต ในปีนี้เช่นกัน โครงการ BRT ได้ชูประเด็น “ความหลากหลายทางชีวภาพ” คือ ทูตทางธรรมชาติที่มีศักยภาพต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการศึกษา จึงได้นำเสนอหัวข้อการบรรยายพิเศษ เสวนา และการเสนอผลงานวิจัย พอสฐประสาระสำคัญได้ดังนี้

ด้านนโยบาย :

“ความหลากหลายทางชีวภาพ” ได้รับการบรรจุเข้าเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คุณ สันติ บางอ้อ ผู้ทรงคุณวุฒิ และอดีตรองเลขาธิการสภาพัฒนาฯ จึงได้รับเชิญให้มาบรรยายพิเศษ เรื่อง “การพัฒนาประเทศบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10” เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้รับทราบแผนงานของยุทธศาสตร์ความหลากหลายทางชีวภาพที่ดำเนินการโดยสภาพัฒนาฯ โดยเฉพาะการพัฒนาในช่วง 5 ปี (2550-2554) ต่อจากนี้ไปที่เน้นการสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจกับทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อการสร้างสังคมพอเพียง

นอกจากนั้น โครงการ BRT ในระยะที่ 3 ยังได้รับการบอกเล่าผ่านการเสวนา “BRT เปิดบ้าน...สู่สังคม” โดยมี รศ.สมศักดิ์ ปัญหา และ ดร.นิพาดา เรือนแก้ว จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มาเป็นผู้นำเสนอ นโยบายการบริหารงานของโครงการ BRT ดำเนินรายการโดย คุณประพจน์ ภู่อทองคำ ผู้ดำเนินรายการมืออาชีพจากบริษัทวีซีดีเอก จำกัด การเสวนาครั้งนี้ทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของโครงการ BRT อย่างกว้างขวาง

ด้านประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม :

โครงการ BRT ได้เชิญอาจารย์กลิ่น คงเหมือนเพชร ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์เมืองกระบี่มา “สะท้อนภาพจังหวัดกระบี่ที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน” ในอดีตกระบี่เคยเป็นเมืองท่าที่รุ่งเรือง นอกจากนี้ในหลายพื้นที่ของจังหวัดกระบี่ยังมีหลักฐานทางโบราณคดีหลายชั้นที่ทำให้นักโบราณคดีสันนิษฐานว่าที่นี่น่าจะเป็นแหล่งกำเนิดมนุษย์โบราณอีกแห่งหนึ่ง การบรรยายด้านประวัติศาสตร์อีกเรื่องหนึ่งที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน คือ การนำประวัติของนักวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพที่ยิ่งใหญ่ในอดีตมาเปิดเผย ใน “ย้อนรอยนักสำรวจยุคบุกเบิกของไทย ร่วมจารึกไว้ในแผ่นดิน” โดย ดร.จำลอง เพ็งคล้าย ราชบัณฑิต ซึ่งทำให้พวกเราคนรุ่นหลังได้รู้การทำงานที่ยากลำบากและอดทนของนักวิจัยรุ่นก่อน ซึ่งเป็นสิ่งที่นักวิจัยรุ่นหลังควรยึดถือเป็นแบบอย่าง

ใกล้ถึงกำหนดลงทะเบียนผู้เข้าร่วมประชุมต่างก็มารวมกันหนาแน่นบริเวณหน้าห้องประชุม ต่างพูดจาทักทายเสมือนงานชุมนุมศิษย์เก่าที่รวมเอาความหลากหลายไม่ว่าจะเป็น เพศ วัย สถาบันการศึกษา และองค์กรต่างๆ มารวมกันอย่างพร้อมเพรียง บ้างก็ตามล่าลายเซ็นดีจากเจ้าของหนังสือที่ออกใหม่ บ้างก็ถ่ายรูป บ้างก็ยื่นดูโปสเตอร์

สิ่งที่ดูจะเป็นสีสันของงานประชุมก็จะเป็นการนำเสนอผลงานวิจัยในรูปแบบโปสเตอร์ที่แต่ละผลงานได้จัดทำอย่างสวยงามและอัดแน่นไปด้วยองค์ความรู้จากงานวิจัยชนิดที่กล่าวได้ว่าไม่มีใครยอมใคร

ชุดแพ็คเกจที่มอบให้กับผู้ที่มาลงทะเบียนเข้าร่วมประชุมปีนี้เป็นกระเป๋าน้ำดื่มที่สกรีนเป็นลายภาพเขียนสีโบราณจากถ้ำผาหัวโต สัญลักษณ์เมืองกระบี่ พร้อมด้วยเอกสารประกอบการประชุมจำนวน 5 เล่ม รวมทั้งเสื้อยืดที่มีปัญหาเรื่องขนาดไม่พอดีกับความต้องการเนื่องจากความผิดพลาดในการขนส่ง ซึ่งทาง BRT ต้องขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

ทางด้านซุ้มหนังสือและของที่ระลึกก็เป็นอีกแหล่งที่ดึงดูดความสนใจของผู้เข้าร่วมประชุมไม่น้อย ทั้งนี้เพราะว่าหนังสือของโครงการ BRT ไม่สามารถหาซื้อได้ทั่วไป รวมถึงโปรโมชั่นหนังสือมากมายที่คุ้มแสนคุ้มจริงๆ เกมท้ายด้วยเสื้อโปโลปักโลโก้ BRT สุดเก๋ก็มีจำหน่ายในราคาขอมเยอร์

โครงการ BRT ยังให้ความสำคัญกับศิลปินวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง จึงได้นำคณะ “บันเทิงรวมมิตร” คณะแสดงที่ยังคงอนุรักษ์การแสดงพื้นบ้านของภาคใต้มาแสดงในพิธีเปิด การแสดงประกอบไปด้วย การรำมโนห์รา และลิเกป่า การแสดงอย่างหลังอาจจะดูไม่คึกคักมากนัก แต่ทั้งนี้การแสดงลิเกป่าเป็นศิลปะพื้นบ้านของภาคใต้อีกแขนงหนึ่งที่หาดูได้ยากยิ่งในปัจจุบัน เนื่องจากมีสิ่งบันเทิงอื่นๆ เข้ามาแทนที่ ทำให้เด็กรุ่นใหม่รู้จักลิเกป่าน้อยลง

ด้านวิชาการ :

ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศเกษตร
บรรยายพิเศษ โดยคุณ Kevin Kamp จากโครงการ SAFE ได้เปิดประเด็นให้ผู้เข้าร่วมประชุมเข้าใจความสำคัญของพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งเป็นอีกระบบนิเวศหนึ่งที่มีความหลากหลายทางชีวภาพที่เอื้อต่อวิถีชีวิตของเกษตรกรไทย โดยพื้นที่ธรรมชาติรอบๆ นาข้าว ไม่ว่าจะเป็นต้นไม้ใหญ่ ป่าละเมาะ ขอบแปลงขอบ

ถนน พื้นที่ชุ่มน้ำ คูน้ำ ฯลฯ ล้วนแต่เป็นแหล่งพึ่งพิงอาศัยของสิ่งมีชีวิตหลากหลายชนิดที่ให้บริการทางระบบนิเวศ อีกทั้งชุมชนยังสามารถสร้างรายได้ อาหารและนำมาใช้ประโยชน์ทั้งทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอีกด้วย ความสำคัญของงานด้านนี้ทำให้โครงการ BRT ได้เปิดวงสนทนาเป็นกลุ่มย่อยเพื่อให้ผู้ที่สนใจมาร่วมนำเสนอมุมมองความคิดและแนวทางการพัฒนาในการทำงานวิจัยต่อไป

การวิจัยเชิงพื้นที่ (area-based) จากป่าเมฆ (เขานัน) ถึงทะเล (หาดขนอม) และการขยายพันธมิตร หลังจากได้นำร่องงานวิจัยเชิงพื้นที่ (area-based) ในชุดโครงการทองผาภูมิตะวันตก โครงการ BRT ในระยะที่ 3 ได้ขยายงานวิจัยเชิงพื้นที่ออกไปในพื้นที่ภาคใต้ ในชุดโครงการวิจัยป่าเมฆ อุทยานแห่งชาติเขานัน จ.นครศรีธรรมราช ที่ได้พันธมิตรเก่าที่เหนียวแน่นอย่างบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) มาร่วมสนับสนุนทุน และชุดโครงการวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพทางทะเล อุทยานแห่งชาติหาดขนอม-หมู่เกาะทะเลใต้ จ.นครศรีธรรมราช ที่มีพันธมิตรใหม่อย่างบริษัทโททาล อีแอนด์พี ประเทศไทยและมูลนิธิโททาล ประเทศไทย มาร่วมสนับสนุนทุนวิจัยที่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมของไทย

การประชุมวิชาการประจำปีโครงการ BRT ครั้งที่ 10 นี้ ถือเป็นการเปิดตัวชุดโครงการทั้งสองอย่างเป็นทางการ โดยผู้

ประสานงานหลักของชุดโครงการ ได้แก่ ผศ. ปิตวงค์ ตันติโชค ผศ. มัลลิกา เจริญสุธาสินี และ ผศ. กฤษณะเดช เจริญสุธาสินี จากมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ได้มานำเสนอ “กรอบการศึกษาเชิงพื้นที่ (area-based) แบบมีเป้าหมาย” โดยมีคุณประพจน์ ภูทองคำ จากบริษัทว็อดด็อก เป็นผู้ตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมเข้าใจวิธีการบริหารจัดการงานวิจัยเป็นกลุ่ม ซึ่งต้องใช้ความร่วมมือและการบริหารจัดการข้อมูลค่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวางระบบฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพที่เรียกว่า NBIDS : National Biodiversity Information Database System ซึ่งคาดว่าจะจะเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยเป็นกลุ่มเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จนสามารถนำมาประมวลและคาดการณ์สถานการณ์สิ่งแวดล้อมได้ ชุดโครงการทั้งสองยังได้เปิดเป็นประชุมกลุ่มย่อยให้นักวิจัยและผู้สนใจเข้าร่วมฟังผลงานวิจัยอีกด้วย

ชนิดพันธุ์ต่างถิ่น (alien species) และการจัดการน้ำอับเฉา (ballast management) เป็นประเด็นที่จะทวีความสำคัญในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพทั้งในระดับประเทศและในระดับโลก โครงการ BRT จึงได้ใช้ที่ประชุมวิชาการประจำปีโครงการ BRT ครั้งที่ 10 เปิดประเด็นการวิจัยชนิดพันธุ์ต่างถิ่นและการจัดการน้ำอับเฉา โดยได้เชิญอาจารย์นันทวิเศษ ตันทวนิช จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มาบรรยายงานวิจัยของอาจารย์ในระดับปริญญาเอกเรื่อง “A Comparative Study of Dietary Habits of the Introduced Cane Toad, *Bufo marinus*, and Several Native Anurans on Ishigaijima, Japan” ซึ่งได้เปิดประเด็นการวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่จะเป็นต้นแบบการวิจัยด้านดังกล่าวในประเทศไทยได้เป็นอย่างดี

การเสนอผลงานวิจัยพืชและสัตว์เพื่อการพัฒนาและการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน นักวิจัยในโครงการ BRT ได้นำเสนอผลงานวิจัยที่น่าสนใจ เพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับการหยิบยกข้อมูลมาสู่การพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต อาทิ “พืชวงศ์ชาฤๅษีที่มีความสวยงามและมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นไม้เศรษฐกิจของไทยในอนาคต” โดย ดร.ปราณี ปาลี จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ “ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากรชีวภาพ: มองผ่านเรื่องข้าวและไม้วงศ์กอของชุมชนทางภาคเหนือตอนบน” โดยคุณเสถียร ฉันทะ นักวิชาการ โรงพยาบาลเวียงแก่น “ประเทศไทยไม่มีซาลาแมนเดอร์ มีแต่ นิวท์” โดย ผศ. วิเชษฐ คุนซื่อ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย “ค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปุ่ม” โดยคุณสุรชิต แวงโสธรณ์ จากสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย และ “การศึกษาพฤติกรรมของชะนี” โดย โทมัสโซ ซาวินิ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ฐานข้อมูลและการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ผศ. ภัทรสินี ภัทรโกศล และนายวิลาศ ฉ่ำเลิศวัฒน์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เปิดตัว “ฐานข้อมูลสืบค้นการบริหารจัดการโครงการวิจัยและวิทยานิพนธ์ของโครงการ BRT” ที่ได้รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัยและวิทยานิพนธ์ของโครงการ BRT กว่า 1,000 โครงการ อาทิ ประเภทของงานวิจัย, ชนิดสิ่งมีชีวิตในกลุ่มต่างๆ, พื้นที่วิจัย, ผลงานวิจัยโดยย่อ, ระยะเวลาโครงการ และสถานภาพของโครงการ เป็นต้น ผู้ที่สนใจสามารถเข้าไปสืบหาข้อมูลผ่านเว็บไซต์ของโครงการ BRT (<http://brt.biotech.or.th>)

“การทำเอกสารบันทึกการประชุม (Proceedings) ในป็นับว่าสำคัญมาก เพราะ BRT ตั้งใจจะให้เป็นฉบับที่สมบูรณ์ที่สุด” ศ.วิสุทธิ ไบไม้ ให้คำมั่นไว้ตอนกล่าวปิดประชุม

เวทีเสวนาได้พิธีกรที่มีประสบการณ์ในการทำรายการทีวีแนวสนทนากับชาวบ้านอย่าง คุณประพจน์ ภูทองคำ จากบริษัทว็อดด็อก ได้รับการชื่นชมจากผู้เข้าร่วมประชุมในรูปแบบการจัดเสวนาที่แปลกใหม่ มีบรรยากาศสบายๆ แบบเป็นกันเอง ซึ่งทางโครงการ BRT ก็ได้รับริเริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกในปีนี้

การประชุมครั้งนี้มีเครือข่ายท้องถิ่นและผู้สนใจตั้งคำถามและเสนอความคิดเห็นกันอย่างตั้งอกตั้งใจ และสร้างสรรค์ โดยเฉพาะทางชมรมอนุรักษ์จาก อ.ขนอม ซึ่งเป็นภาคประชาชนที่มีการแสดงความคิดเห็นแทบทุกครั้งที่มีโอกาส

คณะทำงานฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพของชาติ (NBIDS) นำทีมโดย ผศ.กฤษณะเดช เจริญสุธาสินี นำลูกทีมพร้อมเครื่องคอมพิวเตอร์มาตั้งโต๊ะอยู่บนโต๊ะประชุมเพื่อแนะนำการใช้ฐานข้อมูลดังกล่าวสำหรับผู้สนใจอย่างใกล้ชิดแบบตัวต่อตัว

■ ในช่วงงานเลี้ยงตอนเย็นมีการแสดงดนตรีของวงจากน้องๆ โรงเรียนนอมาตย์พานิชนุกูล มาร่วมบรรเลงขับกล่อมอย่างไพเราะนี้ม่วนล่ออยู่บนเวที เครื่องดนตรีที่เป็นตัวชูโรงเห็นจะเป็นไวโอลิน ซึ่งโดยปกติแล้ววงจะเป็นการแสดงการเต้นรำอย่างหนึ่งของชาวมุสลิม แต่ที่ได้นำมาแสดงให้ชมครั้งนี้เป็นเพียงเฉพาะการแสดงดนตรี

■ การเลี้ยงต้อนรับคณะผู้เข้าร่วมประชุมซึ่งลั่นออกไปบ้างเนื่องจากครั้งนี้ผู้ร่วมประชุมหลายท่านมาพร้อมกับครอบครัว สถานที่จัดเลี้ยงจึงจัดโต๊ะแบบไปถนัดตาแต่ก็อบอุ่นไปด้วยบรรยากาศแห่งมิตรภาพและความอาหารแถมมีผักเหมียงผัดกับกุ้งแห้งเป็นกับข้าวพื้นเมืองที่นิยมของที่นี่

ด้านการศึกษา :

เริ่มต้นจากการบรรยายพิเศษ **“บทบาทของปตท.กับการพัฒนาการศึกษา”** โดย ดร.สงเกียรติ ทานสัมฤทธิ์ ผู้บริหารจาก ปตท. พันธมิตรของโครงการ BRT ที่ได้ให้เกียรติมาบรรยายบทบาทของการวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาท้องถิ่นและเยาวชน ในมุมมองของ ปตท. ซึ่งเป็นภาคธุรกิจเอกชนที่ได้คืนกำไรให้กับสังคม ต่อจากนั้นได้มีการบรรยายพิเศษจากคุณมารุต จาติเกตุ มูลนิธิการศึกษาไทย ผู้ที่มีประสบการณ์ใน **“การส่งเสริมการเรียนรู้ของเยาวชน”** ในภาคปฏิบัติโดยเฉพาะระบบนิเวศย่อยในพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งเป็นประเด็นที่ควรส่งเสริมให้เยาวชนเรียนรู้มากยิ่งขึ้นท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ นอกจากนี้ โครงการ BRT ยังได้เชิญคุณ Richard Dawson, Field Study Council (FSC) และ British Council ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาศูนย์สิ่งแวดล้อมศึกษาของ FSC ประเทศอังกฤษ มาถ่ายทอด **“ประสบการณ์และแนวทางการพัฒนาศูนย์สิ่งแวดล้อมศึกษาในประเทศไทย”**

ปิดท้ายด้วยเสวนา **“บทบาทนักวิจัยท้องถิ่นต่อการพัฒนาศูนย์สิ่งแวดล้อมศึกษา”** โดย อจ.ปิยะพร พิทักษ์ตันสกุล มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี นางสุนีย์ ศรีชัย โรงเรียนบ้านพุเตย และนายบุญมา พันธุ์แสน ผู้แทนชุมชนบ้านพุเตย ดำเนินรายการโดยนายประพจน์ ภูทองคำ บริษัทวิซซอด็อก จำกัด รายการนี้เป็นจุดเด่นหนึ่งของการประชุม เนื่องจากเป็นการรายงานผลการทำงานร่วมกันระหว่างอาจารย์จากมหาวิทยาลัยท้องถิ่น ครู และปราชญ์ชาวบ้าน ที่ได้สวมบทบาทเป็นนักวิจัยท้องถิ่นเก็บข้อมูลโดยใช้องค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านเป็นตัวนำ ซึ่งเต็มไปด้วยประสบการณ์ที่มีคุณค่า

การประชุมวิชาการประจำปีของโครงการ BRT นอกจากจะเผยแพร่ผลงานวิชาการความหลากหลายทางชีวภาพที่หลากหลายมากที่สุดในประเทศไทยแล้วยังเป็นสถานที่ที่นักวิจัยในโครงการฯ ได้โคจรมาพบกันเพื่อพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้ต่างๆ หนึ่งปี หลังจากที่ย้ายกันไปทำงานวิจัยของตน งานนี้จึงไม่ได้เป็นเพียงการประชุมวิชาการเท่านั้นแต่ยังเป็นสถานที่ที่นักวิจัยทั้งรุ่นเก่า-รุ่นใหม่ รุ่นใหญ่-รุ่นเล็ก รวมถึงรุ่นเก่า มารวมตัวกัน นับเป็นงานที่มีความหมายยิ่งสำหรับชาว BRT ทั้งหลาย ซึ่งฝ่ายเลขานุการฯ ต้องขอขอบคุณที่ทุกท่านให้ความสนใจ

■ เครื่องเคียงขนมจีนในตลาดเมืองกระบี่ซึ่งหนีไม่พ้นมิติของความหลากหลายไม่ว่าจะเป็นผักนานาชนิด มีทั้งยอดมันปู ชะอม โหระพา แดงกวา มะเขือ ลูกเหรี้ง และถั่วงอกคอง ต้มกะทิหยวกกล้วย ที่สำคัญราคาถูกมาก! จานละ 10 บาทเท่านั้น

เข้าร่วมการประชุมของโครงการอย่างเสมอมา ถ้าจะเปรียบโครงการ BRT เป็นเสมือน “คน” ตลอด 11 ปี ที่ผ่านมาเราก็เป็น “เด็ก” ที่ได้เก็บสะสมองค์ความรู้ต่างๆ มากมาย ผ่านการลองผิดลองถูกกับหลายสิ่งหลายอย่าง ทำให้เกิดการตกลึกทางความคิดและมองเห็นแนวทางที่จะก้าวเดินต่อไปในอนาคต ผลงานที่เกิดขึ้นย่อมเป็นเครื่องยืนยันได้ว่าโครงการ BRT พร้อมแล้วที่จะเติบโตเป็น “วัยรุ่น” ที่มีคุณภาพในสังคม และพร้อมที่จะเป็นพลังให้กับประเทศต่อไป ทั้งนี้โครงการ BRT ต้องขอขอบคุณ นายลำคำญ เพชรทอง รองอธิการบดีสถาบันการพลศึกษาประจำวิทยาเขตกระบี่และคณะ จากสถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตกระบี่ เจ้าภาพร่วมที่ให้การต้อนรับอย่างอบอุ่น....

■ ภาพเขียนสีที่สันนิษฐานว่าเป็นรูปหมอผีบนผนังถ้ำผิวดินที่มีประวัติมาอย่างยาวนานกว่า 3,000 ปี อันเป็นที่มาของโลโก้บนกระเป๋าผ้าที่แจกในงานประชุมวิชาการประจำปี ครั้งที่ 10 เพื่อจะสื่อถึงประวัติศาสตร์ของเมืองกระบี่ที่วันนี้มีคนมือบอนได้ขีดฆ่าลบบริเวณส่วนล่างของภาพลงอย่างน่าเสียดาย

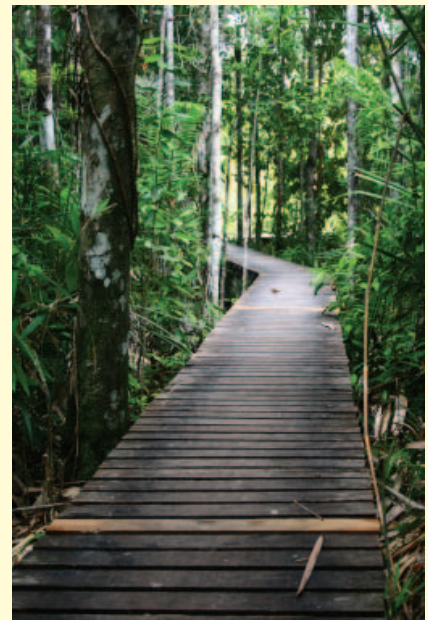
■ “ทำปอมคลองสองน้ำ” สถานที่ที่ ๗พณฯ องค์มนตรี แนะนำและเป็นหนึ่งในโปรแกรมทัวร์ของการประชุมครั้งนี้ด้วย เป็นสถานที่ท่องเที่ยว UNSEEN IN THAILAND ที่น่าสนใจเพราะเป็นบริเวณรอยต่อระหว่างน้ำจืดที่ไหลมาจากหุบเขาหินปูนและน้ำเค็มจากป่าชายเลน ซึ่งน้ำบริเวณนี้จะใสจนเห็นพันธุ์ไม้ใต้ท้องน้ำจำพวกคูลิป *Cryptocoryne ciliate* รวมถึงพันธุ์ไม้ชายเลนที่มีรากรูปร่างแปลกๆ มากมาย อีกทั้งมีทางเดินชมธรรมชาติที่สะดวกสบาย

■ “สระน้ำผุด” แอ่งน้ำที่มีน้ำผุดขึ้นมาตลอดเวลา อยู่ใจกลางป่าเขานอจู้จี้ แอ่งน้ำแห่งนี้จะมีความใสมากจนมองเห็นเศษซากพืชที่ทับถมอยู่ก้นแอ่ง เป็นที่ท่องเที่ยวอีกแห่งที่ต้องเดินผ่านป่าในพื้นที่บริเวณสระมรกตเข้าไป

■ “พิพิธภัณฑ์วัดคลองท่อม” สถานที่รวบรวมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นเมืองกระบี่ไว้อย่างมากมาย โดยเฉพาะเครื่องประดับลูกปัดหลากสีที่มีการขุดพบ มีเบ้าหลอมลูกปัด รวมถึงเครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องปั้นดินเผาในยุคแรกเริ่มของประวัติศาสตร์ถึงขนาดเรียกบริเวณนี้ว่า “ควนลูกปัด” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าที่คลองท่อมเคยเป็นศูนย์กลางผลิตลูกปัดเพื่อส่งไปยังเมืองต่างๆ

■ เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาประ-บางคราม ป่าที่ราบต่ำภาคใต้ ผืนสุดท้ายของประเทศไทย ที่เป็นแหล่งอาศัยของนกแก้วแร้วท้องดำนกที่นักดูนกทั่วโลกต่างขนขวายข้ามน้ำข้ามทะเลกันมาดู เพราะเป็นบริเวณเดียวที่สามารถพบเห็นนกชนิดนี้ได้

รวม “ก๊อจแกลง”

จากการประชุมวิชาการประจำปีโครงการ BRT ครั้งที่ 10
8-11 ตุลาคม 2549 มารีโทม์ พาร์ค แอนด์ สปา รีสอร์ท จ.กระบี่

ฯพณฯ อำพล เสนาณรงค์

คำกล่าวเปิดประชุม

ฯพณฯ อำพล เสนาณรงค์ ออคมณตรี

“10 ปีที่ผ่านมา การดำเนินงานของโครงการ BRT ได้มีความก้าวหน้าเป็นอย่างมาก มีการค้นพบสิ่งมีชีวิตชนิดใหม่เพิ่มขึ้นหลายชนิด รวมถึงมีการขยายความร่วมมือกับหน่วยงานพันธมิตรทั้งภาครัฐ เอกชน และรัฐวิสาหกิจมากขึ้น จากพื้นที่วิจัยไม่กี่พื้นที่ก็ขยายเกือบทั่วประเทศ ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ป่า อุทยานแห่งชาติ ทะเล เกาะ เช่น พื้นที่ทองผาภูมิ ชนอม เขานัน พุเตย นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดศัพทวิทยาใหม่ๆ ในวงการชีววิทยาหลายคำ อาทิ พู และ พรุ แต่ยังเป็นที่น่าเสียดายที่มีการนำผลงานวิจัยของโครงการ BRT ไปใช้ประโยชน์น้อย ฉะนั้นควรเร่งการเผยแพร่ผลงานการวิจัยสู่สาธารณชน เพื่อผลักดันให้เกิดการใช้ประโยชน์และต่อยอดงานวิจัยของโครงการ BRT ให้มากยิ่งขึ้น”

กล่าวต้อนรับ

นายสำคัญ เพชรทอง รองอธิการบดี สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตกระบี่

“ทุนทางธรรมชาติ” นับว่าเป็นหัวใจของการพัฒนา จะเห็นได้ว่าฝั่งทะเลอันดามันและอีกหลายจังหวัดในทางภาคใต้ อยู่ได้ทุกวันนี้ก็เพราะมีธรรมชาติเป็นทุน โดยเฉพาะจังหวัดกระบี่ที่เป็นเมืองมหัสจรรย์จนได้รับคำขวัญประจำจังหวัดว่า “หอยเก๋า เขาตระหง่าน ธารสวย รวยเกาะ เพาะปลูกปาล์ม งามหาดทราย ได้ทะเลสวยสด มรกตอันดามัน” ล้วนแต่มีธรรมชาติเป็นทุนในการพัฒนาบ้านเมือง แม้กระบี่จะพัฒนาในเชิงท่องเที่ยวเป็นหลัก แต่เราก็ยังคงพยายามที่จะรักษาต้นทุนทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของกระบี่ไว้ให้ดีและเกิดประโยชน์สูงสุด ดังคำขวัญจังหวัดที่ว่า “กระบี่เมืองน่าอยู่ ผู้คนน่ารัก”

นายสำคัญ เพชรทอง

บรรยายพิเศษ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองกระบี่

อาจารย์กลิ่น คงเหมือนเพชร ศิลปินดีเด่น จ.กระบี่

“ประวัติศาสตร์ของเมืองกระบี่ มีการตั้งเมืองครั้งแรกที่เมืองปกาสัย มีปรีศนาเมืองเมื่อ 100 ปีมาแล้วว่า “เมืองกาไสมีไพรากปรก มีอ่าวท้องครก หาดกวางดีดั่ง มีโตนน้ำว้าง มีหญิงพุงใหญ่” แต่เมื่อเวลาผ่านไป ผู้เฒ่าผู้แก่ที่เห็นภาพการเปลี่ยนแปลงของจังหวัดกระบี่ ได้ดัดแปลงปรีศนาจาก “หาดกวางดีดั่ง มีโตนน้ำว้าง มีหญิงพุงใหญ่” เป็น “หาดกวางดีดั่ง ผู้หญิงแขวนบั้ง ดีดั่งตามกวาง” ซึ่งเป็นคำพยากรณ์ที่ค่อนข้างกำกวม สະท่อนการเปลี่ยนแปลงจังหวัดกระบี่ภายใต้อิทธิพลของการท่องเที่ยว”

อาจารย์กลิ่น คงเหมือนเพชร

นายสันติ บางอ้อ

บรรยายพิเศษ การพัฒนาประเทศบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10

นายสันติ บางอ้อ พุทธวงคุณวุฒิ และอดีตรองเลขาธิการสภาพัฒนาการ

“ความหลากหลายทางชีวภาพนับเป็นหัวใจส่วนหนึ่งในยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ซึ่งมีเป้าหมายสูงสุด คือ การทำให้ทุกภาคส่วนของสังคมไทยอยู่เย็นเป็นสุข โดยการจัดทำแผนฯ 10 นี้ได้นำปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ ซึ่งมุ่งสร้างความสมดุลให้กับทุน 3 อย่างในการพัฒนาประเทศ ได้แก่ ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”

บรรยายพิเศษ ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศเกษตร

Mr. Kevin Kamp, Sustainable Agriculture for Environment (SAFE) Project

“การทำไร่ทำนาควรคิดถึงสิ่งมีชีวิตรอบๆ ที่เอื้อประโยชน์ต่อผลผลิตทางการเกษตร เช่น พื้นที่หัวไร่ปลายนาเป็นที่พักพิงให้แก่สัตว์และแมลงที่มีประโยชน์ทางการเกษตร เช่น แมงมุม ตัวห้ำ ตัวเบียน และสัตว์อื่นๆ อีกมากมาย พื้นที่เหล่านี้จะเป็นแหล่งพุ่มปกอนุบาลให้สิ่งมีชีวิตต่างๆ อยู่กันอย่างสมดุล ซึ่งเป็นที่น่าวิตกว่าขณะนี้สังคมการเกษตรของไทยมีการพึ่งพิงสารเคมีและเครื่องจักรกลมากขึ้นจนเป็นการทำลายสมดุลทางธรรมชาติ ต้นทุนผลิตสูง ผลผลิตมากขึ้น แต่คุณภาพชีวิตของเกษตรกรกลับลดลง มีหนี้สินมากมาย ความหลากหลายทางชีวภาพลดลง เกษตรกรไม่สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติได้เหมือนในอดีต”

Mr. Kevin Kamp

บรรยายพิเศษ บทบาทของ ปตท. กับการปฏิรูปการศึกษาและการศึกษาวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพ

ดร.สงเกียรติ ทานสัมฤทธิ์ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)

ดร.สงเกียรติ ทานสัมฤทธิ์

“ผมไม่เคยรู้และเข้าใจความหมายของคำว่า “ความหลากหลายทางชีวภาพ” จนกระทั่งได้มาเป็นหุ้นส่วนกับโครงการ BRT ในการสนับสนุนงานวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 30,000 ไร่ ในเขตอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี เมื่อปี พ.ศ. 2544 เนื่องจากในขณะนั้น ปตท. ต้องการฟื้นฟูสภาพพื้นที่ป่าที่เกิดจากการวางท่อก๊าซธรรมชาติที่ยาดานาของพม่าถึงชายแดนบ้านอืดต้อง ซึ่งจากการที่ได้ทำงานร่วมกับโครงการ BRT ทำให้เข้าใจว่าความหลากหลายทางชีวภาพนั้นเชื่อมโยงกับทุกสิ่งและทุกบริบท ไม่ว่าจะในบริบทของเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อม บทบาทของ ปตท. ในตลอดระยะเวลา 4-5 ปีที่ผ่านมาคือ การสร้างองค์ความรู้โดยการสนับสนุนงานวิจัยผ่านทางเครือข่ายนักวิจัยของโครงการ BRT ทั้งคณาจารย์ นักวิจัย จากมหาวิทยาลัยต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ที่ได้เข้าไปคลุกคลีกับชาวบ้านในพื้นที่ เชิญชวนให้ชาวบ้านเข้ามาร่วมทำวิจัย ผลที่ได้รับคือ เกิดการขับเคลื่อนความรู้สู่ชุมชน ชุมชนมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญของความหลากหลายทางชีวภาพมากยิ่งขึ้น”

Mr. Richard Dawson

บรรยายพิเศษ ประสบการณ์การจัดการศูนย์สิ่งแวดล้อมศึกษาในประเทศไทย

Mr. Richard Dawson, Field Study Council (FSC) และ British Council

“โครงการด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาสำหรับเยาวชนได้เพิ่มจำนวนมากขึ้น นับตั้งแต่ประเด็นสิ่งแวดล้อมศึกษาได้นำเข้ามาพูดคุยกันในเวทีโลกเมื่อปี ค.ศ. 1970 แต่การเพิ่มขึ้นนี้ได้ทำให้การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพของโลกเพิ่มขึ้นด้วยหรือไม่ เป็นคำถามที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เราจะสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพให้กับเยาวชนให้มากขึ้นได้อย่างไร”

บรรยายพิเศษ การศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพในโรงเรียน

นายมารุต จาติกฤต มูลนิธิการศึกษาไทย

“การสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพในถิ่นอาศัยต่างๆ ของหลายโรงเรียน พบว่าบริเวณบ้านเกษตรกรรมมีความหลากหลายของชนิดพันธุ์มากที่สุด เนื่องจากเกษตรกรรมปลูกพืช ผัก สมุนไพร ผลไม้ ไม้ใช้ประโยชน์เป็นจำนวนมาก บางที่พบมากถึง 150 ชนิดพันธุ์ ซึ่งตรงข้ามกับพื้นที่แปลงนาที่สำรวจพบความหลากหลายของชนิดพันธุ์น้อยที่สุด เนื่องจากในช่วงนอกฤดูปลูกพื้นที่เหล่านี้จะกลายเป็นที่ว่างเปล่า ชนิดพันธุ์ต่างๆ ก็จะโยกย้ายไปตามถิ่นอาศัยที่อยู่ใกล้เคียง และส่วนหนึ่งก็เกิดจากการทำลายและการรุกรานของมนุษย์ เช่น การเผา การไถ รวมทั้งการใช้สารเคมีที่เป็นอันตรายต่อสภาพแวดล้อม สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นประเด็นที่มุ่งให้โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการได้ตระหนัก และเห็นความสำคัญถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น เพื่อปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพแก่โรงเรียนและชุมชนในท้องถิ่น”

นายมารุต จาติกฤต

บรรยายพิเศษ ย้อนรอยนักสำรวจยุคบุกเบิกของไทย ร่วมจารึกไว้ในแผ่นดิน

ดร.จำลอง เพ็งคล้าย ราชบัณฑิต

ดร.จำลอง เพ็งคล้าย

“นักสำรวจพรรณพืชในยุคแรกๆ นั้นโดยแท้จริงแล้วไม่ได้มีอาชีพหรือร่ำเรียนมาทางด้านพฤกษศาสตร์ บางท่านเป็นนักการทูต บางท่านเป็นแพทย์ แต่ทุกท่านก็มาทำงานด้านสำรวจและเก็บพรรณพืชด้วยใจรัก นอกจากนี้การบันทึกของพวกเขายังเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ข้อมูลต่างๆ ได้ถ่ายทอดมาสู่คนรุ่นหลัง บางท่านเก็บข้อมูลทุกอย่าง ตั้งแต่ดิน ฟ้า อากาศ ภูมิประเทศ ไปถึงอาชีพและวัฒนธรรมของคนในถิ่นที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา ซึ่งบางพื้นที่เราอาจจะมีโอกาสเข้าไปแค่ครั้งเดียวเท่านั้น ดังนั้นข้อมูลเหล่านี้จึงเป็นประโยชน์อย่างมาก พฤติกรรมการบันทึกข้อมูลเหล่านี้นับเป็นสิ่งที่แสดงถึงความละเอียดอ่อนในการสำรวจ ที่นักสำรวจรุ่นหลังควรจำเป็นแบบอย่าง”

บรรยายพิเศษ ชนิดพันธุ์ต่างถิ่น (Alien Species)

นส.บนทวิชัย ดั่นทวนิช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“สิ่งมีชีวิตต่างถิ่นเป็นปัญหาอันดับสองรองจากการทำลายถิ่นที่อยู่อาศัย อันเป็นผลต่อการสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตทั่วโลก และทำให้สัตว์ท้องถิ่นบางชนิดถูกคุกคามจนใกล้สูญพันธุ์ ส่วนใหญ่เกิดจากความไม่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ ยกตัวอย่างเช่น ผลงานวิจัยคางคก *Bufo marinus* ซึ่งดิฉันทำอยู่ที่ญี่ปุ่น เป็นชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่ชาวนาได้นำเข้ามาเพียง 10 ตัว เพื่อมากำจัดแมลงศัตรูอ้อย แต่ขณะนี้แพร่กระจายไปทั่วเกาะ เพราะว่ามันออกไปได้ถึง 50,000 ฟองต่อครั้ง มีศัตรูน้อย และยังเบียดบังสิ่งมีชีวิตท้องถิ่นเนื่องจากมันกินไม่เลือก ซึ่งบางตัวพบว่าในกระเพาะมีมดอยู่ถึง 300 ตัว นั่นคือผลกระทบจากการนำเข้าชนิดพันธุ์ต่างถิ่นซึ่งกำลังเป็นปัญหาระดับโลก การวิจัยวิถีชีวิตและพฤติกรรมของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นเหล่านี้จะช่วยให้มีความเข้าใจและสามารถควบคุมได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

นส.บนทวิชัย ดั่นทวนิช

เสนอผลงานเด่น “ระบบฐานข้อมูลงานวิจัยโครงการ BRT เพื่อการสืบค้นเผยแพร่ และใช้ประโยชน์”

พศ.ภัทรสินี ภัทรโกศล และนายวิลาศ จำเริญวัฒน์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“ปัจจุบันโครงการ BRT มีข้อมูลงานวิจัยด้านการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ซึ่งข้อมูลที่เกิดจากการวิจัยเหล่านี้นับว่าเป็นข้อมูลพื้นฐานที่มีประโยชน์ต่อการนำไปพัฒนาประเทศทั้งด้าน การจัดเก็บข้อมูลและการนำข้อมูลมากลั่นกรองเพื่อการนำเสนอในรูปแบบที่เหมาะสมนั้นจะมีประโยชน์ต่อการวางแผนการพัฒนาทรัพยากรทางชีวภาพให้แก่ประเทศไทยในแต่ละพื้นที่ได้อย่างมหาศาล การออกแบบฐานข้อมูลของโครงการ BRT จึงได้จัดทำขึ้นโดยมีลักษณะโดดเด่นกว่าการเรียกดูข้อมูลจากระบบทั่วไป กล่าวคือ ผู้ใช้สามารถระบุตำแหน่งบนแผนที่ที่ต้องการได้”

พศ.ภัทรสินี ภัทรโกศล

เสวนา เปิดบ้าน BRT สู่สังคม

รศ.สมศักดิ์ ปัญหา และ ดร.นิพาดา เรือนแก้ว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ดำเนินรายการโดย นายประพนธ์ ภูทองคำ บริษัทอิวอดิก จำกัด

“หากให้ประเมินผลงาน 10 ปีของโครงการ BRT ซึ่งใช้งบประมาณ 400 กว่าล้านบาท ได้ผลงานตีพิมพ์ทางวิชาการกว่า 500 บทความ หรือ 1 คน ต่อ 1 บทความ นับว่าประสบความสำเร็จ นอกจากนั้นยังผลิตบุคลากรในระดับมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิตรวม 500 กว่าคน มีชุมชนเครือข่าย 4,000-5,000 คน มีการค้นพบสิ่งมีชีวิตชนิดใหม่หลายร้อยสปีชีส์ จากผลงานที่ออกมาผมประเมินให้คะแนน 9.99 คะแนน เต็ม 10 เพราะเราทำงานเต็มที่ -สมศักดิ์ ปัญหา

“ถ้า BRT เป็นเด็กอายุ 10 ขวบ ย่าง 11 ขวบ ก็ถือว่าเป็นเด็กอัจฉริยะ ด้วยผลงานที่ทำมาขนาดนี้ ความสำเร็จอีกอย่างหนึ่งของโครงการ BRT ก็คือ ฐานคน ถ้าคนไม่ดีความรู้ก็อยู่กับที่ แต่คนที่โครงการ BRT สร้างมาเป็นคนคุณภาพทั้งนั้น” -นิพาดา เรือนแก้ว

“น่าสนใจกระบวนการสร้างคนของ BRT ซึ่งเป็นหน่วยงานในงบประมาณการทำวิจัย”-ประพนธ์ ภูทองคำ

นายประพนธ์ ภูทองคำ, ดร.นิพาดา เรือนแก้ว, รศ.สมศักดิ์ ปัญหา (เรียงจากซ้ายไปขวา)

เสวนาเรื่อง “การบริหารจัดการงานวิจัยแบบมุ่งเป้าหมาย”

พศ.ปติวงษ์ ต้นติโชดก, พศ.มัลลิกา เจริญสุธาสินี, พศ.กฤษณะเดช เจริญสุธาสินี มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ดำเนินรายการโดยนายประพนธ์ ภูทองคำ บริษัทวีเอชดีเอก จำกัด

พศ.ปติวงษ์ ต้นติโชดก, พศ.มัลลิกา เจริญสุธาสินี, พศ.กฤษณะเดช เจริญสุธาสินี และ นายประพนธ์ ภูทองคำ (เรียงจากซ้ายไปขวา)

“ตอนนี้ชุดโครงการที่เขานั่นได้เพิ่มเรื่องของการติดตามสภาพภูมิอากาศเข้าไป การศึกษาว่าสิ่งมีชีวิตอยู่ที่ไหนมีชนิดใหม่ที่ชนิด แต่เราไม่รู้เลยว่าแต่ละชนิดต้องการอะไร niche ของสิ่งมีชีวิตที่เราศึกษาคืออะไร สภาพแวดล้อมที่ขอบอาศัยอยู่เป็นอย่างไร ผลสุดท้ายต้องย้อนกลับมาถามว่า แล้วเวลาเราจะอนุรักษ์ด้วยอะไร” -มัลลิกา เจริญสุธาสินี

“การเป็นนักวิจัยไม่จำเป็นต้องจบดอกเตอร์หรือจบมหาบัณฑิตถึงจะเป็นนักวิจัยได้ และหลายๆ โครงการที่ผมทำ ได้ให้นักเรียนเป็นนักวิจัย เพียงแค่ว่าระดับของการวิจัยอาจจะไม่ลุ่มลึกเท่ากับนักวิจัย ผมเชื่อว่าขบวนการวิจัยต่างหากที่จะนำมาซึ่งการเรียนรู้ให้กับเยาวชน” -กฤษณะเดช เจริญสุธาสินี -

“เราจะต้องหาคนที่เหมาะสมช่วยในการเชื่อมโยงความรู้ที่ได้จากงานวิจัยและการนำไปใช้ประโยชน์ที่เรียกว่า ผู้ใช้ประโยชน์ท้ายน้ำ หรือ “down stream user” ต้นน้ำ

คือผู้วิจัยทั้งหลายและส่งต่อ บางครั้งข้อมูลการวิจัยถูกบดบังกลางน้ำไว้ ดีพิมพ์แต่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ จะต้องมีคนที่จะเชื่อมโยงจุดนี้ให้ได้” -ปติวงษ์ ต้นติโชดก -

“ผมเองก็มีโอกาสเข้าร่วมงานวิจัยงานสัมมนาในหลายๆ ที่ ส่วนใหญ่วันที่สองผู้เข้าร่วมประชุมก็จะเริ่มลดถอยลง แต่ในงานประชุมวิชาการประจำปีของโครงการ BRT ในครั้งนี้ คนมีแต่จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ นำปลื้มใจจริงๆ” -ประพนธ์ ภูทองคำ

เสวนา “บทบาทนักวิจัยท้องถิ่นต่อการพัฒนาคุณยลัฒนศาสตร์”

อจ.ปิยะพร พิทักษ์ต้นสกุล มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี นางสุณีย์ ศรีชัย โรงเรียนบ้านพุเตย และนายบุญมา พันธุ์แสน ภูโกลนชุมชนบ้านพุเตย ดำเนินรายการโดยนายประพนธ์ ภูทองคำ บริษัทวีเอชดีเอก จำกัด

“ดิฉันเป็นครูทางสายสังคมศาสตร์ไม่มีความสนใจทางด้านวิทยาศาสตร์เลยแต่พอมีโครงการนี้เข้ามา มี อจ.วิสุทธิ์ มาจุดประกาย จากที่เข้าป่าไม่เคยจับบันทึกอะไรเลย เต็มวันชวนนักเรียนเข้าป่าจับบันทึกข้อมูลเก็บไว้จนเต็มห้อง” -สุณีย์ ศรีชัย -

“โครงการนี้ทำให้ผมมีความรู้เพิ่มมากขึ้น มีการแลกเปลี่ยนความรู้และเรียนรู้ร่วมกัน เขารู้อะไรเขาก็บอกเรา เราทำอะไรเราก็บอกเขา อย่างน่าจะรู้เกี่ยวกับเรื่องสมุนไพรในพื้นที่ว่ามีอะไรบ้าง สรรพคุณเป็นอย่างไร” -บุญมา พันธุ์แสน

“ถ้าวิเคราะห์ถึงความสำเร็จของการจัดตั้งศูนย์ฯ แห่งนี้ ตอนแรกอาจมองในเรื่องของความหลากหลายทางชีวภาพ แต่ในแง่ของการทำงานแล้ว ส่วนที่สำคัญที่สุดคือ “คนที่มาร่วมทีม” ถ้าคณะทำงานของเราเข้มแข็ง ไม่ว่าจะปัญหาหรืออุปสรรคต่างๆ เข้ามากระทบก็ไม่สามารถทำให้ความตั้งใจของเราหายไปได้เลย” -ปิยะพร พิทักษ์ต้นสกุล -

“โรงเรียนยังต้องการผู้ที่จะมาช่วยทำศูนย์สิ่งแวดล้อมศึกษาอีกมาก เพราะว่าเป็นเรื่องของการปฏิบัติการศึกษาที่ค่อนข้างจะคึกคัก” -ประพนธ์ ภูทองคำ -

นายประพนธ์ ภูทองคำ, อจ.ปิยะพร พิทักษ์ต้นสกุล, ครูสุณีย์ ศรีชัย และนายบุญมา พันธุ์แสน (เรียงจากซ้ายไปขวา)

ประชุมกลุ่มย่อย ชุดโครงการป่าเมฆ

ดำเนินรายการโดย พศ.มัลลิกา เจริญสุธาสินี มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

จัดขึ้นที่ห้องประชุมขนานน้ำ เป็นชุดโครงการวิจัยเชิงพื้นที่ (area-based) มีเป้าหมายการสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศป่าเมฆ ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญแต่มีความเปราะบางต่อภาวะโลกร้อน ประกอบด้วยโครงการวิจัยและวิทยานิพนธ์จำนวน 14 โครงการ มีจุดเด่นที่สำคัญ คือ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อเป็นต้นแบบในการจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่โดยการประมวลผลข้อมูลทางกายภาพและชีวภาพ เพื่อติดตามตรวจสอบระบบนิเวศในอุทยานแห่งชาติเขานัน

ระยะยาว นอกจากนี้ ยังได้สร้างความเข้มแข็งให้กับเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขานัน โดยการสนับสนุนให้เรียนรู้ และเก็บข้อมูลร่วมกับผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่อีกด้วย ในการประชุมได้มีการนำเสนอความก้าวหน้างานวิจัยในระยะ 6 เดือนที่ผ่านมาของแต่ละโครงการ พบว่าในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขานันมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง คาดว่า จะพบสิ่งมีชีวิตชนิดใหม่ในประเทศไทยและชนิดใหม่ของโลกเพิ่มขึ้นอีกหลายชนิด โดยได้มีข้อตกลงระหว่างนักวิจัยในการนำผลงานวิจัยไปผลิตเป็นเอกสารทางวิชาการ และเอกสารเผยแพร่สู่สาธารณชน ซึ่งจะเริ่มทยอยผลิต ออกมาภายในปี 2550

ประชุมกลุ่มย่อย ความหลากหลายทางชีวภาพทางทะเล อุทยานแห่งชาติเขานัน-หมู่เกาะทะเลใต้

ดำเนินรายการโดย พศ.ดร.ปวีตพงษ์ ตันต์โสด มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และ พศ.ดร.อัญชญา ประภว มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

จัดขึ้นที่ห้องเหลืองกระบี่ เป็นอีกโปรแกรมหนึ่งที่จัดว่าได้รับความสนใจสูงจากผู้เข้าร่วมประชุม โดยมีนักวิจัย นิสิตนักศึกษา เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ และประชาชนที่สนใจ เข้าร่วมฟังการประชุมมากกว่า 100 คน กิจกรรมในชุดโครงการมีทั้งการบรรยายเสนอผลงานจำนวน 14 โครงการ ซึ่งทำให้ทราบความหลากหลายทางชีวภาพทางทะเลที่เกาะเตень ในบริเวณหมู่เกาะทะเลใต้ จ.นครศรีธรรมราช นอกจากนี้ยังได้พูดคุยกันเพื่อเน้นการทำงานอย่างมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัย เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ และชุมชนในพื้นที่ ซึ่งจะต้องร่วมทำงานกันอย่างใกล้ชิด เพื่อให้ผลงานวิจัยกลับไปสู่ชุมชนได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังได้แสดงเจตนารมณ์ร่วมกันที่จะนำผลงานวิจัยไปเผยแพร่ให้ชุมชน เยาวชน และสาธารณชนทราบ โดยการจัดการความรู้ในรูปแบบต่างๆ ทั้งการผลิตเอกสารทางวิชาการ และการจัดนำความรู้คืนสู่ชุมชน พร้อมทั้งการต่อยอดผลงานวิจัยที่มีประโยชน์ พร้อมกันนั้นยังได้เชิญชวนให้ผู้สนใจเข้าร่วมส่งข้อเสนอโครงการมายังโครงการ BRT เพื่อขยายงานด้านทะเลในพื้นที่อีกด้วย

ประชุมกลุ่มย่อย “ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศเกษตร” (Agrobiodiversity)

ดำเนินรายการโดย คุณ Kevin Kamp โครงการ SAFE และ ดร.นิพาดา เรือนแก้ว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จัดขึ้น ณ ห้องพนม มีผู้สนใจเข้าร่วมทั้งสิ้น 60 ท่าน เพื่อจุดประกายการวิจัยสิ่งมีชีวิตตามหัวไร่ปลายนานหรือพื้นที่ข้างเคียงพื้นที่เกษตร รูปแบบการประชุมประกอบด้วย การนำเสนอผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ “ผลกระทบของสารกำจัดศัตรูพืชที่มีต่อสัตว์ในพื้นที่ทองผาภูมิตะวันตก” โดย ดร.นพดล กิตนะ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งชี้ให้เห็นการตกค้างของสารกำจัดศัตรูพืชในสัตว์น้ำ โดยสัตว์ที่เป็นแบบจำลอง (model) และสามารถนำมาใช้ในการเฝ้าระวังก็คือ หอยน้ำจืดฝาดเดียว และ “ระบบนิเวศเกษตรในพื้นที่ทองผาภูมิตะวันตก” โดย ดร.ชัชวาล ใจซึ้งกุล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นการเปรียบเทียบความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตที่พบในพื้นที่เกษตรกรรมที่ใช้สารและไม่ใช้สารเคมีว่ามีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด จากนั้นจึงได้เปิดวงเสวนากันอย่างกว้างขวาง โดยมีประเด็นที่น่าสนใจ เช่น รูปแบบการทำงานวิจัยในพื้นที่เกษตรกรรมควรเป็นแบบบูรณาการ กล่าวคือเป็นการวิจัยที่ผสมผสานระหว่างวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รวมถึงการศึกษาในด้านประวัติศาสตร์การทำนาหรือการดำรงชีวิตในระบบการเกษตรของคนไทย ทั้งนี้เพื่อมีข้อมูลที่ครอบคลุมในทุกๆ ด้าน และสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการพัฒนาชุดโครงการนี้ให้เกิดความยั่งยืนก็คือการดึงชุมชนและนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำวิจัย

ศ.วิสุทธ์ ใบบัว

กล่าวปิดประชุม

ศ.วิสุทธ์ ใบบัว ผู้อำนวยการโครงการ BRT

“10 ปีที่ผ่านมา การวิจัยเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพในมิติต่างๆ นับว่ามีความก้าวหน้าของการดำเนินงานไปด้วยดี แต่การวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพยังมีจุดอ่อนที่พบ คือ จุดอ่อนทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งคนมักจะมองไม่เห็นว่าคุณสมบัติมีความเชื่อมโยงกับความหลากหลายทางชีวภาพ สังคม และชุมชน อย่างไรก็ตาม อีกจุดอ่อนหนึ่ง คือ เราขาดนักวิจัยทางด้านนิเวศวิทยา ที่มีจิตวิญญาณมาทำงานวิจัยทางด้านนี้”

รวมพล

“ผลงานโปสเตอร์”

จากงานวิจัย

เรื่อง อรรถกร อรรถศรี พายุลานุกรการโครงการ BRT

ผู้เข้าร่วมประชุมให้ความสนใจโปสเตอร์ที่จัดแสดงกันอย่างคึกคัก

ผ่านพ้นไปแล้วสำหรับการประชุมวิชาการประจำปีโครงการ BRT ครั้งที่ 10 ปีนี้ได้รู้เรื่อง “ทุนทางธรรมชาติ” มาบอกเล่าให้ผู้เข้าร่วมประชุมในงานได้รับรู้ถึงความร่ำรวยของพวกเราคนไทย ซึ่งเราไปกันถึงจังหวัดกระบี่ “เมืองน่าอยู่ ผู้คนน่ารัก” เมืองประวัติศาสตร์ ริมฝั่งอันดามัน และเป็นประเพณีทุกปีที่ชาว BRT ทราบกันดีว่ามีการนำเสนอผลงานดีๆ มาอวดกัน โดยเฉพาะเรื่องของโปสเตอร์งานวิจัย BRT ถือว่าไม่เป็นสองรองใคร ฝ่ายเลขานุการฯ ขอขอบคุณนักวิจัยและนักศึกษาทุกท่านที่มานำเสนองานดีๆ ให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้รับความรู้และสัมผัสความงดงามทางวิชาการ

แม้สถานที่ในการจัดโปสเตอร์ปีนี้จะคับแคบไปบ้าง แต่ด้วยน้ำใจและสปิริตเต็มร้อยของนักวิจัยชาว BRT ทำให้งานนี้เต็มไปด้วยบรรยากาศน่ารักๆ เสมือนคนครอบครัวเดียวกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกันด้วยเห็นว่าที่น้อยก็แบ่งปันช่วยกันขยับบอร์ดจนทำให้มีที่พอติดโปสเตอร์ได้ อีกทั้งโปสเตอร์แต่ละโครงการที่มานำเสนอได้จัดทำอย่างพิถีพิถันโดยผนวกศาสตร์และศิลป์เข้าด้วยกันอย่างลงตัว

ผลงานวิจัยที่มานำเสนอในรูปแบบโปสเตอร์ในปีนี้มีถึง 132 เรื่องด้วยกัน หากนำมาบอกเล่าให้ทราบทั้งหมดคงไม่สามารถทำได้ จึงขอนำเสนอภาพรวมและสิ่งที่เป็น Highlight ส่วนแรกเป็นรูปแบบในการจัดโปสเตอร์ ซึ่งมีความแตกต่างจากทุกปีที่ผ่านมา โดยจัดวางบอร์ดตามประเภทที่ส่งเข้าประกวดแบ่งเป็นประเภทสวยงาม ประเภทออกแบบ และประเภทสื่อสารสาธารณะ เกณฑ์ในการตัดสินใช้ผลโหวตจากผู้เข้าประชุมทุกท่านซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี และเป็นไปตามความคาดหมาย รางวัลชนะเลิศประเภทสวยงามตกเป็นของ รศ.ทวีศักดิ์ บุญเกิด และคณะ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง “ความหลากหลายของเทอริโดไฟต์ในอุทยานแห่งชาติเขานัน จ.นครศรีธรรมราช” รางวัลชนะเลิศ

ประเภทออกแบบเป็นของ ดร. ชุมพล คุณวาสี และคณะ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง “ความหลากหลายของกล้วยไม้ในอุทยานแห่งชาติเขานัน จังหวัดนครศรีธรรมราช” ส่วนรางวัลชนะเลิศประเภทสื่อสารสาธารณะเป็นของ นายเจริญศักดิ์ แซ่ไฉ่ และ ผศ.กิติเชษฐ ศรีดิษฐ์ จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เรื่อง “ความหลากหลายของพืชมีท่อลำเลียงบริเวณหน้าผา และสันเขาหินบนเทือกเขาสันกาลาศรี ในเขตอำเภอเบตง จังหวัดยะลา”

นอกจากนี้ยังมีการนำเสนอโปสเตอร์ตามชุดโครงการซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงพื้นที่ (area-based) ถึง 3 ชุดโครงการด้วยกัน เจ้าเก่าประจำผ่านมาหลายปี มีผลงานวิจัยออกมาอย่างต่อเนื่องคือ ชุดโครงการทองผาภูมิตะวันตก ได้นำเสนอผลงานวิจัยในหลายแง่มุมทั้งการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพ เช่น โครงการสมุนไพรรักษาโรคไข้ป่า งานวิจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและชาติพันธุ์ ซึ่งบอกเล่าความหลากหลายของผู้คนต่างเชื้อชาติที่อาศัยอยู่ร่วมกันในทองผาภูมิตะวันตก หรือสิ่งมีชีวิตชนิดใหม่ของโลก ไม่ว่าจะเป็น มวนน้ำ ผีเสื้อกลางคืน พรรณไม้วงศ์กระดังงา และสิ่งมีชีวิตที่น่าสนใจอีกมากมาย ซึ่งมีมาให้ชมกันถึง 11 โครงการ

สองชุดโครงการน้องใหม่ไฟแรงตามกรอบแนวคิด “จากยอดเขาจรดทะเล” ชุดแรกคือ ชุดโครงการป่าเมฆ ก็ชนโปสเตอร์มาแสดงอย่างหลากหลาย หากใครเดินชมโปสเตอร์ในงานคงทราบกันแล้วในส่วนที่เรียกกันว่า “ป่าเมฆ” เป็นอย่างไร ภาพสวยๆ ที่นักวิจัยนำมาประกอบในโปสเตอร์แต่ละแผ่นแสดงให้เห็นถึงความสมบูรณ์และความงดงามของทรัพยากรชีวภาพที่หาชมกันได้ยากจริงๆ ไม่ว่าจะเป็นลิเวอร์เวิร์ดเฟิร์น กล้วยไม้ ไผ่วงศ์ไทร มด ผีเสื้อกลางคืน ผีเสื้อกลางคืน ปลาน้ำตก สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก สัตว์เลื้อยคลาน เป็นต้น

และชุดโครงการน้องเล็กแต่ใจใหญ่อย่างชุดโครงการความหลากหลายทางชีวภาพทางทะเล หาดขนอม-หมู่เกาะทะเลใต้ ที่งานนี้เรียกว่าได้ว่ามาที่หลังแต่ดังจริงๆ เนื่องจากชนโปสเตอร์มาให้ชื่นชมความงดงามได้ทั้งทะเลอย่างจุใจ ทั้งภาคภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เรียกว่าแรงจริงๆ เพราะชน

รางวัลโปสเตอร์ดีเด่น ประเภทออกแบบ 3 รางวัล ได้แก่

1. ความหลากหลายของกล้วยไม้ในอุทยานแห่งชาติเขานัน โดย ดร.ชุมพล คุณวาสิ และคณะ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. การกระจายของกะตังก้าน้ำในสกุล *Tylotriton* Anderson, 1871 ในประเทศไทย โดย นายปรวิทย์ พรหมชาติ และ ผศ.วิเชษฐ คนชื่อ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. Distribution pattern of the renieramycin-producing sponge *Xestospongia* sp. and its association with other reef organisms in Gulf of Thailand โดย อ.จ.อุดมศักดิ์ ดร.มาศ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

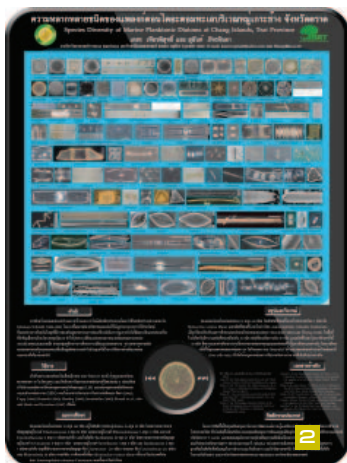
มาให้ชมถึง 13 โครงการ 23 เรื่องด้วยกัน มีสิ่งมีชีวิตแปลกๆ ที่หลายคนอาจยังไม่รู้จัก เช่น ทากเปลือย หอยมีเปลือก ปะการัง กัลปังหา ปลาในแนวปะการัง เพรียง หัวหอม หญ้าทะเล สาหร่ายทะเล แพลงก์ตอน และเจ้าปลิงทะเล หรือ โอวเจียะ อาหารเลิศรสที่พบได้ตามภาคคารจีน

ในส่วนของงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่ทำการศึกษาในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ ทั้งภาคเหนือ กลาง อีสาน ใต้ นั้นมีมาให้ชมกันถึง 61 โครงการ มีทั้งงานวิจัยที่เสร็จสมบูรณ์ และงานวิจัยต่อเนื่อง

การนำเสนอโปสเตอร์ในปีนี้เป็นที่สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดี ด้วยความร่วมมือร่วมใจของเหล่านักวิจัย BRT ที่ไม่เคยหยุดนิ่งในการพัฒนางานวิจัยอันเป็นพื้นเพื่อสำคัญในการผลักดันงานวิจัยหลากหลายทางชีวภาพออกสู่สายตาสาธารณชน โดยร่วมกันรังสรรค์โปสเตอร์เพื่อเผยแพร่ให้คนทั่วไปได้รับรู้ถึงความก้าวหน้าของงานวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพ ผ่านงานประชุมวิชาการประจำปีโครงการ BRT ที่จัดขึ้นเพื่อเป็นเวทีสำหรับนำเสนอผลงานโปสเตอร์เป็นประจำทุกปี ปีหน้าพบกันใหม่กับสิ่งดีๆ ที่ดียิ่งขึ้น ส่วนจะเป็นที่ไหน ขอให้อดใจรอไว้ก่อน อย่าลืมนัดของพวกเราปลายฝนต้นหนาวเดือนตุลาคมของทุกปี

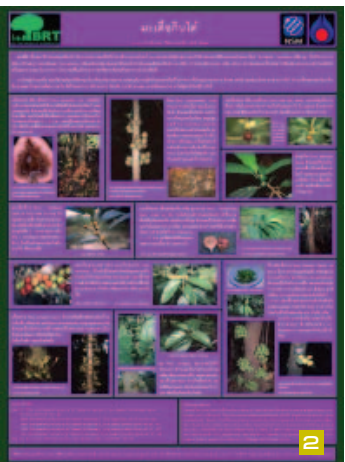
รางวัลโปสเตอร์ดีเด่น ประเภทสวยงาม 3 รางวัล ได้แก่

1. ความหลากหลายของเทอริโดไฟต์ในอุทยานแห่งชาติเขานัน จังหวัดนครศรีธรรมราช โดย รศ.ทวีศักดิ์ บุญเกิด และคณะจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ความหลากหลายชนิดของแพลงก์ตอนไดอะตอมทะเลบริเวณหมู่เกาะช้าง จังหวัดตราด โดย นส.เกสร เทียรพิสุทธิ์ และ ผศ.สุนันท์ ภักธรจินดา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
3. พืชวงศ์หญ้า (Gramineae) ในเขตอุทยานแห่งชาติภูเรือ จ.เลย โดย นส.ชุตินันท์ เจริญชัย และศ.ประนอม จันทโรนทัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รางวัลโปสเตอร์ดีเด่น ประเภทสื่อสาร สาธารณชน 3 รางวัล ได้แก่

1. ความหลากหลายของพืชที่มีท่อเลี้ยงบริเวณหน้าผาและสันเขาหิน บนเทือกเขาสันกาลาศรี ในเขตอำเภอเบตง จังหวัดยะลา โดย นายเจริญศักดิ์ แซ่ไฉ่ และ ผศ.กิตติเชษฐศรีดิษฐ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
3. Effects of Herbivory and Season of Clearing on Species Composition and Algal Succession in tropical intertidal shore, Phuket, Thailand โดย นส.จารุวรรณ มะยะกุล และ ผศ.อัญชานา ประเทพ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สัตว์เลื้อยบงลูกด้วยนม

เรื่อง/ภาพ สุรชิต แวงโสธรณ์
ฝ่ายวิจัยสิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยาและพลังงาน
สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

เฉพาะถิ่นของไทย

พบเฉพาะที่ประเทศไทยแห่งเดียวในโลก

ปัจจุบันมีเพียง 4 ชนิดเท่านั้นที่ยังไม่สูญพันธุ์

ค้างคาวหน้ายักษ์มูกปุม (*Hipposideros halophyllus*)

สัตว์เลื้อยลูกด้วยนมเฉพาะถิ่น 1 ใน 4 ชนิด ของ
ไทยที่ยังหลงเหลืออยู่ ปัจจุบันกำลังถูกล่าและ
ถูกรบกวนอย่างหนัก
มีขนาดเล็ก น้ำหนักเพียง 4 กรัมเท่านั้น

IUCN ได้กำหนดให้ค้างคาวหน้ายักษ์มูกปุม
ปุมมีสถานภาพใกล้สูญคุกคาม สำนัก
นโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม (2540) ได้
กำหนดว่าเป็นสัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์ (endan-
gered) และพระราชบัญญัติสงวนและ
คุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ได้ประกาศให้
เป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง ตามประกาศกฎ
กระทรวงกำหนดให้สัตว์ป่าบางชนิดเป็น
สัตว์ป่าคุ้มครอง พ. ศ. 2546

จับได้ครั้งแรกเมื่อวันที่ 26 กันยายน 2510 โดย John Edwards Hill ภัณฑารักษ์ด้านสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมของ British Museum (Natural History) ประเทศอังกฤษ จากถ้ำเขาย้อย อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี เป็นค้างคาวตัวผู้ ในขณะที่นั้นใส่ชื่อว่าค้างคาวหน้ายักษ์สีเข้มมา (*Hipposideros ater*) และในวันถัดมาจับได้ค้างคาวเพศเมีย 1 ตัว จากถ้ำเขาบิน อ.จอมบึง จ.ราชบุรี และได้ใส่ชื่อไว้ว่าค้างคาวหน้ายักษ์สีจาง (*Hipposideros cineraceus*) อีก 6 ปีต่อมา นายกิตติ ทองลงยา และคณะสำรวจจากศูนย์วิจัยสัตวศาสตร์ (ชื่อเดิมของศูนย์รวบรวมตัวอย่างทางชีววิทยา) สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.) จับค้างคาวชนิดนี้ได้อีกครั้ง เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2516 ที่เขาสมอคอน อ.ท่าม่วง จ.ลพบุรี ส่งตัวอย่างไปตรวจที่ British Museum (Natural History) ประเทศอังกฤษ พบว่าเป็นค้างคาวชนิดใหม่ของไทยและได้รับการตั้งชื่ออย่างเป็นทางการเมื่อ พ.ศ. 2527

ค้างคาวท้องสีน้ำตาลสุราษฎร์ (*Eptesicus demissus*)

ค้างคาวชนิดนี้มีรายงานไว้น้อยมาก มีเพียงรายงานของ Herbert Christopher Robinson และ Cercil Boden Kloss ที่ได้บรรยายลักษณะไว้เมื่อ พ.ศ. 2458 จากตัวอย่างบริเวณเขาหนองบ้านดอน จ.สุราษฎร์ธานี ในระดับความสูง 420 - 1,050 เมตร แต่ในตอนนั้นได้บรรยายชื่อเป็นค้างคาวท้องสีน้ำตาลหูหนา (*Eptesicus pachyotis*) ต่อมาในปี พ.ศ. 2459 Oldfield Thomas ได้ตั้งชื่อเป็นค้างคาวชนิดใหม่ว่า ค้างคาวท้องสีน้ำตาลสุราษฎร์ (*Eptesicus demissus*) ถ้าเริ่มนับตั้งแต่วันที่ที่มีการตั้งชื่อวิทยาศาสตร์อย่างเป็นทางการครั้งแรก ค้างคาวท้องสีน้ำตาลสุราษฎร์ไม่เคยมีการสำรวจเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 91 ปี

IUCN ได้กำหนดสถานภาพของค้างคาวท้องสีน้ำตาลสุราษฎร์ ว่ามีแนวโน้มจะสูญพันธุ์ สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม (2540) ได้กำหนดว่าเป็นสัตว์ที่มีสถานภาพใกล้สูญพันธุ์และเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมเฉพาะถิ่น พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ได้ประกาศให้เป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง ตามประกาศกฎกระทรวงกำหนดให้สัตว์ป่าบางชนิดเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง พ.ศ. 2546

หนูขนสั้นเขาสินปูน (*Niviventer hinpoon*)

ถูกค้นพบครั้งแรกโดย William A. Neill เมื่อ พ.ศ. 2516 บริเวณพุน้ำตก อ.แก่งคอย จ.สระบุรี ต่อมา พ.ศ. 2518 ค้นพบโดย นายส่งศักดิ์ เย็นบุตร อดีตพนักงานประจำฝ่ายวิจัย นิเวศวิทยา วว. ที่ถ้ำเขาสินปูน บริเวณวัดถ้ำพระธาตุ อ.เมือง จ.ลพบุรี หลังจากนั้นเป็นต้นมาไม่เคยมีรายงานการสำรวจพบอีกเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 31 ปี จนกระทั่ง ปี 2549 นายสุรชิต แวงโสธรณ์ ฝ่ายวิจัยสิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยา และพลังงาน วว. มาพบที่เขาตอดิ่ง อ.บ้านหมี่ จ.ลพบุรี

ปัจจุบัน IUCN ได้กำหนดให้หนูขนสั้นเขาสินปูนมีสถานภาพใกล้ถูกคุกคาม สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมได้กำหนดไว้ว่าเป็นสัตว์ที่มีสถานภาพใกล้สูญพันธุ์ (endangered) และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ได้ประกาศให้เป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง ตามประกาศกฎกระทรวงกำหนดให้สัตว์ป่าบางชนิดเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง พ.ศ. 2546

หนูถ้ำ (*Leopoldamys neilli*)

พบครั้งแรกโดย William A. Neill เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2516 ที่บริเวณพุน้ำตก (วัดถ้ำพระโพธิสัตว์) อ.แก่งคอย จ.สระบุรี ซึ่งถือเป็นตัวอย่างต้นแบบของหนูถ้ำ นอกจากนี้ยังมีการดักจับหนูถ้ำตัวผู้ได้อีกครั้ง เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2519 จากป่าเบญจพรรณ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสลักพระ จ.กาญจนบุรี โดย G. J. Wiles แต่ยังไม่สามารถระบุได้แน่ชัดว่าเป็นหนูถ้ำหรือไม่ ต่อมาได้มีการสำรวจบริเวณแหล่งตัวอย่างต้นแบบอีกครั้งโดย นายสุรชิต แวงโสธรณ์ ฝ่ายวิจัยสิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยาและพลังงาน วว. ในปี 2549 พบว่ายังคงมีหนูถ้ำอยู่ในบริเวณดังกล่าวแต่มีจำนวนไม่มากนัก

ปัจจุบัน IUCN ได้กำหนดให้หนูถ้ำมีสถานภาพใกล้สูญพันธุ์ สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมได้กำหนดไว้ว่าเป็นสัตว์ที่มีสถานภาพชนิดพันธุ์เฉพาะถิ่น (endemic) และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ได้ประกาศให้เป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง ตามประกาศกฎกระทรวงกำหนดให้สัตว์ป่าบางชนิดเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง พ.ศ. 2546

ปฏิบัติการสำเนา:

การค้นหาดาวนหน้ายักษ์จุ่มุ่ม

สัตว์เลื้อยคลานด้วยนมเฉพาะถิ่นบอบไทย

เรื่อง/ภาพ สุรชิต แวงโสธรณ์

ฝ่ายวิจัยสิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยาและพลังงาน สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

ประเทศไทยมีสัตว์เลื้อยคลานด้วยนมทั้งสิ้น 309 ชนิด ในจำนวนนี้เป็นสัตว์เลื้อยคลานด้วยนมเฉพาะถิ่นหรือชนิดสัตว์ที่มีเฉพาะในประเทศไทยแห่งเดียวในโลกจำนวน 6 ชนิด หรือร้อยละ 1.9 ของสัตว์เลื้อยคลานด้วยนมที่พบทั้งหมดในประเทศไทยเท่านั้น ได้แก่ เนื้อสมัน (*Cervus schomburgki*) หมูถ้ำ (*Leopoldamys neilli*) หมูขนสั้นเขาหินปูน (*Niviventer hinpoon*) ค้างคาวหน้ายักษ์จุ่มุ่ม (*Hipposideros halophyllus*) ค้างคาวท้องน้ำตาลสุราษฎร์ (*Eptesicus demissus*) และค้างคาวคุณกิตติ (*Craseonycteris thonglongyai*) แต่น่าเสียดายอย่างยิ่งที่เนื้อสมันได้มีการประกาศอย่างเป็นทางการว่าได้สูญพันธุ์ไปจากโลกแล้ว นอกจากนี้ในปี 2544 ได้มีรายงานการค้นพบค้างคาวคุณกิตติในประเทศไทยเมียนมาร์ ดังนั้นสัตว์เลื้อยคลานด้วยนมเฉพาะถิ่นของไทยในปัจจุบันจึงมีเพียง 4 ชนิดเท่านั้นที่ยังไม่สูญพันธุ์

เขาสมอคอน อำเภอท่าม่วง จังหวัดลพบุรี เป็นพื้นที่ที่คุณกิตติ ทงลงยา ค้นพบค้างคาวหน้ายักษ์จุ่มุ่มได้เมื่อ 33 ปีที่แล้ว และเป็นแหล่งตัวอย่างต้นแบบ (type locality) ของค้างคาวชนิดนี้ สภาพพื้นที่เป็นเขาหินปูนลูกเล็กๆ พื้นที่ประมาณ 3 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่โดดเดี่ยว ล้อมรอบด้วยพื้นที่ราบลุ่มอันกว้างใหญ่ คล้ายกับเกาะเล็กๆ ในกลางมหาสมุทร และน่าจะเป็นอุปสรรคต่อการย้ายถิ่นฐานของค้างคาวหน้ายักษ์จุ่มุ่มที่มีขนาดเล็กมาก ทำให้มีพลังงานในการอพยพที่จำกัด

บทความนี้จะเล่าถึงประวัติและความเป็นมาในการค้นหาค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปม สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมเฉพาะถิ่น 1 ใน 4 ชนิดของไทยที่ยังหลงเหลืออยู่และมีถิ่นที่อยู่อาศัยนอกพื้นที่อนุรักษ์ ปัจจุบันกำลังถูกล่าและถูกรบกวนอย่างหนักจากนักล่าค้างคาวประจำท้องถิ่นเพื่อเอาไปปรุงเป็นอาหารและขายให้กับร้านอาหาร

จุดกำเนิดของค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปม

ค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปม เป็นค้างคาวในวงศ์หน้ามงกุฎและค้างคาวยักษ์ (Rhinolophidae) มีขนาดเล็กมาก กินแมลงเป็นอาหาร มีความยาวช่วงแขน 37- 38 มม. มีน้ำหนักเฉลี่ยเพียง 4 กรัมเท่านั้น คุณกิตติ ทองลงยา จับค้างคาวชนิดหน้ายักษ์จมูกปมในถ้ำได้เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2516 ที่เขาสมอคอน อำเภอท่าม่วง จังหวัดลพบุรี และส่งตัวอย่างค้างคาวไปตรวจสอบชนิดที่ British Museum (Natural History) ประเทศอังกฤษ พบว่าเป็นค้างคาวชนิดใหม่ของไทย และได้รับการตั้งชื่ออย่างเป็นทางการเมื่อ พ.ศ. 2527 ดังนั้นเขาสมอคอนจึงถือเป็นแหล่งตัวอย่างต้นแบบ (type locality) ของค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปม

เขาสมอคอนเป็นเขาหินปูนขนาดเล็ก มีพื้นที่ประมาณ 4 ตารางกิโลเมตร ทอดตัวในแนวตะวันตกเฉียงเหนือ-ตะวันออกเฉียงเหนือ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 130 เมตร ตั้งอยู่ในท้องที่อำเภอท่าม่วง จังหวัดลพบุรี สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ปกคลุมไปด้วยป่าไม้ที่แคระแกร็นตามหน้าผามีต้นไม้ขนาดใหญ่ขึ้นอยู่บ้าง มีชนิดพืชเด่นคือ พญามูลเหล็ก (*Strychnos lucida* R. Br.) และ นมแมว (*Melodorum siamensis* Scheff.) ชนิดอื่นที่พบขึ้นปะปนส่วนใหญ่เป็นไม้พุ่มเตี้ย เช่น สลัดไดป่า (*Eupobia antiquorum* Linn.) กระบองเพชร (*Cereus hexagonus* Mill.) สะแกนา (*Combretum quadrangulare* Kurz) มะเกลือ (*Diospyros mollis* Griff.) มะกัก (*Lanea coromandelica* Merr.) เป็นต้น

แหล่งแพร่กระจายในอดีต

นับตั้งแต่คุณกิตติ ทองลงยา จับค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปมได้ในปี 2516 เป็นต้นมา เท่าที่ทราบก็มีผู้สนใจตามหาค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปมที่เขาสมอคอนเพียงท่านเดียวเท่านั้น คือ รองศาสตราจารย์ วันชัย วัฒน-

แหล่งการกระจายของค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปมในอดีต ซึ่งอาศัยอยู่บริเวณเขาหินปูน ตามรอยขอบแอ่งที่ราบภาคกลางของไทย (ภาพจาก Google Earth) 1. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ซึ่งเป็นแหล่งแพร่กระจายเพียงแห่งเดียวที่มีประชากรอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์ 2. เขาคอนดิง อ.บ้านหมี่ จ.ลพบุรี 3. เขาสมอคอน อ.ท่าม่วง จ.ลพบุรี 4. เขาสิงโต อ.เมือง จ.สระแก้ว 5. เขาบิน อ.จอมบึง จ.ราชบุรี 6. เขาย้อย อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี การสำรวจครั้งล่าสุดในพื้นที่นอกเขตอนุรักษ์พบเฉพาะบริเวณเขาสมอคอน และถ้ำสิงโตเท่านั้น

กุล อดีตอาจารย์ประจำภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาลัยการกรณในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนการศึกษาชนิดค้างคาวในประเทศไทย ตามโครงการวิจัยทางชีววิทยาและสภาพแวดล้อมในบริเวณจังหวัดต่างๆ จากคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติเมื่อ พ.ศ. 2538 แต่การสำรวจในครั้งนั้นก็ไม่ได้พบค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปมบริเวณเขาสมอคอนแต่อย่างใด

นอกจากรายงานการค้นพบค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปมบริเวณเขาสมอคอนจังหวัดลพบุรีแล้วยังมีรายงานการค้นพบที่ถ้ำซิ่นก เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง อุทัยธานี และ ถ้ำเขาสิงโตอำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว โดยคุณส่งศักดิ์ เย็นบุตร อดีตนักวิชาการด้านสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมของ วว. นอกจากนี้รองศาสตราจารย์ วันชัย วัฒนกุล ก็รายงานแหล่งที่พบเพิ่มอีก 1 แหล่งคือ ที่ถ้ำมิโกะ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี และ John Edwards Hill มีรายงานการค้นพบที่ถ้ำเขาบิน อำเภอจอมบึงจังหวัดราชบุรี และถ้ำเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ถ้าวรวมพื้นที่ทั้งหมดที่เคยพบจะมีทั้งสิ้น 5 แห่งด้วยกัน

เบื้องหลังของการค้นหา

ผู้เขียนได้คลุกคลีอยู่กับตัวอย่างสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในพิพิธภัณฑ์ของ วว. ซึ่งมีตัวอย่างสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมรวมกันประมาณ 7,700 ตัวอย่างจำนวนมากกว่า 190 ชนิด มาตั้งแต่ พ.ศ. 2535 ได้ตรวจสอบและพบข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมเฉพาะถิ่นของไทย โดยเฉพาะค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปม เนื่องจากข้อมูลที่บ้านทักไว้ในฐานข้อมูลมีเพียงชื่อค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปมเท่านั้นแต่ไม่มีตัวอย่างของค้างคาวหน้ายักษ์

จมูกปุมเลย ซึ่งเป็นเรื่องที่แปลกมาก เพราะพิพิธภัณฑ์แห่งนี้เป็นแหล่งรวบรวมตัวอย่างค้างคาวที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย และค้างคาวชนิดนี้ก็จับได้โดยคุณกิตติ ทองลงยา ซึ่งในอดีตเคยทำงานรวบรวมตัวอย่างค้างคาวไว้ที่แห่งนี้ เมื่อตรวจสอบลึกลงไปอีกก็พบมีรายงานค้างคาวหน้ายักษ์สีจางไว้หลายตัวอย่าง จึงไปตรวจสอบจากตัวอย่างจริงที่ต้องไว้ ปรากฏว่าตัวอย่างค้างคาวหน้ายักษ์สีจางบางตัวนั้นแท้จริงแล้วเป็นค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปุม

หลังจากนั้นจึงได้สืบค้นหาข้อมูลย้อนหลังจากสมุดบันทึกข้อมูลที่เก็บไว้ก็ได้พบข้อมูลบันทึกการลงทะเบียนตัวอย่างสัตว์ของพิพิธภัณฑ์ ที่บันทึกโดยคุณกิตติ ทองลงยา ในเดือนพฤศจิกายน 2516 พบว่าชนิดค้างคาวที่บ้านนี้ก็ยังคงเป็นค้างคาวหน้ายักษ์สีจางเช่นเดียวกัน แต่ก็ไม่แปลกใจเลยเพราะค้างคาวชนิดนี้ได้รับการตั้งชื่ออย่างเป็นทางการในอีก 7 ปีต่อมา คือ พ.ศ. 2523 อย่างไรก็ตามหมายเลขลงทะเบียนในสมุดบันทึกตรงกับหมายเลขตัวอย่างค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปุมที่ต้องไว้ จึงได้ทำการแก้ไขชื่อในสมุดบันทึกให้ถูกต้องและยังพบว่าไม่เคยมีบันทึกการสำรวจและค้นพบค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปุมอีกเลยนับแต่วันที่คุณกิตติ ทองลงยาจับได้เมื่อ ปี พ.ศ. 2516 เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 33 ปี

ค้างคาวชนิดนี้มีคนรู้จักน้อยมาก จึงไม่มีข้อมูลทางชีววิทยา และนิเวศวิทยาใดๆ บ่งบอกไว้เลย แม้แต่ในหนังสือ Mammals of Thailand ที่เขียนโดย คุณหมอบญูสง เลขะกุล และ Jeffrey A. McNeely การขาดแคลนข้อมูลนี้เองที่เป็นส่วนสำคัญในการทำให้คนทั่วไปมีความสนใจที่จะอนุรักษ์ค้างคาวชนิดนี้น้อยมากทั้งๆ ที่เป็นสัตว์ที่มีอยู่เฉพาะในประเทศไทยเพียงแห่งเดียวในโลกเท่านั้น จึงมีคำถามมากมายที่รอคำตอบเกี่ยวกับค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปุม เช่น ค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปุมจะยังคงเหลือ

อยู่อีกเท่าใด? หรือว่าถูกล่าหรือถูกรบกวนจนสูญพันธุ์ไปแล้ว? พวกเค้าอาศัยอยู่กันอย่างไร? ฯลฯ โดยเฉพาะบริเวณเขาสมอคอนซึ่งเป็นแหล่งตัวอย่างต้นแบบ มีการบุกรุกทำลายมากน้อยแค่ไหน? และอีกหลายๆ คำถามที่ไม่มีคำตอบ

ด้วยความสงสัยและอยากรู้อยากเห็น ในวันที่ 13-15 กันยายน 2547 ผู้เขียนพร้อมด้วยคุณปริษา หนูนภักดิ์ อดีตนักวิชาการจาก วว. ซึ่งเป็นผู้ที่เคยร่วมทีมสำรวจกับคุณกิตติ ทองลงยา เมื่อ 33 ปีก่อน จึงได้เดินทางไปที่เขาสมอคอนอีกครั้งเพื่อสำรวจเบื้องต้นว่าค้างคาวชนิดนี้ยังคงอยู่หรือไม่ รวมทั้งตรวจสอบสภาพพื้นที่แหล่งที่อยู่อาศัย

การที่มีอดีตผู้ร่วมงานของคุณกิตติ ทองลงยา มาเข้าร่วมสำรวจเบื้องต้นทำให้เกิดความมั่นใจอย่างมากว่าต้องพบเห็นค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปุมแน่นอน แต่ก็มีข้อยุ่งยากบางประการกล่าวคือ คุณปริษา หนูนภักดิ์ ไม่สามารถจดจำสถานที่ที่จับค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปุมได้เนื่องจากในตอนนั้นยังไม่รู้ว่าเป็นค้างคาวชนิดใหม่และยังมีการจับค้างคาวหลายชนิดจากหลายๆ ถ้ำ รวมทั้งการตกตาข่ายในพื้นที่อีกหลายแห่ง ประกอบกับระยะเวลาที่ผ่านมาเกินกว่า 33 ปี ทำให้ไม่สามารถระบุแหล่งที่จับค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปุมในอดีตได้

ในการสำรวจครั้งนี้ ได้ไปขอพักค้างคืนที่กุฏิของท่านรองเจ้าอาวาสวัดถ้ำช้างเผือก และขออนุญาตดักค้างคาว ซึ่งท่านก็ได้มีเมตตาอนุญาตให้ดักได้ พวกเราจึงดักตาข่ายบริเวณที่คุณปริษาเคยดักมาก่อน ซึ่งคาดว่าน่าจะเป็นสถานที่ที่เคยจับค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปุมได้ เป็นบริเวณใกล้ปากถ้ำหลังกุฏิ และยังได้สำรวจตามถ้ำต่างๆ โดยว่าจ้างชาวบ้านที่อาศัยอยู่แถวนั้นซึ่งรู้จักถ้ำต่างๆ ในเขาสมอคอนเป็นอย่างดี เพราะมีอาชีพจับค้างคาวจากถ้ำมาขาย แต่การสำรวจก็ไม่พบค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปุมแม้แต่ตัวเดียว อย่างไรก็ตามได้สำรวจพบค้างคาวเพิ่มมากกว่าที่เคยมีรายงานไว้เมื่อ 33 ปีก่อนอีก 3 ชนิด คือ ค้างคาวแวมไพร์แปลงเล็ก (*Megaderma spasma*) ค้างคาวหน้ายักษ์สามหลืบ (*Hippisideros larvatus*) และค้างคาวหูหนูตีนเล็กเขี้ยวสั้น (*Myotis siligorensis*) หลังการสำรวจเบื้องต้นจึงเกิดแนวคิดที่จะหางบประมาณสนับสนุนในการสำรวจและค้นหาค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปุมต่อไป

โครงการ BRT ให้การสนับสนุนโครงการที่มองไม่เห็นโอกาส

แม้ว่าการสำรวจเบื้องต้นไม่พบค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปุมก็ตาม ผู้เขียนเองก็ไม่ย่อท้อ และมีความหวังว่าจะได้สำรวจพบค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปุมบ้างถ้ามีโอกาสได้สำรวจนานกว่าเดิม จึงได้เตรียมข้อเสนอโครงการเพื่อการสำรวจค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปุม ในข้อเสนอโครงการเดียวกันนั้นได้เพิ่มจำนวนชนิดของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมเฉพาะถิ่นอีก 2 ชนิด คือหนูชนเลี่ยนเขาหินปูน (*Niviventer hinpoon*) และหนูถ้ำ (*Leopoldamys neilli*) เข้าไปด้วย เนื่องจากมีถิ่นที่อยู่อาศัยใกล้เคียงกัน โดยตั้งชื่อหัวข้อวิจัยว่า “การสำรวจสถานภาพสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมเฉพาะถิ่นของไทย ที่อาศัยอยู่นอกพื้นที่อนุรักษ์ในเขตที่ราบภาคกลางของไทย” นำเสนอต่อโครงการ BRT และได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2548 โดยเริ่มดำเนินการใน

วันที่ 1 เมษายน 2548 และมีระยะเวลาวิจัย 1 ปี

ในเบื้องต้นผู้เขียนเองก็หวั่นใจอยู่มากทีเดียว เพราะว่าโครงการนี้อาจจะไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากโอกาสที่จะพบสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมเฉพาะถิ่นที่หายาก 3 ชนิดนี้ มีโอกาสล้มเหลวสูงมาก เพราะการสำรวจสัตว์ทั้ง 3 ชนิดขาดหายไปเป็นระยะเวลาที่นานมากกว่า 30 ปี ประกอบกับสัตว์เหล่านี้อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย มีความเป็นไปได้ที่อาจสูญพันธุ์ไปแล้ว จึงต้องขอขอบคุณโครงการ BRT ที่ได้ให้โอกาสในการค้นหาสัตว์ที่สำคัญยิ่งของชาวไทยและของโลกมา ณ ที่นี้ แม้ว่าโอกาสในการพบเห็นจะริบหรี่เพียงใดก็ตาม เริ่มปฏิบัติการสำรวจ

ออกสำรวจอย่างเป็นทางการครั้งแรก ที่วัดถ้ำพระโพธิสัตว์ อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ระหว่างวันที่ 30 พฤษภาคม - 3 มิถุนายน 2548 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีรายงานการค้นพบหนูเฉพาะถิ่น 2 ชนิด เมื่อ 30 กว่าปีที่แล้ว คือ หนูขนสั้นเขาหินปูน และหนูถ้ำ แต่การสำรวจครั้งแรกไม่พบหนูทั้งสองชนิดแต่อย่างใด จากการสังเกตพบว่าในบริเวณวัดก็มีสุนัขอาศัยอยู่ประมาณ 80 ตัว และแมวอีกประมาณ 35 ตัว แมวบางตัวปรับตัวได้กลายเป็นแมวป่าที่ไม่อาศัยอาหารจากพระและแม่ชีในวัดอีกต่อไป มีความเป็นไปได้ว่าหนูทั้งสองชนิดอาจถูกแมวจับไปกินหมด พอเริ่มต้นก็เป็นไปตามคาดคือประสบความล้มเหลว ใจก็ซึกเริ่มเสีย แต่ก็มีความหวังอยู่ในใจลึกๆ เช่นเดียวกันว่า น่าจะพบตัวสัตว์เฉพาะถิ่นชนิดใดชนิดหนึ่งบ้าง

ในการสำรวจอย่างเป็นทางการครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 11 - 13 สิงหาคม 2548 ผู้เขียนพร้อมด้วยคุณเกียรติ มุลจันทร์ ลูกจ้างเหมาโครงการของ วว. ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยวิจัย ได้เดินทางมุ่งหน้าไปสำรวจที่เขาสมอคอน โดยได้ว่าจ้างคุณจาง กลินกัณ ซึ่งป็นราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณเขาสมอคอนปัจจุบันเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสมอคอนเป็นผู้นำทาง (คนนำทางคนแรกที่เป็นนักล่าค้างคาวประจำหมู่บ้านได้เดินทางเข้ามาหางานทำที่กรุงเทพฯ)

การสำรวจครั้งนี้ได้ขอพักอาศัยนอนที่กระท่อมเล็กๆ ที่มีแต่หลังคาทับพื้น บริเวณบ้านของคุณสนอง กลินกัณ ซึ่งเป็นน้องชายแท้ๆ ของคุณจาง ตอนแรกวางแผนไว้ว่าจะไปขออาศัยกุฏิของท่านรองเจ้าอาวาสวัดถ้ำช้างเผือกแต่ปรากฏว่าท่านได้สึกไปแล้ว จึงต้องหาที่พักใหม่ ตอนกลางคืนมีชาวบ้านหลายคนแถวนั้นได้เข้ามาพูดคุยด้วยเพราะเห็นว่าคณะผู้ศึกษาเอากรงหนูมาด้วยหลายอัน และได้ดักหนูบริเวณรอบเขา จึงได้พูดคุยสอบถามต่างๆ ที่ทุกคนรู้จัก และยังได้ให้ชาวบ้านช่วยกันดักตาข่ายอีกด้วย

ส่วนตอนกลางวันก็พากันไปสำรวจตามถ้ำมีอยู่ถ้ำหนึ่งที่คุณสนองพบใหม่บนไหล่เขาทางตอนใต้ของเขาสมอคอน พบขณะที่เลี้ยงแพะอยู่บนเขา ถ้ำนี้อยู่ไกลและเดินไปลำบาก แต่ก็ได้รับความเอื้อเฟื้อจากคุณสมศักดิ์ ได้เลิศจ้างเจ้าของร้านค้าในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทของคุณจาง ขับรถไปส่ง แถมยังช่วยสำรวจและจับค้างคาวภายในถ้ำอีก จึงได้ช่วยกันตั้งชื่อถ้ำเป็นเกียรติจากความเอื้อเฟื้อนี้ว่า “ถ้ำรถไถ” แต่ก็ไม่พบค้างคาวหน้ายักษ์จุกปุมในถ้ำ เป็นที่น่าเสียดายที่การสำรวจบริเวณเขาสมอคอนครั้งนี้ไม่พบ

ค้างคาวหน้ายักษ์จุกปุมแต่อย่างใด ยิ่งคิดก็ยิ่งท้อใจว่าโครงการนี้สงสัยจะล้มเหลวไม่เป็นท่า

ล้มเหลวอีกครั้งที่เขาดอนดิง

หลังจากที่คณะผู้วิจัยไม่พบค้างคาวหน้ายักษ์จุกปุมที่เขาสมอคอน จึงได้เดินทางต่อไปสำรวจที่เขาดอนดิง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ซึ่งเป็นอีกสถานที่หนึ่งที่เคยมีรายงานว่าพบค้างคาวหน้ายักษ์จุกปุม โดยว่าจ้างคุณจาง กลินกัณ ไปด้วยเนื่องจากในอดีตเคยมาเก็บชี้ค้างคาวบริเวณดังกล่าว จึงถือว่ามีประสบการณ์เคยกับสถานที่และถ้ำค้างคาว และยังได้ว่าจ้างคนในท้องถิ่นซึ่งเพื่อนเก่าแก่ของคุณจางที่เคยเก็บชี้ค้างคาวด้วยกันในอดีต เป็นบุคคลที่ใครๆ ในหมู่บ้านต่างก็ระบุว่าเป็นผู้ที่รอบรู้เรื่องค้างคาวและเรื่องถ้ำบริเวณเขาดอนดิงมากที่สุด ซึ่งมีการไถ่ค่าจ้างนำทางที่แพงกว่าอัตราปกติถึง 3 เท่า แต่ด้วยความหวังผลว่าจะได้พบเจ้าค้างคาวตัวน้อยนี้สักที จึงเลยจำเป็นต้องยอมจ่าย

คุณจาง กลินกัณ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสมอคอน ผู้ที่ร่วมหวั่นท้อภัย เสี่ยงเป็นเสี่ยงตายในการลงไปสำรวจค้างคาวหน้ายักษ์จุกปุมที่เขาสมอคอน

นั่งพักผ่อนกายหลังภารกิจสำรวจถ้ำอันเหน็ดเหนื่อย

คนนำทางพาลัดเลาะขึ้นไปตามหน้าผาสูงชันจนถึงบนยอดสุดของเขา กว่าจะขึ้นไปได้ก็ต้องฝ่าดวงอาทิตย์

เต็มไปด้วยหมามุ่ย ท่ามกลางแดดที่ร้อนระอุ ฝาดงปาดนามเกี่ยวไถ่ที่มีนามแหลมคม มีสภาพรกชัฏ ก็เล่นเอาได้เลือดซิบๆ กันถ้วนหน้าและหมดเรี่ยวหมดแรงไปตามๆ กัน คนนำทางนอกจากพาคณะไปสำรวจเพียง 3 ถ้ำที่ไม่มีค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปุ่มแล้ว ยังทิ้งคณะผู้ศึกษาไว้บนเขาให้หาทางกลับลงมาเองอีกต่างหาก เหนื่อยแสนเหนื่อย ร้อนแสนร้อน กว่าที่จะฝาดงหมามุ่ยจากยอดเขาหินปูนที่สูงชันลงมาได้ก็แทบลมจับ ความเหนื่อยยากลำบากและความล้าเพลียทำให้เกิดความรู้สึกย่อท้อมากยิ่งขึ้น ก็เลยได้แต่คิดในใจว่าเห็นที่การสำรวจค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปุ่มจะล้าเพลียไม่เป็นท่า และเจ้าค้างคาวตัวน้อยนี้คงจะสูญพันธุ์ไปแล้วกระมัง

ความมืดและความหวาดผวา

คณะผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากพระที่อาศัยอยู่ในวัดกุดขาม (ดอนดิ่ง) ให้อาศัยกุฏิที่ยังว่างอยู่ ด้านหลังสุดของวัด ใกล้ๆ กับเมรุเผาศพเก่า ติดกับเชิงเขาตรงทำยวัด บริเวณนั้นเต็มไปด้วยเจดีย์ที่บรรจุเศษกระดูกที่เหลือจากการฌาปนกิจของชาวบ้านที่เสียชีวิต ตอนกลางวันยังไม่กล้าเข้าไหน แต่ตอนกลางคืนนี้ช่างเจียบกริบ เจียบดังคำที่โบราณท่านบอกว่า “เจียบเหมือนป่าช้า” แต่ก็ต้องออกไปดักตาข่ายรอบๆ เชิงเขา แม้ว่าจะไม่เคยมีรายงานไว้เลยว่าจับค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปุ่มได้โดยใช้ตาข่าย แต่จำเป็นต้องค้นหาเจ้าค้างคาวตัวน้อยนี้ให้ได้ กลัวผีหลอกก็กลัว เดินตรวจดูตาข่ายคนเดียวตอนกลางคืนก็เสียวๆ อยู่เหมือนกัน

ในอดีตเคยมีคดีฆาตกรรมหมู่ 5 ศพ ทุกคนถูกร้อยด้วยเชือกที่เอ็นร้อยหวายตรงข้อเท้าและถูกพาไปที่ปล่องถ้ำบนยอดเขาดอนดิ่ง แล้วถูกผลักลงไปในปล่องถ้ำเสียชีวิตทั้งหมด เรื่องราวในอดีตยิ่งเพิ่มความน่ากลัวและน่าหวาดเสียวในการดักตาข่ายมากยิ่งขึ้น

สร้างอรรถรสในการสำรวจเป็นอย่างยิ่ง ต้องดักตาข่ายไว้หลายๆ ที่ตามมุมป่าที่มีตสนิทในตอนกลางคืนและต้องเดินตรวจดูทุกๆ 5 นาที เวลาเดินไปตรวจตาข่ายต้องเดินไปคนเดียว ไปตรวจตาข่ายของใครของมัน และตาข่ายก็อยู่ห่างกันอีกด้วยเพื่อจะได้ดักกระจายให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้และเพื่อเพิ่มโอกาสในการจับค้างคาวตรวจตาข่ายเสร็จก็รีบมานั่งรวมกันป้องกันผีหลอก กว่าที่จะดักตาข่ายเสร็จกลับมาที่พักก็เกือบสามทุ่มทุกคืน แต่ก็โชคดีที่ไม่มีอะไรเกิดขึ้นอย่างทีกลัวกันไป

บรรยากาศที่วังเวงขณะเฝ้าตาข่าย ทำให้นึกถึงการบรรยายของท่านอาจารย์จากรุจินต์ นิกิตะภักดิ์ เมื่อครั้งมีการประชุมวิชาการประจำปีโครงการ BRT ครั้งที่ 9 ที่จังหวัดขอนแก่น ในปี 2548 อาจารย์จากรุจินต์ซึ่งเป็นหนึ่งในคณะวิทยากรโครงการนี้ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของนักวิจัยทางด้านสัตว์ป่า อยู่ข้อหนึ่งว่า “นักวิจัยต้องไม่กลัวผี” ด้วยความหวังอย่างเต็มเปี่ยมที่จะดักค้างคาวชนิดนี้ให้ได้และก็กลัวว่าตัวเองจะไม่มีคุณสมบัติเป็นนักวิจัยทางด้านสัตว์ป่าอย่างที่อาจารย์จากรุจินต์ระบุไว้ จำเป็นต้องสลัดความกลัวผืนนี้ทิ้งไป แต่ผลการสำรวจก็ยังสร้างความผิดหวังให้แก่คณะสำรวจเหมือนเดิม ไม่พบค้างคาวหน้ายักษ์จมูกปุ่มที่เขาดอนดิ่งแต่อย่างใด ความท้อแท้เริ่มเพิ่มมากขึ้นทวีคูณ

เก้าอี้กางเขนโยคะ

นอกจากการสำรวจค้างคาวแล้วคณะผู้วิจัยยังได้ถือโอกาสสำรวจชนิดหนูและสัตว์เลื้อยคลานด้วยขนาดเล็กไปด้วย โดยใช้กรงดักหนูและใช้กล้วยน้ำว้าเป็นเหยื่อล่อ ในตอนบ่ายแก่ๆ พวกเราก็วางกรงดักหนูตรงเชิงเขาติดกับเมรุเผาศพ วางกระจายกันไปตามแนวเชิงเขาครั้งละ 50 กรง ไปเก็บกรงดักหนูอีกครั้งในตอนเช้ามีดีประมาณ 6 โมงเช้า ถ้าไปสายแดดจะร้อนและอาจทำให้หนูตายได้ บริเวณเชิงเขาตรงที่ดักหนูยังมีดอยอยู่ เก็บกรงไป ก็ฆ่าเลือดดูเมรุเผาศพไป เพื่อมีอะไรติดปอกติจะได้วิ่งได้ทัน

การเตรียมกรงดักหนู ดักกระจายไปตามเชิงเขาดอนดิ่ง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่สำรวจที่มีตำนานการฆาตกรรมที่น่าหวาดเสียว

จะด้วยความบังเอิญหรือว่าด้วยความโชคดีที่สุดจะคาดเดา หรือว่าอาจจะเป็นเพราะดวงชะตาก็ได้ ผู้เขียนเองดักได้หนู 3 ตัว บริเวณหลังเมรุเผาศพ เป็นชนิดหนูที่ทำให้คณะผู้วิจัยตื่นเต้นกันมาก เป็นหนูขนาดค่อนข้างเล็ก ลำตัวด้านบนสีเทาปนน้ำตาลขนเป็นเส้นแข็ง ด้านท้องสีเทาจาง ได้ทางสี่ขาและยาวไปตลอดความยาวของหาง ด้านบนของหางสีดำสนิทยาวไปตลอดความยาวของหางเช่นกัน ปลายหางไม่ขาวเหมือนหนูฟันเหลืองหางยาวพอมๆ กับความยาวของหัวและลำตัวรวมกัน มีนิสัยเรียบร้อย น่ารัก สามารถใช้มือจับได้ขณะอยู่ในกรงโดยไม่ถูกหนูจับมือ

หนูดังกล่าวต่อมาพบว่าเป็นหนูขนเส้นขนเขาหินปูน (*Niviventer hinpoon*) ซึ่งเป็นสัตว์เฉพาะถิ่นอีกชนิดหนึ่งของไทย ที่ทางคณะผู้สำรวจกำลังค้นหา

หนูขนสั้นเขาหินปูน สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมเฉพาะถิ่นของไทยอีกชนิดหนึ่งของไทย จับได้จากเขาดอนดิ่ง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ในอดีตไม่เคยมีรายงานการค้นพบมาก่อน ดังนั้นจึงเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยแห่งที่ 3 ของหนูขนสั้นเขาหินปูน

อยู่นั่นเอง ที่ต้องตื่นเต้นกันมากก็เพราะไม่เคยมีรายงานการพบหนูขนสั้นเขาหินปูนบริเวณเขาดอนดิ่งมาก่อนเลย การพบหนูขนสั้นเขาหินปูนในบริเวณนี้ นับเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยแห่งที่ 3 ของประเทศ (ในอดีตมีรายงานพบแห่งแรกที่วัดถ้ำพระโพธิสัตว์ จังหวัดสระบุรี แห่งที่สองคือวัดถ้ำพระธาตุ จังหวัดลพบุรี) หลังจากนั้นอีก 2 วัน พวกเราก็ดักได้เพิ่มอีก 2 ตัว ในบริเวณเชิงเขาภายในวัดนั่นเอง แต่ถ้ำดักไกลออกไปจากวัดมากๆ กลับไม่พบหนูชนิดนี้

การค้นพบหนูขนสั้นเขาหินปูนโดยบังเอิญนี้ทำให้คณะผู้วิจัยสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมเฉพาะถิ่นของไทยมีความหวังขึ้นมาอย่างเต็มเปี่ยมว่าโครงการนี้คงไม่ล้มเหลวเป็นแน่แท้ อย่างน้อยก็พบสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมเฉพาะถิ่น 1 ชนิดแล้ว หลังจากที่ไม่ประสบความสำเร็จในการสำรวจหนูเฉพาะถิ่น 2 ชนิด คือ หนูถ้ำ และหนูขนสั้นเขาหินปูน ที่บริเวณวัดถ้ำพระโพธิสัตว์ อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี มาก่อนหน้านี้ แสดงว่าการสำรวจสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดเล็กของไทยยังทำได้ไม่ทั่วถึง มีโอกาสที่จะพบสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมชนิดใหม่และแหล่งแพร่กระจายของสัตว์บางชนิดโดยเฉพาะชนิดที่หายากและใกล้สูญพันธุ์เพิ่มมากขึ้น

ย้อนกลับมาที่เขาสมอคอนอีกครั้ง

หลังจากการสำรวจที่เขาดอนดิ่งเสร็จสิ้น ทางคณะสำรวจก็เตรียมตัวกลับกรุงเทพฯ จึงได้เดินทางจากอำเภอบ้านหมี่ ย้อนกลับมายังเขาสมอคอน อำเภอท่าเรืออีกครั้งเพื่อกลับมาส่งคุณจำนง กลิ่นกลิ่น จะด้วยเหตุบังเอิญหรือมีอะไรมาดลใจก็ไม่อาจคาดเดาได้ ผู้เขียนขออภัยให้คุณเกียรติ ภูลจันทร์ ผู้ช่วยนักวิจัย เข้าไปสำรวจที่ถ้ำโอบ บนยอดเขาสมอคอนอีกครั้งหนึ่ง วัตถุประสงค์ก็เพื่อเพราะอยากให้ผู้ช่วยนักวิจัยได้มีโอกาสสัมผัสกับถ้ำที่มีลักษณะพิเศษมากกว่าการไปสำรวจค้างคาวหน้ายักษ์จุมปูม เพราะรู้ว่าในการสำรวจเบื้องต้นเมื่อวันที่ 13 -15 กันยายน 2547 นั้นไม่มีค้างคาวหน้ายักษ์จุมปูมอาศัยอยู่ในถ้ำนี้ พบแต่ค้างคาวหูหนูตีนเล็กเขี้ยวสั้น อาศัยอยู่เป็นจำนวนมากร่วมกับค้างคาวมงกุฎเล็กจำนวนหนึ่ง ถ้ำนี้เป็นถ้ำที่น้ำกล้ำค้างคาวประจำหมู่บ้านนิยมมาล่าเป็นประจำ ถ้ำโอบเป็นถ้ำที่แปลก มีลักษณะเป็นหลุมขนาดใหญ่ลึกลงไปประมาณ 5 เมตร ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 5 เมตร ขอบหลุมทางทิศตะวันออกมีต้นไทรขึ้นปกคลุมให้ความร่มเย็นแก่ถ้ำ ตรงพื้น

คณะสำรวจกำลังไต่ลงไปตามผนังถ้ำ เพื่อสำรวจถ้ำโอบเป็นถ้ำแรกที่คณะสำรวจพบค้างคาวหน้ายักษ์จุมปูม

หลุมทางด้านทิศใต้ได้นั้น มีหลุมขนาดเล็ก เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 80 ซม. และลึกลงไปประมาณ 3 เมตร บริเวณก้นหลุมจะกว้างออก ในหลุมขนาดเล็กนี้เองจะต้องนอนราบไปกับพื้นเพื่อลอดผ่านช่องรูปครึ่งวงกลมเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1 ฟุต เข้าไปในโถงถ้ำ ซึ่งจะต้อนขึ้นไปอีกประมาณ 2 เมตร ก่อนที่จะถึงโพรงถ้ำขนาดค่อนข้างใหญ่ มีอากาศร้อนอบอ้าว

ก่อนที่จะเดินทางไปเขาดอนดิ่งนั้นไม่ได้เข้าสำรวจที่ถ้ำโอบเพราะว่าได้เคยสำรวจมาก่อนดังที่กล่าวมาแล้วแต่ไม่พบค้างคาวหน้ายักษ์จุมปูม จึงคิดว่าไม่น่าจะมีค้างคาวหน้ายักษ์จุมปูมอาศัยอยู่ แต่ด้วยความหวังดีที่จะให้ผู้ช่วยวิจัยมีประสบการณ์ในการพบเห็นเห็นถ้ำที่แปลกตา จึงได้ให้คุณจำนง กลิ่นกลิ่น พาเข้าไปสำรวจโดยมีสวิงจับค้างคาว ตาข่ายและถุงผ้าสำหรับใส่ค้างคาวไปด้วย ส่วนผู้เขียนเองเตรียมข้อมูลที่ได้สำรวจมาแล้วและรออยู่ที่บ้านของคุณจำนง นั่นเอง

ลืมบอกไปว่าทั้งคุณจำนง กลิ่นกลิ่น และคุณเกียรติ ภูลจันทร์ ผู้ช่วยนักวิจัย นั้นไม่เคยมีประสบการณ์พบเห็นค้างคาวหน้ายักษ์จุมปูมมาก่อน เพียงแค่เห็นจากรูปถ่ายในหนังสือ Mammals of Thailand ของคุณหมอบุญส่งเท่านั้น แต่ในหนังสือเล่มนี้ได้บรรยายภาพค้างคาวหน้ายักษ์จุมปูมแต่ใส่ชื่อว่าเป็นค้างคาวหน้ายักษ์สีจาง ส่วนผู้

เขียนเองได้เห็นตัวอย่างจริงที่ต้องไว้ในพิพิธภัณฑ์มาแล้ว จึงได้ให้คำแนะนำและการสังเกตลักษณะของค้างคาวแก่คนทั้งสองจากตัวอย่างของค้างคาวที่จับได้ในแต่ละครั้ง จนทั้งสองคนมีความสามารถในการแยกแยะค้างคาวหน้ายักษ์และค้างคาวมงกุฎออกจากกันได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ยังได้ให้ข้อสังเกตแก่คนทั้งสองว่าค้างคาวหน้ายักษ์จุมูกปุ่มนั้นมีลักษณะเหมือนกับค้างคาวหน้ายักษ์เล็ก (*Hipposideros pomona*) ซึ่งชาวบ้านรู้จักกันในนามของ “ค้างคาวนางนวล” แต่มีขนาดเล็กกว่า มีแผ่นกันจุมูกพองออกคล้ายรูปไต และมีขนาดเท่ากันกับค้างคาวมงกุฎเล็ก ที่พบเห็นได้ทั่วไปบริเวณเขาสมคอน ดูเหมือนทั้งสองคนจะเข้าใจได้อย่างดีน่าจะสังเกตจดจำ และจำแนกลักษณะของค้างคาวหน้ายักษ์จุมูกปุ่มได้โดยง่าย

ค้างคาวหน้ายักษ์เล็ก หรือชาวบ้านเรียกว่า ค้างคาวนางนวล เป็นค้างคาวหน้ายักษ์ที่พบเห็นได้ทั่วไป มีลักษณะคล้ายกับค้างคาวหน้ายักษ์จุมูกปุ่ม แต่มีขนาดเล็กกว่าเล็กน้อยและแผ่นกันจุมูกไม่พองออกคล้ายรูปไต

บุรีกา!

ทั้งสองคนหายไปพักใหญ่และกลับมาพร้อมตัวอย่างค้างคาวตัวเป็นๆ 3 ตัวในถุงผ้า เป็นค้างคาวตัวผู้ 1 ตัวและตัวเมีย 2 ตัว ตอนแรกที่จับได้คุณเกียรติริ ผู้ช่วยนักวิจัยบอกกับคุณจ่านงว่า “ตัวเดิมครับ ลุงอ้วน” (อ้วนเป็นชื่อเล่นของ

คุณจ่านง) หมายถึงว่าเป็นค้างคาวหน้ายักษ์เล็ก หรือค้างคาวนางนวลที่เคยจับได้เป็นประจำ คุณจ่านงเลยบอกว่า “ไม่เป็นไรเอาไปให้อาจารย์ดูที่บ้านก็แล้วกัน” คุณจ่านงเรียกผู้เขียนว่าอาจารย์ ผู้เขียนก็เลยหยิบค้างคาวทั้ง 3 ตัวเอามาตรวจสอบดูลักษณะ แล้วก็หันหน้ากลับไปมองคุณจ่านง และคุณเกียรติริ ที่ยังทำหน้าเฉยเมยไม่รู้ไม่ชี้ เหมือนทุกครั้งที่จับค้างคาวชนิดอื่นๆ ได้ ที่ผู้เขียนเองมักบอกซ้ำซากว่า “ไม่ใช่” ซึ่งหมายถึงว่าไม่ใช่ค้างคาวหน้ายักษ์จุมูกปุ่มนั่นเอง แต่คราวนี้ไม่เหมือนครั้งก่อนๆ คำตอบกลับกลายเป็นคำตะโกนดังๆ ว่า **ใช่แล้ว (ว๊วย)!!**

ในที่สุดพวกเราก็ได้ค้นพบค้างคาวหน้ายักษ์จุมูกปุ่ม อย่างที่คาดไว้หลังจากที่ตามหากันแทบแย่ เวลาจะพบก็พบได้ง่ายโดยไม่ตั้งใจ ไม่น่าเชื่อว่าตลอดระยะเวลา 33 ปีที่ผ่านมา ค้างคาวชนิดนี้จะอยู่รอดปลอดภัยจากนักล่าค้างคาวประจำหมู่บ้านที่อยู่รอบๆ เขาสมคอนจนมาได้ บริเวณเขาสมคอนมีการล่าค้างคาวอย่างหนักเพื่อนำมาเป็นอาหาร แสดงให้เห็นว่าค้างคาวเฉพาะถิ่นของไทยชนิดนี้ยังมีหนทางเอาตัวรอดได้ตลอดระยะเวลา 33 ปีที่ผ่านมา อะไรคือเคล็ดลับในการอยู่รอดของพวกเขา? พวกเขาจะอยู่รอดได้นานแค่ไหน? พวกเขาอาศัยอยู่กันอย่างไร? หากินกันที่ไหน? นี่เป็นคำถามพื้นฐานอีกด้านหนึ่งที่ยังไม่มีคำตอบแต่อย่างใด

เจ้าค้างคาวหน้ายักษ์จุมูกปุ่มตัวน้อยที่คณะสำรวจตามหากันแทบแย่ จะสังเกตเห็นแผ่นกันจุมูกพองออกคล้ายรูปไตอย่างชัดเจน ในที่สุดก็พบว่ายังเหลืออยู่ในแหล่งตัวอย่างต้นแบบ การพบครั้งนี้เหมือนกับการเห็นแสงสว่างที่ปลายอุโมงค์ แต่อนาคตของค้างคาวเองกลับมีดมนจากการถูกล่าอย่างหนัก

ขนาดใหญ่ตรงหัวไหล่ขวา อีกตัวมีแผลอักเสบค่อนข้างใหญ่ที่หัว ทั้งสองตัวบินไม่ได้ คุณจ่านง กลืนกลืน เล่าว่าถ้าค้างคาวใดๆ ที่มีพรานล่าค้างคาวเข้าไปล่าและจับค้างคาวไปขาย รุ่งขึ้นอีกวันค้างคาวที่เหลือจากการล่าในถ้ำนั้นจะอพยพหนีไปอยู่ถ้ำอื่นจนหมด จากคำบอกเล่านี้เองจึงมีความเป็นไปได้ว่าค้างคาวหน้ายักษ์จุมูกปุ่มน่าจะอาศัยอยู่เพียงชนิดเดียวในถ้ำ และอพยพเข้ามาอยู่แทนค้างคาวหูหนูตีนเล็กเขี้ยวสันที่ได้อพยพไปอยู่ถ้ำอื่นแล้ว เหลือไว้เพียงค้างคาวที่ป่วย 2 ตัว ที่บินอพยพไปกับฝูงไม่ได้เท่านั้น การที่ค้างคาวอพยพไป-มาระหว่างถ้ำนี้เองอาจทำให้ค้างคาวที่อาศัยอยู่บริเวณเขาสมคอนสามารถอยู่รอดปลอดภัยจากพรานล่าค้างคาวได้ แม้ว่าบางสวนอาจถูกจับไปขายก็ตาม แต่ก็ยังมีค้างคาวหลงเหลือจากการล่าในแต่ละครั้ง เพราะนักล่าค้างคาวเองก็ไม่สามารถจับค้างคาวได้ทุกตัว อย่างไรก็ตามไม่มีใครรู้ว่าค้างคาวที่ถูกรบกวนนั้นอพยพไปอยู่ถ้ำใด รู้เพียงแต่ว่าเมื่อเวลาผ่านไปช่วงหนึ่ง ฝูงค้างคาวก็จะกลับมายังถ้ำเดิม แต่ไม่มีใครรู้ว่าเป็น

การพบค้างคาวหน้ายักษ์จุมูกปุ่มโดยบังเอิญแบบนี้ ก็เลยอยากเพิ่มเติมคุณสมบัติสำคัญของนักวิจัยทางด้านสัตว์ป่าตามที่ท่านอาจารย์จ่าจันต์ได้ระบุไว้อีกประการหนึ่งว่า นักวิจัยสัตว์ป่านั้นต้องมีโชคช่วย!!!

เกร็ดเกี่ยวกับค้างคาวหน้ายักษ์จุมูกปุ่ม

อีก 2 ชั่วโมงต่อมาหลังจากที่รู้ว่า มีค้างคาวหน้ายักษ์จุมูกปุ่ม พวกเราทั้งหมดก็ย้อนกลับมาที่ถ้ำไอบีอีกครั้งก็ได้พบว่า มีค้างคาวหน้ายักษ์จุมูกปุ่มอาศัยอยู่ประมาณ 50 - 100 ตัว และยังพบค้างคาวหูหนูตีนเล็กเขี้ยวสัน เพียง 2 ตัว เท่านั้นที่เกาะอยู่บนผนังถ้ำ แต่เป็นค้างคาวที่ป่วยหนัก ตัวแรกมีอาการบวม

ภายหลังที่คณะสำรวจออกมาจากถ้ำผาโถ ก็พบกับนักล่าค้างคาวประจำหมู่บ้าน 4 คน ที่มุ่งหน้ามาจับค้างคาวที่ถ้ำผาโถ ก็เลยขออนุญาตถ่ายรูปไว้ แต่ด้วยจรรยาบรรณของนักวิชาการจึงไม่อาจเปิดเผยใบหน้าได้

ค้างคาวฝูงเดียวกันกับฝูงที่ถูกล่าหรือไม่ แสดงให้เห็นว่าถ้ำค้างคาวบริเวณนี้น่าจะมีอยู่อย่างจำกัด ไม่พอเพียงต่อการอาศัยอยู่ของประชากรค้างคาวทั้งหมด และอาจจะมีการแก่งแย่งถ้ำที่อยู่อาศัยของประชากรค้างคาวบริเวณเขาสมอคอนในระดับที่รุนแรง ไม่เช่นนั้นฝูงค้างคาวคงไม่อพยพกลับมายังถ้ำที่อยู่อาศัยเดิมซึ่งเป็นแหล่งอาศัยที่อันตรายและอาจถูกล่าได้ทุกเมื่อ

คำบอกเล่าของคุณจ่านอง กลิ่นกลิ่น เรื่องการอพยพของค้างคาวที่ถูกรบกวนนั้น ได้สร้างความสงสัยและกระตุ้นความอยากรู้แก่ผู้เขียนเป็นอย่างยิ่ง จึงต้องการพิสูจน์ว่าคำบอกเล่าของคุณจ่านอง กลิ่นกลิ่น จะเป็นจริงเพียงใด พวกเราจึงกลับเข้าไปในถ้ำโอบอีกครั้งในวันรุ่งขึ้นพบว่าค้างคาวหน้ายักษ์จุกปุมยังคงอาศัยอยู่ที่เดิมและคาดว่าน่าจะเป็นกลุ่มเดิมเพราะมีจำนวนใกล้เคียงกัน ก็เลยอดคิดเข้าข้างตัวเองว่าอาจเป็นเพราะที่มันักวิจัยรบกวนค้างคาวน้อยกว่าที่มันักล่าก็เป็นได้ เพราะพวกเราใช้เวลาในถ้ำไม่นานและใช้สวิงโอบจับค้างคาวเพียง 3-5 ตัว เท่านั้น เราจึงได้ข้อสรุปอีกประการหนึ่งว่าการรบกวนถ้ำค้างคาวโดยมนุษย์จึงน่าจะเป็นปัจจัยหลักอีกประการหนึ่งที่ทำให้ค้างคาวอพยพหนีออกจากถ้ำ ดังนั้นในการสำรวจและศึกษาค้างคาวต้องระมัดระวังสูง ไม่รบกวนค้างคาวในถ้ำมากเกินไป จนค้างคาวอยู่ไม่ได้และอพยพไปอยู่ที่อื่น

สำรวจซ้ำอีกครั้ง

ความสงสัยเกี่ยวกับการอพยพย้ายถ้ำของค้างคาวไม่หมดสิ้นไป คณะผู้วิจัยจึงได้กลับไปสำรวจที่ถ้ำโอบอีกครั้ง ระหว่างวันที่ 14 - 16 กันยายน 2548 โชคดีมากที่ค้างคาวหน้ายักษ์จุกปุมยังคงอาศัยอยู่ที่เดิม จำนวนใกล้เคียงกับการสำรวจครั้งที่แล้ว อาศัยอยู่ร่วมค้างคาวหนูหูตื้นเล็กเขี้ยวสั้นที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม มีจำนวนประมาณ 200 ตัว และค้างคาวมงกุฎเล็กอีกประมาณ 50 ตัว แสดงว่ามีกรอพยพของค้างคาวหนูหูตื้นเล็กเขี้ยวสั้น และค้างคาวมงกุฎเล็ก ไป-มาระหว่างถ้ำของค้างคาวที่อาศัยอยู่บริเวณเขาสมอคอนอย่างแน่นอน แต่สำหรับค้างคาวหน้ายักษ์จุกปุมนั้นยังไม่สามารถหาข้อสรุปได้ เนื่องจากเป็นค้างคาวเฉพาะถิ่น จึงต้องการถ้ำที่อยู่อาศัยที่มีความเฉพาะมากกว่าค้างคาวชนิดอื่น และถ้ำที่อยู่อาศัยที่มีความเฉพาะดังกล่าวมีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งอาจเป็นปัจจัยจำกัดอีกประการหนึ่งในการเพิ่มขนาดประชากรของค้างคาวหน้ายักษ์จุกปุมในบริเวณเขาสมอคอน

การตั้งข้อสังเกตเบื้องต้นว่าค้างคาวหน้ายักษ์จุกปุมอาศัยอยู่เพียงชนิดเดียวในถ้ำนั้นจึงไม่ถูกต้อง เพราะพบว่าค้างคาวหน้ายักษ์จุกปุมอาศัยอยู่ร่วมกับค้างคาวชนิดอื่นๆ ที่มี

ค้างคาวหนูหูตื้นเล็กเขี้ยวสั้น เป็นค้างคาวที่มีการอพยพไปมาระหว่างถ้ำเพื่อหลีกเลี่ยงจากการล่ามีขนาดใกล้เคียงกับค้างคาวหน้ายักษ์จุกปุมและพบว่าอาศัยอยู่ด้วยกัน เป็นค้างคาวที่นักล่านิยมรับประทานอีกชนิดหนึ่ง

ขนาดใกล้เคียงกันได้ อาจเป็นเพราะขนาดที่ใกล้เคียงกันทำให้มีความต้องการทางด้านสิ่งแวดล้อมคล้ายคลึงกัน เช่นระดับอุณหภูมิและปริมาณความชื้น ภายในถ้ำ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เกี่ยวข้องกับกระบวนการใช้พลังงานในตัวของค้างคาว

คณะผู้วิจัยพยายามจับค้างคาวหน้ายักษ์จุกปุมโดยใช้ตาข่ายดักด้านนอกบริเวณถ้ำโอบ แต่ก็ไม่เคยจับค้างคาวหน้ายักษ์จุกปุมได้เลยแม้ว่าจะชิงตาข่ายใกล้ปากถ้ำ ในการดักตาข่ายนั้นจับได้เฉพาะค้างคาวหนูหูตื้นเล็กเขี้ยวสั้น ที่ออกหากินในช่วงเวลา 18.30 -20.30 น. ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ค้างคาวกินแมลงส่วนใหญ่ออกหากิน แต่ในช่วงเวลาดังกล่าวค้างคาวหน้ายักษ์จุกปุมยังคงบินวนอยู่ในถ้ำ จึงไม่เป็นที่น่าแปลกใจเลยว่าการสำรวจโดยการดักตาข่ายที่ผ่านมามาทำไมพวกเราจึงดักค้างคาวหน้ายักษ์จุกปุมไม่ได้เลย เนื่องจากพวกเราต้องรีบเก็บตาข่ายก่อนเวลาที่ค้างคาวหน้ายักษ์จุกปุมเริ่มออกหากินอย่างไรก็ตามการที่จระบู่ช่วงเวลาการทำกิจกรรมที่แน่นอนของค้างคาวจุกปุมนั้นควรต้องทำการศึกษาละเอียดต่อไป ช่วงเวลาการทำกิจกรรมของค้างคาวหน้ายักษ์จุกปุมอาจแตกต่างกันไปตามฤดูกาลในรอบปี

พบถ้ำที่อยู่อาศัยและแหล่งแพร่กระจายเพิ่มเติม

หลังจากการสำรวจครั้งแรก คณะผู้สำรวจได้สำรวจซ้ำที่เขาสมอคอนอีก 4 ครั้ง ทำให้พบถ้ำที่อาศัยอยู่ของค้างคาวหน้ายักษ์จุกปุมบริเวณเขาสมอคอนจำนวน 4 ถ้ำ ได้แก่ถ้ำโอบ ถ้ำตาป่า ถ้ำเจดีย์ และถ้ำสุดท้ายที่พบหลังสุดระหว่างวันที่ 11-15 พฤษภาคม 2549 คือถ้ำผาโถ

ถ้ำตาป่าและถ้ำเจดีย์นั้นเป็นถ้ำที่อยู่บนยอดเขา ทางเข้าถ้ำเป็นปล่องลึกตั้งชันและค่อยๆ กว้างขึ้นลงไปยังโถงถ้ำด้านล่าง ประมาณ 12 เมตร ต้องใช้เชือกผูกกับท่อนไม้ขนาดเล็ก การลงไป

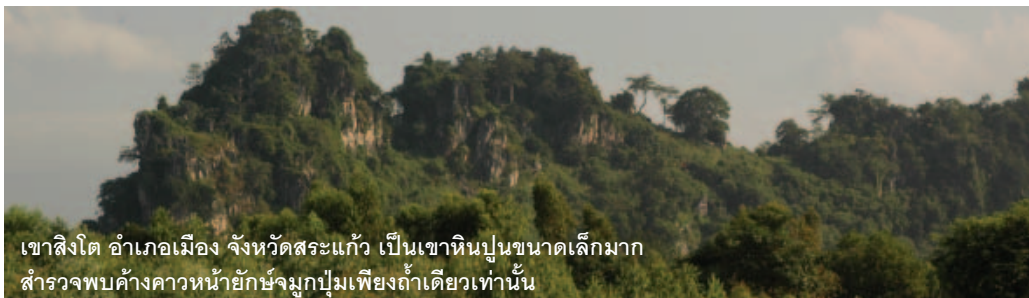

คุณจ่านง กลิ่นกลิ่น รับหน้าที่เสี่ยงเป็นคนแรกลงไป ใน ถ้ำตาป่า ซึ่งลึก 12 เมตร มีค้างคาวหน้ายักษ์จุมูกปุม อาศัยอยู่

ในถ้ำต้องทำเป็นบันไดลงไป พื้นถ้ำมีดิน สนิทแสงไฟฉายส่องลงไปไม่ถึง แต่คณะสำรวจก็รู้ว่าในถ้ำมีค้างคาวอาศัยอยู่แน่นอน โดยสังเกตจากกลิ่นสาบของมูลค้างคาว บริเวณปากถ้ำมีไอร้อนลอยขึ้นมาจากภายในถ้ำ

การลงไปในถ้ำที่เป็นปล่องลึก เป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนัก ต้องอาศัยความชำนาญพอสมควร เพราะไม่มีอุปกรณ์ช่วยยึดร่างกายในกรณีที่เกิดเหตุลื่นล้มลงไปยังพื้นถ้ำด้านล่าง คุณจ่านงทำหน้าที่เป็นหน่วยกล้าตายลงไปก่อน ด้วยประสบการณ์ที่โชกโชกในอดีตทำให้คุณจ่านงลงถึงพื้นถ้ำได้ไม่ยากนัก ปัญหาที่ผู้เขียนที่ต้องตามลงไป แคะหย่อนขาเข้าไปในถ้ำ มือเกาะบันไดตรงปากถ้ำก็ทำเอามือเท้าอ่อนไปหมดเพราะ ความเป็นความตายของชีวิตขึ้นอยู่กับมือทั้งสองข้างที่เกาะบันไดเท่านั้นเอง

เมื่อลงไปประมาณ 2-3 เมตร บันไดก็จะเริ่มแกว่งและหมุนไปมา เพราะบันไดลอยอยู่ในอากาศ มือทั้งสองข้างต้องจับบันไดเข้าหาตัว ขณะที่เท้าทั้งสองกับดินราวบันไดไปข้างหน้าโดยอัตโนมัติเพื่อหาทางพุงตัว ยิ่งทำให้เสียสมดุลมากขึ้น ร่างกายเกาะบันไดห้อยตัวลงเหมือนบ่วง จะไต่ลงไปก็ไม่ได้ จะกลับขึ้นมาก็ไม่ได้ แขนก็เริ่มจะหมดแรง ต้องร้องตะโกนให้คุณจ่านงช่วยยึดบันไดไว้ กว่าจะลงไปถึงพื้นก็เล่นเอาเหงื่อตกจากการออกแรงเกาะบันไดและจากความหวาดเสียวขณะที่แกว่งตัวไปมาในอากาศ โชคดีที่ภายในถ้ำนั้นมีดมองไม่เห็นพื้น ทำให้ไม่หวาดเสียวในความสูงมากนัก หลังจากจับค้างคาวในถ้ำได้ก็ถึงเวลาที่จะขึ้นจากถ้ำ ความหวาดเสียวจากการไต่บันไดขึ้นมาไม่น้อยกว่าการไต่ลงแม้แต่นิดเดียว เมื่อขึ้น

เขาสิงโต อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว เป็นเขาหินปูนขนาดเล็กมาก สำนวพบค้างคาวหน้ายักษ์จุมูกปุมเพียงถ้ำเดียวเท่านั้น

มาถึงปากถ้ำข้างบนก็ต้องนั่งผ่อนคลายเป็นระเบียบที่รอดตายมาได้

คุณจ่านงมักกระเช้าเล่นก่อนลงไปในถ้ำว่า “อาจารย์ใครลงไปก่อน ต้องขึ้นก่อนนะ” เนื่องจากคนที่ลงก่อนและขึ้นทีหลังบันไดจะหมุนควงมากกว่าปกติ เพราะไม่มีคนยึดบันไดไว้ที่พื้นถ้ำ ผู้เขียนต้องยอมเอาเปรียบคุณจ่านง โดยยอมลงทีหลังและขึ้นก่อน เพราะกลัวว่าจะไม่มีชีวิตกลับมาเขียนรายงานส่งโครงการ BRT นั้นเอง การกระทำแบบนี้ในการไต่บันไดลงถ้ำแบบนี้ผู้เขียนไม่ขอแนะนำให้เป็นคุณสมบัติของนักวิจัยทางด้านสัตว์ป่าเด็ดขาด นักวิจัยต้องยึดหลักความปลอดภัยไว้ก่อนเป็นอันดับแรก ดังนั้นการกระทำใดๆ ต้องมีอุปกรณ์ช่วยที่เหมาะสมและมีหลักประกันความปลอดภัยที่เชื่อถือได้

นอกจากบริเวณเขาสมอคอน จังหวัดลพบุรีแล้ว คณะสำรวจยังได้สำรวจพบค้างคาวหน้ายักษ์จุมูกปุมอีก 1 ถ้ำ บริเวณถ้ำเขาสิงโต อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว โดยมีคุณลุงบุญมี คำภีระ เป็นผู้พาเข้าไปสำรวจ ก่อนเข้าถ้ำต้องจุดธูปเทียนขออนุญาตเจ้าที่เจ้าทาง ก่อนที่จะพากันเลี้ยวลอดลงไปตามทางเข้าที่เล็กนิดเดียว ส่วนพื้นที่อีก 3 แห่งที่เคยมีรายงานการค้นพบในอดีตนั้น ได้แก่ ถ้ำวิโมกข์ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ถ้ำเขาบิน อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี และ ถ้ำเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ไม่พบค้างคาวหน้ายักษ์จุมูกปุม ความเป็นไปได้สูงที่ค้างคาวชนิดนี้จะสูญหายไปจากพื้นที่เนื่องจากการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงถ้ำที่อยู่อาศัยกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว

อนาคตที่ยังคงมืดมน

บริเวณเขาสมอคอน จังหวัดลพบุรี เป็นแหล่งที่มีประชากรของค้างคาวหน้ายักษ์จุมูกปุมมากที่สุดของไทยและของโลก ประมาณ 500 - 700 ตัว แต่ก็ตกอยู่ภายใต้การล่าอย่างหนักที่สุดเช่นกัน ถ้ำที่ประชาชนมักเข้าไปจับค้างคาวมาขาย ได้แก่ ถ้ำโอบและถ้ำผาโถ เนื่องจากทั้งสองถ้ำมีทางเข้าออกที่แคบ จึงสามารถกักจับค้างคาวได้โดยง่าย ทั้งสองถ้ำนี้มีจำนวนของค้างคาวหน้ายักษ์จุมูกปุมค่อนข้างน้อย ประมาณถ้ำละ 50 - 100 ตัว เท่านั้น ส่วนถ้ำตาป่าและถ้ำเจดีย์ นั้นเป็นปล่องลึก 12 เมตร ยากแก่การเข้าถึง จึงถูกรบกวนน้อย แต่ละถ้ำมีจำนวนค้างคาวมากกว่า 150 ตัว การล่าค้างคาวจึงน่าจะเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลกระทบทำให้มีจำนวนในถ้ำน้อยลง ค้างคาวที่ชาวบ้านนิยมจับมากินนั้นเป็นค้างคาวขนาดเล็ก โดยเฉพาะค้างคาวหน้ายักษ์จุมูกปุม ค้างคาวมวงกุกเล็ก และค้างคาวหนูหูตีนเล็กเขี้ยวสั้น ทั้งสามชนิดมีขนาดและน้ำหนักใกล้เคียงกัน คือมีน้ำหนักเฉลี่ยเพียง 4 กรัมเท่านั้น การที่ชาวบ้านนิยมกินค้างคาวขนาดเล็กนั้นเพราะไม่เหม็นสาบ มีขนาดกำลังเหมาะ และกระดูกไม่แข็ง ค้างคาวที่จับได้ชาวบ้านจะนำมาตัดหัวทิ้ง และถลกหนังออก ทำให้ค้างคาวที่หนัก 4 กรัมมีน้ำหนักเหลือเพียงครึ่งเดียวคือประมาณ 2 กรัม ชาวบ้านจะขายค้างคาวให้กับร้านอาหารกิโลกกรัมละ 150 บาท หรือคิดคร่าวๆ ว่ามีค้างคาวมากถึง 500 ตัว ต่อกิโลกกรัม ค้างคาวเฉพาะถิ่นที่หายากของไทยและของโลกมีมูลค่าทางเศรษฐกิจตัวละ 30 สตางค์เท่านั้นเอง

ทางรอดของค้างคาวหน้ายักษ์จุมูกปุมยังคงอยู่ในความมืดมนต่อไปถ้าการล่าค้างคาวยังดำเนินต่อไปดังเช่นในปัจจุบัน

พิพิธภัณฑ์พืช

(HERBARIUM) ในประเทศไทย

เรื่อง ทวีศักดิ์ บุญเกิด ภาควิชาพฤกษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงการ BRT ซึ่งเป็นแหล่งสนับสนุนงานวิจัยทางด้านความหลากหลายของสิ่งมีชีวิต ได้ให้การสนับสนุนงานวิจัยทางด้านอนุกรมวิธานพืช 91 โครงการ ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2539-2548) เป็นผลให้มีการเพิ่มขึ้นของตัวอย่างพรรณไม้ที่จัดเก็บของแต่ละพิพิธภัณฑ์พืชเป็นอย่างมาก

จากจุดเริ่มต้นที่มีการจัดบันทึกเกี่ยวกับการสำรวจพรรณไม้ในประเทศไทย ที่เกาะช้าง ทำให้ทราบว่าเมื่อประมาณ ๑๐๐ ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยยังไม่มีพิพิธภัณฑ์พืช ตัวอย่างต่างๆ

พิพิธภัณฑ์พืช (Herbarium) อาจเปรียบเทียบกับได้กับหอสมุดพรรณไม้เนื่องจากเป็นแหล่งข้อมูลต่างๆ ของพืช และส่วนสำคัญที่สุดคือเป็นที่เก็บรวบรวมตัวอย่างพันธุ์ไม้รักษาสภาพ ซึ่งโดยมากมักจะเป็นตัวอย่างแห้งที่จัดเป็นหมวดหมู่อย่างมีระบบ แต่ละตัวอย่างมีชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อวงศ์ และรายละเอียดเฉพาะของตัวอย่างนั้นๆ รวมทั้งสถานที่เก็บตัวอย่าง ซึ่งสามารถใช้ในการอ้างอิงในการศึกษาวิจัยต่อไปได้ นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างในสภาพอื่นๆ เช่น ตัวอย่างดอง ตัวอย่างเรณู (pollen) และสปอร์ ภาพถ่าย ภาพวาดลายเส้น สไลด์สีโปร่งแสง ตัวอย่างเนื้อไม้ เปลือกไม้ ซากดึกดำบรรพ์ (fossil) สมุดบันทึกการสำรวจบันทึกประจำวัน จุดหมายได้ตอบของนักพฤกษศาสตร์ รายงานหรือข้อเขียน หนังสือ ตำราเกี่ยวกับพันธุ์ไม้ทั้งทางด้านอนุกรมวิธาน นิเวศวิทยา ธรรมชาติวิทยา พฤกษศาสตร์ เศรษฐกิจ เกษศาสตร์ เป็นต้น พิพิธภัณฑ์พืชจึงเป็นแหล่งความรู้ที่นักวิจัยทุกสาขาที่ใช้พืชเป็นตัวอย่างวิจัย สามารถศึกษาข้อมูลได้เป็นอย่างดี

ที่เก็บไปจากประเทศไทยจึงเก็บรักษาไว้ในต่างประเทศ เช่น พิพิธภัณฑ์พืชโคเปนเฮเกน ประเทศเดนมาร์ก พิพิธภัณฑ์พืชคิวและบริติชมิวเซียม ประเทศสหราชอาณาจักร พิพิธภัณฑ์พืชปารีส ประเทศฝรั่งเศส พิพิธภัณฑ์พืชไลเดน ประเทศเนเธอร์แลนด์ เป็นต้น ทำให้ตัวอย่างพรรณไม้ต้นแบบที่เก็บจากประเทศไทย และประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่ได้เก็บรักษาไว้ในภูมิภาคนี้ หลังจากประเทศไทยได้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์พืชกรุงเทพฯ (Bangkok herbarium, BK) และหอพรรณไม้ (Bangkok Forest Herbarium, BKF) กรมป่าไม้ (กรมอุทยานแห่งชาติฯ ในปัจจุบัน) ตัวอย่างต่างๆ ที่เก็บจากประเทศไทยโดยนักพฤกษศาสตร์ชาวต่างประเทศ จึงได้เก็บบางส่วนไว้ที่พิพิธภัณฑ์พืชกรุงเทพฯ และหอพรรณไม้ พิพิธภัณฑ์ทั้งสองแห่งจึงเป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่เก็บตัวอย่างพรรณไม้ของประเทศไทย

มหาวิทยาลัยต่างๆ ที่มีการสอนและวิจัยเกี่ยวกับพืช ได้ผลิตนักวิจัยทางด้านอนุกรมวิธานพืชมาอย่างต่อเนื่องแต่ในปริมาณไม่มากนัก เนื่องจากในอดีตมีปัญหาในการเก็บตัวอย่างพรรณไม้ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่อนุรักษ์ซึ่งกรมป่าไม้เป็นผู้ดูแล ซึ่งจะไม่อนุญาตให้นักวิจัยไทยที่สังกัดหน่วยงานอื่นเข้าไปเก็บตัวอย่างมาศึกษา การศึกษาวิจัยทางด้านอนุกรมวิธานพืชในอดีตจึงจำกัดอยู่

กับบุคลากรของกรมป่าไม้ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดูแลพื้นที่อนุรักษ์ เช่น อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ซึ่งนโยบายดังกล่าวของกรมป่าไม้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาประมาณ ๑๐ ปีที่ผ่านมา โดยนักวิจัยไทยสามารถขออนุญาตเข้าไปศึกษาวิจัยในพื้นที่อนุรักษ์ในความดูแลของกรมป่าไม้ได้โดยมีบุคลากรของกรมป่าไม้เป็นนักวิจัยร่วม ประจวบกับที่ก่อนหน้านี้ทางหอพรรณไม้ กรมป่าไม้ได้เปลี่ยนนโยบายในการศึกษาวิจัยโครงการพรรณพฤกษชาติประเทศไทย (Flora of Thailand) โดยให้นักวิจัยไทยที่ไม่ได้สังกัดกรมป่าไม้ได้มีโอกาสเข้าร่วมในโครงการพรรณพฤกษชาติประเทศไทยได้ ทำให้นักวิจัยในหน่วยงานอื่นๆ ได้ศึกษาพรรณไม้ของประเทศไทยเพิ่มขึ้นในพื้นที่ของกรมป่าไม้ เป็นผลให้มีตัวอย่างเก็บศึกษาในพิพิธภัณฑ์พืชของแต่ละมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกันได้เริ่มมีโครงการ BRT ซึ่งเป็นแหล่งสนับสนุนงานวิจัยทางด้านความหลากหลายของสิ่งมีชีวิต ได้ให้การสนับสนุนงานวิจัยทางด้านอนุกรมวิธานพืช 91 โครงการ ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2539-2548) เป็นผลให้มีการเพิ่มขึ้นของตัวอย่างพรรณไม้ที่จัดเก็บของแต่ละพิพิธภัณฑ์พืชเป็นอย่างมาก

พิพิธภัณฑ์พืชที่มีตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่จัดเก็บในปริมาณประมาณ 10,000 ตัวอย่างจะสามารถขอจดทะเบียนเป็นพิพิธภัณฑ์พืชระดับนานาชาติใน Index Herbarium ซึ่งจะได้รับ Herbarium code สามารถใช้ในการติดต่อสื่อสารและอ้างอิงตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งเมื่องานวิจัยได้มีการเผยแพร่ในรูป

แบบต่างๆ ทำให้พิพิธภัณฑ์พืชในประเทศไทยแต่ละแห่งเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางเพิ่มขึ้น แต่ละปีจะมีนักวิจัยจากทั่วโลกเข้ามาศึกษาตัวอย่างจากพิพิธภัณฑ์พืชในประเทศไทย เช่น

พิพิธภัณฑ์พืชศาสตราจารย์กสิน สุวตะพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (BCU) มีจำนวนตัวอย่างเมื่อมีการจดทะเบียน 22,262 ตัวอย่าง แต่หลังจากที่อาจารย์และนิสิตได้รับการสนับสนุนเงินทุนวิจัยจากโครงการ BRT จำนวน 26 โครงการ ทำให้จำนวนตัวอย่างเพิ่มขึ้นอีกประมาณ 3,500 ตัวอย่าง

Name	Chulalongkorn University
Herbarium Code	BCU
Address	Herbarium Botany Department Faculty of Science Chulalongkorn University Bangkok 10330 Thailand
Contact	[66] 2/ 0-2218-5502; 0-2218-5503. Fax: [66] 2/ 0-2252-8979.
Correspondent	Thaweesakdi Boonkerd, Director
Number of Specimens	22, 262
Important Collections	K. Suvatabhandhu
Notes	Specialty: Thailand; lichens; bryophytes; pteridophytes; Orchidaceae; Asclepiadaceae; Convolvulaceae.

พิพิธภัณฑ์พืชกรุงเทพฯ (BK) เป็นพิพิธภัณฑ์พืชแห่งแรกของประเทศ มีตัวอย่างเมื่อเริ่มจดทะเบียน 55,000 ตัวอย่าง ซึ่งปัจจุบันน่าจะมีตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่เก็บรักษาประมาณ 100,000 ตัวอย่าง

Name	Department of Agriculture
Herbarium Code	BK
Address	Bangkok Herbarium Botany and Weed Science Division Department of Agriculture Phaholyothin Road, Chatuchak Bangkok 10900 Thailand
Contact	[66] 2/ 940 5628; 579 6536. Fax: [66] 2/ 940 5628.
Correspondent	Tippan Sadakorn, Curator
Number of Specimens	55, 000
Important Collections	C. Chermisrivatana, A. F. G. Kerr, M. C. Laksanakara, J. F. Maxwell, N. Put, E. Smith, S. Suthisorn, K. Suvatabhandhu
Notes	Specialty: Thailand and adjacent countries; all plant groups; cultivated plants.

หอพรรณไม้ (BKF) กรมอุทยานแห่งชาติ เป็นพิพิธภัณฑ์พืชแห่งที่สองของประเทศ และเป็นพิพิธภัณฑ์พืชหลักที่เก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้ในโครงการพรรณพฤกษชาติของประเทศไทยจึงมีตัวอย่างมากที่สุดเป็นลำดับที่ ๑ ของประเทศ ปัจจุบันน่าจะมีตัวอย่างพันธุ์ไม้ไม่ต่ำกว่า 200,000 ตัวอย่าง เนื่องจากบุคลากรของหอพรรณไม้ได้รับการสนับสนุนเงินทุนวิจัยจากโครงการ BRT ทั้งหมด 24 โครงการ (รวมโครงการที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์) และตัวอย่างที่นักวิจัยจากหน่วยงานอื่นจัดส่งให้หอพรรณไม้

Name	Royal Forest Department
Herbarium Code	BKF
Address	Forest Herbarium Royal Forest Department Bangkok 10900 Thailand
Contact	[66] 2/ 579 6731. Fax: [66] 2/ 561 4824.
Correspondent	Chawalit Niyomdham, Director
Number of Specimens	150, 000
Important Collections	C. F. van Beusekom, D. Bunpheng, H. B. G. Garrett, R. Geesink, B. Hansen, A. F. G. Kerr, M. C. Lakshnakara, K. Larsen, D. Nakkan, E. Poilane, N. Put, T. Shimizu, T. Smitinand, P. Suvanakes, T. Sorensen, P. Vanpruk, P. Winit
Notes	Specialty: All plant groups; Thailand.

พิพิธภัณฑ์พืชมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (CMU) ได้จัดทะเบียน โดยมีตัวอย่างเริ่มต้น 9,600 ตัวอย่างบุคลากรของพิพิธภัณฑ์พืชแห่งนี้ได้รับเงินสนับสนุนการทำวิจัยจากโครงการ BRT 17 โครงการ จำนวนตัวอย่างในปัจจุบันจึงน่าจะเพิ่มขึ้นมากกว่า 10,000 ตัวอย่าง

Name	Chiang Mai University
Herbarium Code	CMU
Address	Herbarium Faculty of Pharmacy Chiang Mai University Chiang Mai 50002 Thailand
Contact	[66] 53/ 221699, ext. 4352. Fax: [66] 53/ 222955
Number of Specimens	9,600
Important Collections	E. W. Anderson, K. Bragg
Notes	Specialty: Northern Thailand, especially medicinal plants.

พิพิธภัณฑ์พืชมหาวิทยาลัยขอนแก่น (KKU) เป็นหน่วยงานอีกแห่งหนึ่งที่เริ่มต้นจากเป็นห้องเก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ได้จากงานวิจัย หลังจากที่ได้รับเงินสนับสนุนเงินทุนวิจัยจากโครงการ BRT จำนวน 26 โครงการ ทำให้มีตัวอย่างเพิ่มมากขึ้น จนสามารถจัดทะเบียนเป็นพิพิธภัณฑ์พืชได้ โดยมีจำนวนตัวอย่างเมื่อจัดทะเบียน จำนวน 9,245 ตัวอย่าง

Name	Khon Kaen University
Herbarium Code	KKU
Address	Herbarium Department of Biology Khon Kaen University Khon Kaen 40002 Thailand
Contact	[66] 43/ 342 908 Fax: [66] 43/ 364 169

	Email: pranom@kku.ac.th
Correspondent	Pranom Chantaranothai, Director
Number of Specimens	9,245
Notes	Updated May 2005. Specialty: Thailand; Laos; all plant groups except fungi and algae.

พิพิธภัณฑ์พืชมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (PSU) ได้จัดทะเบียน โดยมีจำนวนตัวอย่างในปัจจุบัน ประมาณ 22,000 ตัวอย่าง ซึ่งเป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่โครงการ BRT ได้สนับสนุนเงินทุนวิจัยจำนวน 5 โครงการ

Name	Prince of Songkla University
Herbarium Code	PSU
Address	Herbarium Biology Department Prince of Songkla University Hat Yai 90112, Songkhla Thailand
Contact	[66] 74/ 288 514. Fax: [66] 74/ 212 917.
Correspondent	Kitichate Sridith, Curator
Number of Specimens	22, 000
Notes	Hat Yai is also called Haad Yai or Ban Hat Yai. Specialty: Thailand, especially the peninsula.

พิพิธภัณฑ์พืชสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ มีตัวอย่างที่จัดทะเบียน 15,000 ตัวอย่าง และเป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่ทางโครงการ BRT ได้สนับสนุนเงินทุนวิจัยจำนวน 5 โครงการ

Name	Queen Sirikit Botanic Garden
Herbarium Code	QBG
Address	Herbarium Queen Sirikit Botanic Garden P.O. Box 7, Mae Rim Chiang Mai 50180 Thailand
Contact	[66] 053/ 298-171, ext. 5760. Fax: [66] 053/ 298-171, ext. 5804.
Correspondent	Santi Watthana, Curator
Number of Specimens	15 000
Notes	Specialty: Thailand; all groups.

หมายเหตุ ข้อมูลจาก Index Herbariorum สืบค้นได้จาก <http://sciweb.nybg.org/science2/IndexHerbariorum.asp> (สิงหาคม 2548)

ภาพประกอบ : <http://www.sc.chula.ac.th/botany/Herbarium/herbarium-thai.htm> และ <http://www.mobot.org/>

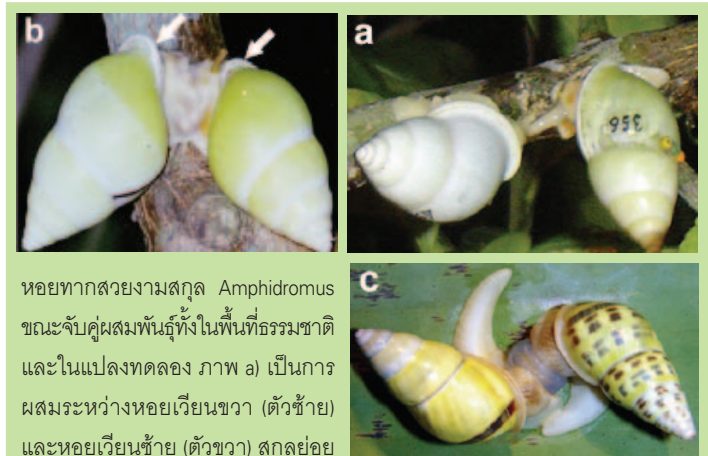
ข่าววิชาการ

วิวัฒนาการของหอยทากบกสกุล

Amphidromus

หอยทากบกเป็นสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลังที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่มหายุคพาลีโอโซอิก เมื่อราวๆ 300 กว่าล้านปีที่ผ่านมานี้ และยังมีวิวัฒนาการที่ประสบความสำเร็จจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะหอยทากสวยงาม หรือหอยต้นไม้แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สกุล *Amphidromus*

จากการวิจัยเชิงวิวัฒนาการของ รศ.ดร.สมศักดิ์ ปัญหา และคณะ พบว่าหอยสกุลนี้มีกำเนิดในยุคอีโอซีนถึงไพลโอซีน เมื่อราวๆ 50-5 ล้านปีที่ผ่านมานี้ ซึ่งเป็นช่วงของมหายุคซีโนโซอิก ที่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมมาก ทำให้สัตว์มีวิวัฒนาการในหลายรูปแบบที่น่าสนใจ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางวิวัฒนาการด้วยดีเอ็นเอ พบว่าหอย *Amphidromus* มีรูปแบบสัณฐานทั้งตัว (เปลือก + อยุ่ระภายใน) เป็นแบบสองสัณฐาน (dimorphic) คือแบบเวียนซ้าย (sinistral) และแบบเวียนขวา (dextral) เป็นลักษณะเหมือนภาพสะท้อนในกระจกเงา (mirror image) ซึ่งเป็นลักษณะบรรพบุรุษ แต่ต่อมาพบว่ารูปแบบสัณฐานเดี่ยว (monomorphic) เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นมาภายหลังจากการคัดเลือกโดยธรรมชาติ การวิเคราะห์ทางด้านกายวิภาคศาสตร์สามารถอธิบายได้ว่าในภาวะสองรูป

หอยทากสวยงามสกุล *Amphidromus* ชนิดจับคู่ผสมพันธุ์ทั้งในพื้นที่ธรรมชาติ และในแปลงทดลอง ภาพ a) เป็นการผสมระหว่างหอยเวียนขวา (ตัวซ้าย) และหอยเวียนซ้าย (ตัวขวา) สกุลย่อย

Amphidromus ชนิด *Amphidromus (Amphidromus) atricallosus* ที่แสดงให้เห็นการผสมในรูปสัณฐานที่ต่างกัน โดยการเว้นระยะห่างเพื่อการแลกเปลี่ยนท่อส่งเซลล์สืบพันธุ์ กรณีนี้พบว่าท่อมมีขนาดยาว ภาพ b) หอยเวียนซ้าย (ตัวซ้าย) กับหอยเวียนขวา (ตัวขวา) โดยการประจันหน้าเพื่อแลกเปลี่ยนท่อส่งเซลล์สืบพันธุ์ กรณีนี้พบว่าท่อมมีขนาดสั้น ภาพ c) การผสมพันธุ์ในหอยที่มีรูปแบบสัณฐานเดี่ยวเวียนซ้ายทั้งคู่ ในสกุลย่อย *Syndromus* ชนิด *Amphidromus (Syndromus) xiengensis* เป็นการผสมในท่าปกติที่หันข้างช่องเปิดท่อส่งเซลล์สืบพันธุ์เข้าหากันและเข้าใกล้ชิดกันมาก

สัณฐานเป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นมาหลายล้านชั่วอายุ ส่วนลักษณะพฤติกรรมการจับคู่ผสมพันธุ์เพื่อแลกเปลี่ยนยีนนั้น รูปแบบสัณฐานเดียวกันจะประสบความสำเร็จในการผสมพันธุ์มากกว่าการผสมข้ามรูปแบบ สัณฐานที่มักไม่ค่อยเกิดขึ้นและอาจหมดไปเลยดังเช่นหอยในสกุลย่อย *Syndromus* ที่พบรูปแบบเดี่ยวแบบเวียนซ้าย (sinistral) ในทุกสปีชีส์ ในขณะที่สกุลย่อย *Amphidromus* ยังพบแบบสองสัณฐานอยู่ในหลายสปีชีส์ และพบพฤติกรรมการผสมข้ามรูปแบบ แสดงให้เห็นว่าในสกุลย่อยนี้การผสมข้ามอาจเป็นภาวะที่สามารถเกิดขึ้นได้ และอาจมีแรงกดดันอย่างอื่น เช่น สภาพถิ่นอาศัยที่เหมาะสม และผู้ล่า ซึ่งจำเป็นที่จะต้องทำการวิจัยในเชิงลึกต่อไป ผลงานวิจัยนี้กำลังได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร *Journal of Evolutionary Biology* เรื่อง Evolution of whole-body enantiomorphy in the tree snail genus *Amphidromus*

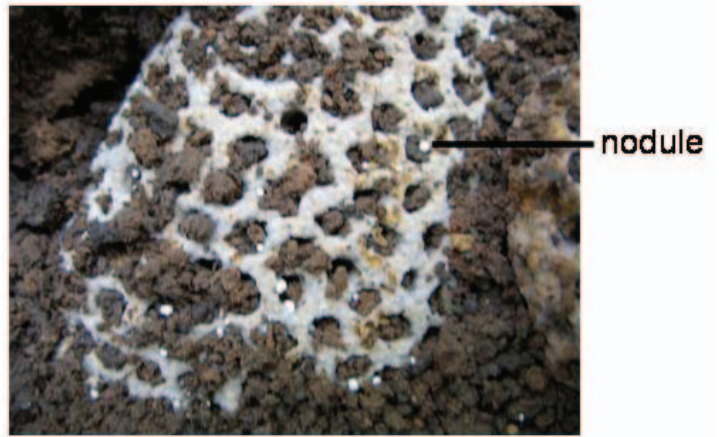
ภูมิปัญญาชาวบ้านและมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์

ของเห็ดโคนในสวนป่าทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี

จากการที่ได้เข้าไปสัมผัสชีวิตชาวบ้านที่ห้วยเขย่ง ทำให้รู้ว่ามีอีกหลายสิ่งหลายอย่างที่รอการค้นหาคำตอบ หนึ่งในนั้นคือภูมิปัญญาชาวบ้านที่สั่งสมถ่ายทอดมาหลายชั่วอายุคน เนื่องจากห้วยเขย่งเป็นแหล่งรวมของหลายๆ ชาติพันธุ์ จึงเป็นพื้นที่รวมของภูมิปัญญาชาวบ้าน นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์รวมความหลากหลายทางชีวภาพซึ่งวิถีชาวบ้านในระดับรากแก้วมีการพึ่งพิงผลประโยชน์จากของป่าเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเห็ดโคนของดีเมืองกาญจนบุรี นำมาสู่งานวิจัยภูมิปัญญาชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายและการเกิดของ

เห็ดโคนในสวนป่าทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งทางโครงการ BRT เล็งเห็นถึงความสำคัญและให้การสนับสนุนการทำวิจัย ผลวิจัยพบว่ามูลค่าเศรษฐกิจของเห็ดโคนมีค่า 50,967.26 บาท/ปี โดยภูมิปัญญาชาวบ้านของแต่ละชาติพันธุ์ไม่ว่าจะเป็นไทย พม่า กะเหรี่ยง ลาว และมอญล้วนแฝงความหมายเอาไว้ในเรื่องของการพึ่ง

พึงประโยชน์จากเห็ดโคนอย่างยั่งยืน และความรู้ทางวิทยาศาสตร์สามารถให้คำตอบเกี่ยวกับคำสอนเหล่านี้ได้ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อที่ว่ารังปลวกที่แก่แล้วจะไม่มีดอกเห็ดโคนขึ้นมาอีก วิธีสังเกตว่ารังปลวกแก่หรือใหม่ให้ดูว่ามีน้ำซึมออกมาจากรังปลวกหรือไม่ ถ้ามีน้ำแสดงว่ารังปลวกดังกล่าวยังไม่แก่และสามารถพบเห็ดโคนขึ้นได้อีก น้ำดังกล่าวหมายถึงน้ำลายปลวกที่หลั่งออกมานั่นเอง นอกจากนี้วิธีการเก็บต้องใช้มือถอน คำสอนดังกล่าวแฝงไว้ในเรื่องของการป้องกันไม่ให้ใช้มีดหรือไม้ปลายแหลมซึ่งอาจไปทำลายสวนเห็ดรา (fungus garden) ของปลวกซึ่งเป็นจุดกำเนิดที่ทำให้เห็ดโคนเกิดขึ้นมาได้ และเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้รบกวนเม็ด nodule ที่อยู่ในรังปลวก

■ nodule ที่พบอยู่ใน fungus comb ภายในรังปลวก

คำสอนที่ว่าเวลาถึงเห็ดโคนอย่าดึงทั้งก้อน แต่ให้ทั้งก้อนของดอกเห็ดให้เหลือติดอยู่กับที่เดิม รวมไปถึงคำพูดที่ว่าเมื่อเจอเห็ดโคนให้ร้องว่าข้างมา ! พร้อมทั้งกระที่บดินแล้วจะถอนเห็ดโคนได้ง่ายดาย นั้นเป็นกุศโลบายในการทำให้ดินบริเวณดังกล่าวร่วนซุยขึ้น ทำให้ดึงเห็ดโคนออกมาได้ง่ายไม่กระเทือนต่อสวนเห็ดราภายในรังปลวก หรือเวลาเก็บให้เหลือดอกเห็ดโคนไว้สัก 4-5 ดอก เพื่อให้เป็นเชื้อเห็ดปีหน้า และถ้ามานั่งเฝ้าบริเวณที่ดอกเห็ดโคนเคยออกจะได้ดอกเห็ดโคนขนาดเล็กแต่ถ้าเดินผ่านไปไม่นานนั่งเฝ้าแล้วจะได้ดอกเห็ดโคนที่มีขนาดใหญ่และดอกเห็ดผลที่แท้จริงของคำสอนดังกล่าวคือต้องการให้ดอกเห็ดบางส่วนบาน เนื่องจากดอกเห็ดที่เจริญเต็มที่แล้วนั้นจะปล่อยสปอร์ลงดินในบริเวณเดิม เป็นเชื้อไว้สำหรับปีต่อไป

โรคโคนและแกนลำต้นเน่าในต้นตะบูน *(Xylocarpus granatum)*

เรื่อง/ภาพ Prof. Gareth Jones ศษ.
แปล จริยา สาภยโรจน์ ศษ.

ที่ป่าชายเลนบ่อม จ. นครศรีธรรมราช

คณะวิจัยราทะเล นำโดย Prof. Gareth Jones และคณะ ศษ. ได้ไปสำรวจป่าชายเลนบริเวณริมแม่น้ำขนอม จ. นครศรีธรรมราชเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2549 เพื่อเก็บตัวอย่างราทะเล ซึ่งเป็นโครงการสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพของราทะเล บริเวณอุทยานแห่งชาติหาดขนอม-หมู่เกาะทะเลใต้ ได้สะดุดตาไปกับลักษณะผิดปกติบางอย่างของไม้ยืนต้นขนาดกลางชนิดหนึ่งที่ชื่อ “ตะบูน” หรือบ้างก็เรียกกันว่า “กระบูน” (*Xylocarpus granatum*, Meliaceae, Xylocarpeae) ซึ่งเป็นพรรณไม้ยืนต้นสูงเต็มที่ประมาณ 17 เมตร พบมากในป่าชายเลนประโยชน์ใช้ทำเฟอร์นิเจอร์ เมาทำถ่าน เป็นแหล่งอาศัยของสัตว์ป่า ลำต้นมาทำเสาและเป็นโครงสร้างหลักของโรงเรียนที่อยู่อาศัย นำเปลือกมาต้มน้ำมาชะย้อมเสื้อผ้า, แหวนเพิ่มความคงทน (Tomlinson, 1986; Primavera et al., 2004)

ต้นตะบูนที่แม่น้ำขนอมเกือบทุกต้น มีลักษณะเป็นร่องรอยผู้พังหรืออาการเน่าสีดำขนาดใหญ่บริเวณโคนและแกนลำต้น (ดังรูป) ได้สอบถามชาวบ้านที่นำทางไปด้วยกัน จึงได้ทราบว่า ต้นไม้ชนิดนี้เมื่อโตเต็มที่มักจะมีอาการเช่นนี้เกือบทุกต้นและมักตายไปในที่สุด โดยชาวบ้านเองก็ไม่ทราบว่าเป็นเพราะสาเหตุอะไร เราได้สอบถาม Dr. Tsutomu Hattoni ผู้เชี่ยวชาญที่ได้ร่วมเดินทางไปด้วยจึงทราบว่าอาการเช่นนี้เรียกว่าโรคโคนหรือแกนลำต้นเน่า (butt/heart rot) ซึ่งเกิดจากรากลุ่มเบสิดีโอไม

■ ร่องรอยของโรคโคนและแกนลำต้นเน่าในต้นตะบูน ที่หาดขนอม - หมู่เกาะทะเลใต้

■ ต้นตะบูนหลังจากเป็นโรคโคนและแกนลำต้นเน่าได้แตกกิ่งก้านสาขาเพื่อให้ออกชีวิต หลังจากแกนลำต้นถูกทำลายไปหมด

โคตา (Basidiomycota) เป็นสาเหตุของโรค เคยมีรายงานและคำยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญและจาก Dr. Tsutomu Hattori ว่าอาจจะเกิดเนื่องจากราชนิด *Phellinus mangrovicus* และ *P. swieteniae* ซึ่งเป็นราที่มีความสามารถในการย่อยสลายไม้ชนิดต่างๆ รวมทั้งไม้ป่าชายเลนได้ดีมาก อย่างไรก็ตามสาเหตุของโรคดังกล่าวของต้นตะบูนที่แม่น้ำขนอม จะเป็นเชื้อราในกลุ่มเบสิดิโอไมโคตาชนิดใดนั้น คงต้องเก็บตัวอย่างมาพิสูจน์ในครั้งต่อไป

ถ้าสาเหตุของโรคเกิดจากราชนิด *Phellinus mangrovicus* ก็เป็นที่น่าสนใจของเราเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากยังไม่เคยมีใครพบและมีรายงานทางวิชาการอีกเลยหลังจากการรายงานครั้งแรกของ Dr. Imazeki เมื่อกว่า 70 ปีที่แล้ว อีกทั้งปัจจุบันก็ยังไม่มีการบันทึกลักษณะสัณฐานวิทยา ภาพวาด ภาพถ่าย หรือแม้กระทั่งข้อมูลทางชีวโมเลกุลที่จะบ่งบอกสายสัมพันธ์เชิงวิวัฒนาการใดๆ เลย

อย่างไรก็ตาม นอกจากมีรายงานโรคโคนหรือแกนลำต้นเน่าในต้นตะบูน ก็ยังมีรายงานโรคเน่าลักษณะเดียวกันนี้ในพืช

ป่าชายเลนอีกชนิดหนึ่ง คือ พบรา *Phellinus phachyphloeus* และ *P. rimosus* ในต้นโกงกางใบเล็ก (*Rhizophora apiculata*) ที่ประเทศเคนยาอีกด้วย (Mwangi, 2001)

การออกสำรวจและเก็บตัวอย่างครั้งต่อไปที่ป่าชายเลนบริเวณแม่น้ำขนอมแห่งนี้ คงจะช่วยเพิ่มข้อมูลองค์ความรู้เกี่ยวกับชนิดของราที่เป็นสาเหตุของโรคโคนหรือแกนลำต้นเน่าในต้นตะบูนได้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง :

Mwangi, J.G. (2001). A new pest causing decline of mangrove forests in Kenya. Africa www.easternarc.org.

Primavera, J. H., Sadaba, R.S., Lebata, J.H.L. and Altamiroano J.P (2004). Handbook of mangroves in the Philippines-Panay.UNESCO, 106 p.

Tomlinson, P.B. (1986). The botany of mangroves. Cambridge University press, 413 p.

ขอขอบคุณ Dr. Tsutomu Hattori สำหรับความช่วยเหลือและคำแนะนำเกี่ยวกับราในกลุ่ม *Phellinus* species

Biotec Bangkok Herbarium (BBH)

ศช. และ โครงการ BRT ได้ให้ทุนสนับสนุนงานวิจัยเกี่ยวกับราในหลายกลุ่มอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การทำวิจัยขั้นพื้นฐานไปจนถึงการใช้ประโยชน์ ผลงานวิจัยดังกล่าวได้สะสมตัวอย่างแห้งจำนวนมาก จึงทำให้ Dr. Timothy W. Flegel Dr. Nigel L. Hywel-Jones และ อธิติยา บุญประเทือง ได้ทำการจดทะเบียนหอเก็บรักษาชิ้นตัวอย่างแห้งในนามของ “BIOTEC Bangkok Herbarium” (BBH) กับ New York Botanical Garden (NYBG) .ในปี 2542

จากผลงานวิจัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทำให้มีปริมาณตัวอย่างแห้งของรามากกว่า 15,000 ตัวอย่าง ทำการตรวจสอบและดำเนินการจัดเก็บแล้วประมาณ 11,000 ตัวอย่าง นอกจากนั้นยังได้วางระบบและระเบียบแบบแผนในการจัดการคุณภาพตัวอย่างแห้ง การรับฝากตัวอย่าง การขอยืมตัวอย่าง รวมถึงพิธีการและเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง เช่น สัญญาดำเนินการขอยืมตัวอย่างแห้งเพื่องานวิจัยและพัฒนา (Material Transfer Agreement: MTA) ห้องเก็บตัวอย่างแห้งของรายนี้เป็นสถานที่เก็บตัวอย่างแห้งของราทำลายแมลงที่มีปริมาณมากที่สุดในประเทศไทยและในโลก ซึ่งรวมตัวอย่างที่ได้รับการตั้งชื่อใหม่ของโลกในกลุ่มของเชื้อราทำลายแมลง ได้แก่ *Akanthomyces cinereus* Hywel-Jones *A. koratensis* Hywel-Jones *A. websteri* Hywel-Jones *Cordyceps brunneapunctata* Hywel-Jones *C. khaoyaiensis* Hywel-Jones *C. pseudomilitaris* Hywel-Jones & Sivichai และยังมีเชื้อราในกลุ่มอื่นๆ ที่ได้รับการตั้งชื่อเป็นครั้งแรกในโลก รวมทั้งตัวอย่างที่ได้รับการรายงานการพบครั้งแรกในประเทศไทย เช่น *Pseudohydnum gelatinosum* (Scop.) P. Karst. และ *Laetiporus sulphureus* (Bull.) Murrill

ผู้ที่สนใจสามารถเข้ามาใช้บริการการตรวจสอบตัวอย่างแห้ง พร้อมกับศึกษาเอกสารอ้างอิงที่ได้รวบรวมไว้เป็นหนังสือ เอกสารและวารสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับราโดยเฉพาะ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อศึกษาค้นคว้าวิจัยเพิ่มเติม รายละเอียดดูเพิ่มเติมได้ในเว็บไซต์ <http://bbh.biotec.or.th>

■ ตู้เก็บตัวอย่างแห้งภายในห้องควบคุมอุณหภูมิและความชื้น

■ หน้าเว็บไซต์ของ Biotec Bangkok Herbarium <http://bbhbiotecorth>

ข้อมูลและภาพ : อธิติยา บุญประเทือง Dr. Timothy W. Flegel และ Dr.Nigel L. Hywel-Jones ศช.

ประสบความสำเร็จ

“ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโกดินเผาเพาะเลี้ยงตัวอ่อนซีแพก”

■ การเพาะเลี้ยงตัวอ่อนแมลงซีแพกด้วยโกดินเผาในห้องปฏิบัติการ

แมลงซีแพกเป็นแมลงโบราณและเก่าแก่ที่สุด อยู่ในอันดับ Ephemeroptera มีบทบาทสำคัญในห่วงโซ่อาหาร เป็นอาหารที่สำคัญของปลาและสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลังน้ำจืดอื่นๆ นอกจากนี้ยังถูกนำไปใช้ร่วมกับแมลงหนอนปลอกน้ำและสโตนฟลายในการประเมินคุณภาพน้ำเนื่องจากมีความไวต่อการเปลี่ยนแปลงคุณภาพน้ำ การศึกษาแมลงซีแพกในประเทศไทย ส่วนใหญ่จะศึกษาระยะตัวอ่อน ซึ่งสามารถระบุได้ถึงแค่ระดับสกุลเท่านั้น เพราะการระบุถึงระดับชนิดต้องใช้ลักษณะของอวัยวะสืบพันธุ์ของตัวเต็มวัยเพศผู้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นมากในการเลี้ยงแมลงซีแพกให้เจริญเป็นตัวเต็มวัย เพื่อนำมาใช้ในการระบุชนิด แต่การนำตัวอ่อนแมลงน้ำมาเลี้ยงในห้องปฏิบัติการมักไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากไม่สามารถควบคุม

สภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอุณหภูมิของน้ำได้เนื่องจากไม่มีห้องควบคุมอุณหภูมิ แต่ในการศึกษาการเลี้ยงตัวอ่อนระยะสุดท้ายของแมลงซีแพกในห้องปฏิบัติการ โดยนางสาวศุภลักษณ์ สภาวิภาค และ รองศาสตราจารย์ ณฤมล แสงประดับ ภาควิชาชีววิทยา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้ทดลองเลี้ยงตัวอ่อนแมลงซีแพกในห้องปฏิบัติการด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน 8 วิธี พบว่าการเลี้ยงตัวอ่อนในโกดินเผาที่อุณหภูมิห้องเป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุด เพราะตัวอ่อนรอดชีวิตและลอกคราบเป็นตัวเต็มวัยได้มากกว่าวิธีอื่นๆ ซึ่งนับว่าเป็นการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นจากโกดินเผา ที่มีคุณสมบัติเก็บกักความเย็นของน้ำและรักษาอุณหภูมิให้คงที่ มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิจัยอย่างได้ผล จนได้ตัวเต็มวัยของแมลงซีแพกและนำมาจัดจำแนกชนิด ซึ่งทำให้ทราบชนิดของตัวอ่อนด้วย และเมื่อนำตัวอ่อนมาเปรียบเทียบกับลักษณะสัณฐานวิทยา ก็ทำให้หา ลักษณะเด่นของชนิดและจัดทำรูปวิธานของระยะตัวอ่อนได้สำเร็จ

มังคะทองผาภูมิพืชชนิดใหม่ที่ ทอพงาภูมิตะวันตก

ผลของมังคะทองผาภูมิ

ใบอ่อนมังคะทองผาภูมิ

“มังคะทองผาภูมิ (Cynometra beddomei Prain)” พืชชนิดใหม่ของประเทศไทย ค้นพบในบริเวณพื้นที่พุทองผาภูมิตะวันตก โดยนายธรรมรัตน์ พุทธิไทย นักศึกษาระดับปริญญาโทมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในระหว่างที่ทำการศึกษาดูแลไม้วงศ์ถั่ว-อนุวงศ์ราชพฤกษ์ โดยมี ดร.ดวงใจ ศุขเฉลิม เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มังคะทองผาภูมิอยู่ในวงศ์ถั่ว (Fabaceae) เป็นไม้ต้นสูง 25-30 เมตร เปลือกเรียบและมีไลเคนเกาะตามลำต้น ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ มี 3 คู่ใบ ใบย่อยออกตรงกันข้าม เรียงจากเล็กไปหาใหญ่ ใบอ่อนห้อยลงสีแดงสด ดอกออกเป็นช่อแบบกระจุกจะสั้นๆ มี 6-7 ดอก ดอกย่อยมีใบประดับรูปสามเหลี่ยมรองรับ กลีบดอกสีขาว ผลเป็นรูปครึ่งวงกลม ผิวฝักแข็งและขรุขระ มีรายงานการกระจายพันธุ์ในอินเดียตอนใต้และพบว่ามีการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยพบบริเวณพื้นที่พุทองผาภูมิตะวันตก และตามริมน้ำ มักขึ้นเป็นกลุ่ม มีความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์สูงมาก เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ที่มีการปิดทางน้ำในพื้นที่พุ และบุกรุกพื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมเพิ่มขึ้น

พบมวนน้ำชนิดใหม่ของโลกที่ทองผาภูมิตะวันตก

จากการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของมวนน้ำในทองผาภูมิตะวันตก เป็นระยะเวลากว่า 4 ปี รศ. จริยา เล็กประยูร และคณะ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ค้นพบมวนน้ำชนิดใหม่ของโลก *Timasius chesadai* Chen, Nieser & Lekprayoon, 2006 จัดอยู่ในกลุ่มมวนมอส (Velet Water Bug) มีลักษณะพิเศษคือมีขาและอวัยวะที่แข็งแรง ทำให้สามารถเดินและปีนป่ายก้อนหินได้อย่างชำนาญ จึงมักพบมวนชนิดนี้ในบริเวณก้อนหินตามลำน้ำหรือชายฝั่ง มวนน้ำดังกล่าวพบที่บริเวณห้วยปากคอก อำเภอทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี เป็นมวนที่มีขนาดเล็กเพียง 2.6 มิลลิเมตรสนใจข้อมูลเพิ่มเติมติดตามอ่านได้ใน Notes on SE Asian water bugs, with description of two new species of *Timasius* Distant (Hemiptera: Gerromorpha) Tijdschrift Voor Entomologie, V. 149, 2006, p. 55-66

เฟิร์นและพืชใกล้เคียงเฟิร์นที่เขาศิ่ว

อุทยานแห่งชาติเขาศิ่ว

■ เฟิร์นก้านดำ *Adiantum phippense*

■ ช้องเมรี *Huperzia hamitonii*

■ เหง้าว่านกีบแตร
Angiopteris evecta

เฟิร์นเป็นพืชเด่นในป่าดิบชื้นที่น่าสนใจ มีหลายชนิดที่มีความสวยงามและมีประโยชน์ต่อป่าและมนุษย์อย่างมหาศาล นางสาวสิณี ไชว์พันธุ์ และ รศ. ทวีศักดิ์ บุญเกิด อาจารย์ที่ปรึกษา จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงได้ทำการศึกษาเฟิร์นในป่า 3 ประเภท ประกอบด้วย ป่าดิบชื้นที่ระดับความสูง 600-1,000 เมตร พบ กูดหางนกกระลิง (*Bobitis heteroclitia*) ว่านกีบแตร (*Angiopteris evecta*) บริเวณทุ่งหญ้า พบเฟิร์นที่สามารถเจริญได้ในที่มีแสงมาก เช่น กูดกิน (*Pteridium aquilinum* var. *yarrabense*) ลิเภายุง (*Lygodium microphyllum*) และสุดท้ายบริเวณยอดเขาเขาศิ่วที่สูงจากระดับน้ำทะเล 1,000 เมตรขึ้นไป เป็นบริเวณที่พบเฟิร์นและพืชใกล้เคียงเฟิร์นมากที่สุด มีความชื้นและอากาศที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของเฟิร์น พบ เช่น ช้องเมรี (*Huperzia hamitonii*) กูดจักเข็บ (*Lepisorus scolopendrium*) และการศึกษาพบว่ายังมีเฟิร์นกว่า 10 ชนิดที่มีความสวยงามเหมาะสมที่จะนำมาปลูกประดับ เช่น *Adiantum phippense*, *Davallia trichomanoides*, *Drynaria rigidula* ในด้านบริโภคเป็นอาหาร มี 3 ชนิด คือ *Blechnum orientale*, *Diplazium esculentum* และ *Pteridium aquilinum* subsp. *caudatum* var. *yarrabense* นอกจากนี้ยังพบว่ายังมีเฟิร์นที่มีสรรพคุณในการใช้เป็นยาอีกถึง 12 ชนิด เช่น ว่านกีบแตร (*Angiopteris evecta*) เหง้าต้มดื่มรับประทานลดไข้ กูดพร้าว (*Blechnum orientale*) ราก เหง้า ใบ ต้มน้ำรับประทานช่วยขับปัสสาวะ และข้าหลวงหลังลาย (*Asplenium nidus*) ใช้รากและเหง้าบรรเทาอาการผื่นคันได้

BRT แอมเมิร์ท

โดย “sugarcane”

จากงานประชุมวิชาการประจำปีโครงการ BRT ครั้งที่ 10 ที่ผ่านมา ได้ยินอาจารย์ วันเชิญ โภธาเจริญ จาก ศษ. บ่นอุบว่าทำไม BRT ไม่หาพิธีกรชายมาช่วยสร้างสีสันบ้าง เนื่องจากปีนี้ท่านเห็นว่าพวกเรามีแต่พิธีกร สาวๆ ที่คุ้นเคยกันมานาน ซึ่งตลอดงาน ประชุมอาจารย์ได้ช่วยพวกเราสแกนหา ว่าที่พิธีกรชายอย่างเร่งด่วน และก็มาสรุป เอาวันสุดท้ายว่าน่าจะเป็น คุณวิลาส ฉ่ำ เลิศวัฒน์ ผู้บรรยาย “BRT Website” และ ตอนนี้เป็น Web Designer ของ BRT นั่นเอง ขอบอกค่ะว่าอาจารย์ปลื้ม

วิญญานนักพฤกษศาสตร์ฟังเข้มนอนอยู่ในสายเลือด ไม่ว่าจะไป ที่ไหนๆ ก็ต้องศึกษาพรรณไม้อยู่เสมอ คุณโก้ พงศ์ศักดิ์ พลเสนา จากเขาคันชอนนั่นเองที่อุตสาหกรรมจับจ้องตัวไปกับทริปสปิดโปกที่ งานนี้มีแต่ทะเลและทะเล ในขณะที่เพื่อนๆ ร่วมทริปสบุกสนามกับการเล่นน้ำทะเลแถว คุณโก้ก็ได้ใช้เวลาดังกล่าวเดินสำรวจพันธุ์ ไม้รอบเกาะ โดยไม่สนใจความงามของทะเลกระบี่แม้แต่น้อย อย่างนี้ ต้องเรียกว่าหายใจเข้าก็ “ต้นไม้” หายใจออกก็ “ดอกไม้” แล้วสาวๆ จะมีที่ว่างไหมคะ

จากงานประชุมเช่นกันที่ BRT ถูกตำหนิอย่างมากเรื่อง เลื่อยดักที่แจกในปีนี้มีขนาดไม่พอดี ซึ่งฝ่ายเลขฯ ก็ต้อง ขอบอกภัยในความผิดพลาด และรับปากว่าจะปรับปรุงให้ดีขึ้น อย่างไรก็ตามต้องขอบขอบคุณ Presenters ทุกท่านที่ อุตส่าห์ใส่เสื้อเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้ชาว BRT และที่ ปลื้มสุดๆ เห็นจะเป็นอาจารย์ Gareth Jones จาก ศษ. ที่ ใส่เสื้อ BRT เป็น presenter ให้ตลอดงาน ถึงแม้ว่าเสื้อจะ แขน่ไปนิด เล็กไปหน่อย แต่อาจารย์ก็ไม่ย่อท้อ ปีหน้า สันนิษฐานว่าจะทำขนาดให้พอดีตัวอาจารย์ค่ะ

ครอบครัวสุขสันต์ต้องยกให้อาจารย์ ศุภฤกษ์ วัฒนสิทธิ์ จากมหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ เพราะประชุมประจำปี BRT ปีนี้ อาจารย์ได้เดินทางมากันทั้ง ครอบครัว อันได้แก่ ลูกสาวน่ารักวัยทีน พร้อมด้วยคุณแม่ยังสาว มาร่วมงาน เลี้ยงรับรองในวันแรกของการเปิด ประชุม แม้สถานที่ที่จะคับแคบก็ไม่น่าเป็น อุปสรรคสำหรับวันแฟมิลี่ เพราะ อาจารย์ได้พาครอบครัวไปนั่งเปิบ ส้มตำริมสนามหญ้าอย่างเอร็ดอร่อย โดยไม่สนใจโต๊ะในงานเลี้ยงรับรองที่ เต็มเอียด ฝ่ายเลขานุการฯ ขอขอบคุณ ในความกรุณาของอาจารย์ หรือว่า อาจารย์จะถือโอกาสสำรวจมดเมือง กระบี่ไปด้วยก็ไม่รู้ค่ะ

อีกคนที่สนุกสนานกับการทัศนศึกษาและชื่นชมความงดงามของท้องทะเลเมืองกระบี่ เป็นอย่างมาก คือ อาจารย์ชัชชวาล ใจชื้อกุล จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แม้ อากาศจะไม่ดี ฝนฟ้าไม่เป็นใจ แต่อาจารย์ก็ไม่ได้ย่อท้อในการสำรวจความงดงาม ของท้องทะเล ลงดำผุดดำว่ายแข่งกับฝูงปลาเป็นว่าเล่น เรียกว่าไม่มีอะไรที่ขัดขวาง การทัศนศึกษาได้ท้องทะเลของอาจารย์ได้จริงๆ งานนี้วาฟได้เพื่อนแล้วค่ะ

โครงการ BRT

ได้รับโล่เกียรติยศ

เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2549 คุณรังสิมา ตันตทเลขา ผู้แทนจากโครงการ BRT เข้าเฝ้าพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ เพื่อรับโล่เกียรติยศจากการสนับสนุนนิทรรศการความหลากหลายทางชีวภาพในงานพฤกษศาสตร์ ครั้งที่ 2 ที่ MCC HALL ชั้น 4 เดอะมอลล์ บางกะปิ ในระหว่างวันที่ 25 สิงหาคม - 3 กันยายน 2549 จัดโดยบริษัท เดอะมอลล์ กรุ๊ป ในงานนี้โครงการ BRT ได้นำผลงานวิจัยพรรณไม้ชนิดใหม่และพรรณไม้หายาก ไร่น้ำนางฟ้า และสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก รวมทั้งหอยทากสวยงาม ไปจัดแสดง ซึ่งได้รับความสนใจจากสาธารณชนอย่างท่วมท้น

คุณรังสิมา ตันตทเลขา จากโครงการ BRT เข้าเฝ้าพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ เพื่อรับโล่เกียรติยศ

งานวิจัยนอกทากจิ๋ว + ได้รับรางวัลสภาวิจัยแห่งชาติ :

Opisthostoma beeartee หอยทากจิ๋วที่ได้รับการตั้งชื่อให้เกียรติแก่โครงการ BRT ที่ได้รับใช้สังคม ความหลากหลายทางชีวภาพมาอย่างยาวนาน

ผลงานวิจัย ประจำปี 2549

ขอแสดงความยินดีกับ รศ.สมศักดิ์ ปัญญา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กับรางวัลสภาวิจัยแห่งชาติ : ผลงานวิจัย ประจำปี 2549 สาขาเกษตรศาสตร์และชีววิทยา ประเภทชมเชย จากผลงานวิจัยที่ได้ทุ่มเทมาเป็นเวลานาน เรื่อง “อนุกรมวิธานหอยทากจิ๋วเขานินปูนในประเทศไทย มาเลเซีย และเวียดนาม” (Taxonomy of Microsnail from Limestone Mountains in Thailand Malaysia and Vietnam) 1 ใน 14 ผลงานวิจัยคุณภาพที่ทางสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ได้พิจารณาและอนุมัติให้รางวัลผลงานวิจัย ประจำปี 2549 ซึ่งผลงานวิจัยดังกล่าวได้รับทุนสนับสนุนจากโครงการ BRT มาอย่างต่อเนื่อง

รางวัลสภาวิจัยแห่งชาติเป็นรางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติของนักวิจัยและนักประดิษฐ์คิดค้นไทยทั้งด้านวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2517 ปัจจุบันได้แบ่งรางวัลออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ รางวัลนักวิจัยดีเด่น รางวัลผลงานวิจัย รางวัลวิทยานิพนธ์ และรางวัลผลงานประดิษฐ์คิดค้น เพื่อส่งเสริมและให้กำลังใจแก่นักวิจัยที่ได้สร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพดีเยี่ยมในสาขาวิชาการนั้นๆ อันเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ

ตามไปดู “เพชรหึง”

เพชรหึง (*Grammatophyllum speciosum* Blume)
กอใหญ่ กำลังออกดอกสวยงามอยู่หลายช่อ

กล้วยไม้ใหญ่ที่สุดในโลก

เก็บตกจากการเยี่ยมชมศูนย์สิ่งแวดล้อมศึกษาพุดเตย จ.กาญจนบุรี เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2549 ก่อนที่จะเดินทางกลับ นำมา (นายบุญมา พันธุ์แสน) ปรากฏอยู่ที่ห้องดินแห่งบ้านพุดเตย ได้ชักชวนคณะผู้เยี่ยมชมไปดูกล้วยไม้ที่ใหญ่ที่สุดในโลก “เพชรหึง” ซึ่งกำลังออกดอกเป็นช่อใหญ่สูงท่วมหัว สร้างความประทับใจให้กับทุกคนเป็นอย่างมาก นำมาเล่าว่าช่อกล้วยไม้ต้นนี้มาจากชาวพม่าตั้งแต่ต้นยังเล็ก ญาติที่บ้านช่วยกันเลี้ยงดูจนใหญ่โต ออกดอกสวยงาม ส่วนในธรรมชาติจะพบเพชรหึงขึ้นอยู่บนคาบไม้สูงๆ ในป่าลึก ปัจจุบันพบได้ยากและมีการลักลอบนำออกมาขายกันมาก ซึ่งถ้าไม่ช่วยกันดูแลรักษา กล้วยไม้ชนิดนี้อาจสูญพันธุ์จากพื้นที่ธรรมชาติได้ในอนาคต

“ช้อยนางรำ”

นักเต้นระบำแห่งบ้านพุดเตย

ศูนย์สิ่งแวดล้อมศึกษาพุดเตย จ.กาญจนบุรี มีพืชที่ทำให้ผู้เยี่ยมชมประหลาดใจเสมอ ก็คือ ต้น “ช้อยนางรำ” พืชต้นเล็กๆ ที่นำมาแห่งบ้านพุดเตย มักชี้ชวนให้ดูพร้อมกับปรบมือเป็นจังหวะอยู่เหนือบริเวณยอด ส่งผลให้ใบอ่อนเรียวยาวเล็กตรงยอดโยกย้ายไปมาคล้ายกับนักเต้นรำที่กำลังชูมือส่ายเอว นำมาบอกว่าถ้าอยากเห็นต้นช้อยนางรำเดินชัดๆ ต้องปรบมือในช่วงที่ไม่มีลมพัด และห้ามพูดคุยเสียงดัง ซึ่งพืชชนิดนี้ทำให้เราตระหนักว่าธรรมชาติยังซ่อนความมหัศจรรย์อันหลากหลายไว้อีกมากมาย

ต้นช้อยนางรำจากบ้านพุดเตย ที่มีใบอ่อนเล็กๆ โยกย้ายไปมาตามเสียงปรบมือ

โลมาขาวเทา หรือ โลมาสีชมพู ?

แฟนพันธุ์แท้ของ BRT Newsletter คงรู้จักกับเจ้าโลมาสีชมพูเพื่อนแสนน่ารักจากขอนแก่น จ.นครศรีธรรมราช แต่จริงๆ แล้วเจ้าโลมาสีชมพูที่เรารู้จักกัน เขามีชื่อเรียกในหมู่นักวิชาการว่า โลมาขาวเทา ซึ่งมีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Suasa chinensis* และมีชื่อภาษาอังกฤษหลาย ๆ ชื่อ เช่น Indo-Pacific hump-backed dolphins , Chinese white dolphins หรือ Giant pandas of the sea และบางครั้งอาจเคยได้ยินคนในท้องถิ่นเรียก โลมาหลังโหนก ข้อมูลจากนักวิทยาศาสตร์ระบุว่า เจ้าโลมาชนิดนี้ มักพบอาศัยอยู่ในเขตน้ำตื้นของทะเลชายฝั่งทั้งในเขต Tropical และ Subtropical โดยเฉพาะบริเวณปากแม่น้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีการกระจายกว้างมาก ตั้งแต่ฝั่งของจีนและพม่าครอบคลุมไปจนถึงชายฝั่งออสเตรเลีย

จุดเด่นของโลมาชนิดนี้ คือการมีสีเฉพาะตัว กล่าวคือในตอนเกิดจะมีสีเทาเหมือนโลมาทั่วไป แต่เมื่ออายุมากขึ้น เม็ดเลือดจะกระจายมาชนิดผิวหนังมากขึ้น จึงทำให้มีสีชมพู อาหารการกินของเจ้าโลมาชนิดนี้ ส่วนใหญ่ได้แก่ ปลา กุ้ง รวมถึงปลาหมึก มีการวิเคราะห์กันว่า สาเหตุที่พบโลมาชนิดนี้ในอ่าวขอนแก่น เนื่องมาจากต้องการหลบมรสุมมาจากพื้นที่อื่นมาสู่บริเวณที่มีคลื่นลมสงบกว่า รวมทั้งเป็นการติดตามกลุ่มอาหารของมัน ซึ่งได้แก่ปลากด หรือ ปลาตุ๊กทะเล เป็นต้น

ในประเทศจีน เจ้าโลมาขาวเทาจัดเป็น endangered species พบว่ามีไม่เกิน 1,000 ตัว มีการกำหนดพื้นที่ปกป้องไว้ทางตอนใต้ของประเทศ สำหรับในบ้านเราขณะนี้กำลังมีการศึกษาถึงนิเวศวิทยา และสถานภาพของเพื่อนผู้แสนน่ารัก เพื่อจะได้มีการอนุรักษ์และ

จัดการอย่างถูกวิธี คราวนี้หากใครจะเรียกเจ้าโลมาชนิดนี้ว่า โลมาสีชมพูอย่างที่คุ้นเคยมานาน หรือจะเรียกโลมาขาวเทาอย่างนักวิชาการนิยมเรียกกัน ก็ขอให้เข้าใจให้ตรงกันว่ามันคือตัวเดียวกันนั่นเอง

ข้อมูล : รศ.สุชม เกร้าใจ คณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

■ โลมาสีชมพูหรือโลมาขาวเทา (*Suasa chinensis*) ที่พบที่หาดขอนแก่น จ.นครศรีธรรมราช

นักวิจัย BRT

ได้รับรางวัล MORRIS F. SKINNER AWARD

สมาคมโบราณชีววิทยาสัตว์มีกระดูกสันหลัง (The Society of Vertebrate Palaeontology : SVP.) ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ที่รัฐอิลลินอยส์ สหรัฐอเมริกา เป็นองค์กรซึ่งดำเนินการเพื่อประโยชน์ของมวลหมู่สมาชิก นักโบราณชีววิทยาสัตว์มีกระดูกสันหลังทั่วโลก โดยไม่แสวงหากำไร ได้ประกาศผลการคัดเลือกผู้ได้รับรางวัลประจำปี 2006 สำหรับนักวิทยาศาสตร์ผู้มีผลงาน

ดร.วราวุธ สุธีธร ขึ้นรับรางวัล MORRIS F. SKINNER AWARD ที่ประเทศแคนาดา ซึ่งเป็นรางวัลสำหรับผู้มีผลงานวิจัยโดดเด่นด้านโบราณชีววิทยาสัตว์มีกระดูกสันหลัง

ดีเด่นทางด้านโบราณชีววิทยาสัตว์มีกระดูกสันหลัง ซึ่งหนึ่งในรางวัลเหล่านั้น คือ รางวัล MORRIS F. SKINNER AWARD เป็นรางวัลสำหรับผู้ค้นพบฟอสซิลสัตว์มีกระดูกสันหลังที่มีความสำคัญมาก สามารถใช้สนับสนุนองค์ความรู้ใหม่ที่โดดเด่นทางด้านวิทยาศาสตร์ และยังส่งเสริม ส่งสอน ฝึกอบรม ผู้อื่นให้หันมาศึกษาวิจัยด้านโบราณชีววิทยา ผลการพิจารณาของคณะกรรมการมอบรางวัล MORRIS F. SKINNER AWARD 2006 ให้แก่ ดร.วราวุธ สุธีธร จากกรมทรัพยากรธรณี ประเทศไทย ซึ่งได้เดินทางไปรับรางวัลนี้ ในการประชุมวิชาการประจำปี ครั้งที่ 66 ของสมาคม ระหว่างวันที่ 18 - 21 ตุลาคม 2006 ที่เมืองออตตาวา ประเทศแคนาดา

“งานวิจัยฟอสซิล”

ได้รับเชิญเสวนายอดเยี่ยม บวก. ในงานวทท. 32

การประชุมวิชาการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 32 (วทท. 32) จัดขึ้นระหว่างวันที่ 10-12 ตุลาคม 2549 ณ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ โดยความร่วมมือระหว่างสมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์และคณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภายใต้ชื่อ “ประชุมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อเศรษฐกิจพอเพียง”

เฉลิมฉลองการครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

การประชุมในครั้งนี้ ทางมูลนิธิบัณฑิตยสภาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (บวท.) ได้จัด “เสวนาวิจัยยอดเยี่ยม บวท.” เพื่อให้เป็นเวทีเผยแพร่งานวิจัยดีเยี่ยมของประเทศ โดยได้หยิบยกผลงานวิจัย

ความหลากหลายทางชีวภาพในหัวข้อ “ตามรอยวิวัฒนาการของสัตว์โบราณที่ยิ่งใหญ่... ด้วยงานวิจัยฟอสซิล” (Tracking the evolution of the great prehistoric animal by fossils research) โดยผู้เชี่ยวชาญจากกรมทรัพยากรธรณี ดร.วราวุธ สุธีธร และนักวิจัยรุ่นใหม่ในกลุ่มบรรพชีวินวิทยา ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากโครงการ BRT มาอย่างต่อเนื่อง ขึ้นมาบอกเล่าประสบการณ์การทำงานวิจัยและผลงานวิจัยด้านบรรพชีวินในประเทศไทยที่มีการขุดค้นพบฟอสซิลทั้งพืชและสัตว์หลากหลายชนิด ทั้งกระดูกไดโนเสาร์ จระเข้ ปลา รอยตีนและฟันไดโนเสาร์ ทำให้ผู้เข้าร่วมฟังกว่า 300 คน ตื่นตาตื่นใจกับโลกดึกดำบรรพ์ของประเทศไทย

นักวิจัยกลุ่มบรรพชีวิน นำโดย ดร.วราวุธ สุธีธร และคณะขึ้นเวทีเสวนาวิจัยยอดเยี่ยม บวท. ในงาน วทท. ได้รับความสนใจอย่างท่วมท้น

BRT- ปตท. ร่วมลงนามบันทึกความ ร่วมมือชุดโครงการหาขอม-เขานัน

ศ.วิสุทธ์ ไบไม้ และนายประเสริฐ บุญสัมพันธ์ ร่วมลงนามในบันทึกข้อตกลงความร่วมมือเพื่อพัฒนางานวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่หาขอม-เขานัน จ.นครศรีธรรมราช

เมื่อวันที่ 3 ต.ค. 49 ที่ผ่านมา ศ.วิสุทธ์ ไบไม้ ผู้อำนวยการโครงการ BRT และ นายประเสริฐ บุญสัมพันธ์ กรรมการผู้จัดการใหญ่บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ได้ลงนามในบันทึกความร่วมมือ “งานวิจัยโครงการจัดการทรัพยากรชีวภาพชายฝั่งทะเลถึงยอดเขา พื้นที่หาขอม-เขานัน จังหวัดนครศรีธรรมราช” เพื่อพัฒนางานวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพจากยอดเขาสู่ทะเลในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขานัน อุทยานแห่งชาติเขานอม และพื้นที่โดยรอบ ในมิติต่างๆ ทั้งในด้านความหลากหลายของทรัพยากร สังคม ชุมชน ซึ่งแบ่งงานวิจัยออกเป็น 2 ชุดโครงการ ได้แก่ “ชุดโครงการวิจัยพื้นที่ชายฝั่งหาขอม-เขานัน จ.นครศรีธรรมราช” และ “ชุดโครงการวิจัยป่าเมฆ อุทยานแห่งชาติเขานัน จ.นครศรีธรรมราช” ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญและมีความไวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ทั้งสองชุดโครงการข้างต้น จะให้การสนับสนุนการทำวิจัยแบบมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัยชุมชนและเยาวชนในพื้นที่อีกด้วย

นิทรรศการไดโนเสาร์ไทย ครบรอบ 25 ปี

เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2549 ที่ผ่านมา ดร.วราวุธ สุธีธร กรมทรัพยากรธรณี และคณะผู้วิจัยในชุดโครงการการศึกษา ด้านบรรพชีวินวิทยาได้จัดพิธีเปิดนิทรรศการไดโนเสาร์ไทยครบรอบ 25 ปี ในโอกาสที่โครงการความร่วมมือศึกษาวิจัย ชากดึกดำบรรพ์ระหว่างประเทศไทยและฝรั่งเศสได้ดำเนินงาน มาครบ 25 ปี นิทรรศการดังกล่าวจัดขึ้นที่พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ ภูเก้าภูคุ้มข้าว อ.สหัสขันธ์ จ.กาฬสินธุ์ โดยมีคณะทูตฝรั่งเศสประจำ ประเทศไทย ผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม และ ผู้ว่าราชการจังหวัดกาฬสินธุ์ร่วมเป็นประธานในพิธี

ภายในนิทรรศการ ประกอบด้วย การแสดงผลการ ดำเนินการของคณะสำรวจร่วม ไทย - ฝรั่งเศส ตลอด 25 ปี ที่ผ่านมา โดยอธิบายถึงลักษณะ ทางธรณีวิทยาของประเทศไทย และแนวทางการสำรวจ ผ่าน การค้นพบฟอสซิลในยุคต่างๆ จากไทรแอสสิกจนถึงครีเทเชียส (ในช่วงมหายุคมีโซโซอิก) นิทรรศการดังกล่าวจะมีขึ้นจนถึงวันที่ 31 มกราคม 2550 ซึ่งผู้ที่สนใจยังสามารถเดินทางเพื่อไปร่วมชมได้

ดร.วราวุธ สุธีธร ผู้เชี่ยวชาญ ไดโนเสาร์ของไทยพาคณะทูต ฝรั่งเศสประจำประเทศไทย พร้อมด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิเยี่ยมชมนิทรรศการไดโนเสาร์ไทย-ฝรั่งเศส ครบรอบ 25 ปี ที่พิพิธภัณฑ์ภูเก้าภูคุ้มข้าว จ.กาฬสินธุ์

นักวิจัย BRT บรรยายพิเศษ “Biodiversity & Industry” ให้กับ

บริษัทปูนซีเมนต์ไทย

รศ.สมศักดิ์ ปัญญา บรรยายพิเศษเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพให้กับผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม จากบริษัทปูนซีเมนต์ไทย

เมื่อวันที่ 23 พ.ย. 2549 โครงการ BRT โดย รศ.สมศักดิ์ ปัญญา ได้รับเชิญจาก บริษัทปูนซีเมนต์ไทย จำกัด บรรยายพิเศษ เรื่อง Biodiversity & Industry ให้กับผู้เชี่ยวชาญจากบริษัทในเครือปูนซีเมนต์ไทยกว่า 90 ท่านที่ทำงานด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ณ บ้านห้วยอู่ล่อง อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพที่จะประยุกต์เข้ากับการทำอุตสาหกรรมที่รักษาสีสิ่งแวดล้อม โดยได้ยกตัวอย่างสภาพพื้นที่ที่ใกล้ตัวอย่างเขานินปูนซึ่งในอดีตบริเวณดังกล่าวเคยเป็นทะเลที่มีความอบอุ่นมาก่อน จึงเป็นแหล่งอาศัยของสิ่งมีชีวิตที่มีความหลากหลายและมีความสำคัญทั้งในด้านบรรพชีวินและวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต การทำอุตสาหกรรมจึงควรที่จะดำเนินการอย่างรอบคอบบนฐานความรู้ นอกจากนั้นยังได้เปิดเวทีแลกเปลี่ยนและซักถามจากผู้สนใจเป็นจำนวนมาก และมีแนวคิดในการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศเขานินปูนร่วมกัน

ไล่เดือนดิน... สัตว์เศรษฐกิจพอเพียง

Dr. Samuel James ผู้เชี่ยวชาญไล่เดือนดินของโลกจาก University of Kansas ประเทศสหรัฐอเมริกา กำลังให้ความรู้เกี่ยวกับสัตว์เศรษฐกิจพอเพียงของไทย

ผู้เชี่ยวชาญการวิจัยไล่เดือนดินของโลกจาก University of Kansas ประเทศสหรัฐอเมริกา มาสอนเรื่อง “**มารู้จักไล่เดือนดินของไทย**” ให้กับผู้ที่สนใจอย่างเข้มข้นระหว่างวันที่ 16-22 กันยายน 2549 ณ ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การฝึกอบรมครั้งนั้นนอกจากจะให้ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับไล่เดือนดินแล้ว ยังได้ให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ปฏิบัติจริงเกี่ยวกับการเก็บตัวอย่าง และการจัดจำแนกไล่เดือน โดยในพื้นที่ใน อ.บ้านบึง จ.ชลบุรี และพื้นที่บริเวณเขาสระบาป จังหวัดจันทบุรี เป็นสถานที่ศึกษา ผู้เข้ารับการอบรมได้ทำการผ่าตัดศึกษาตัวอย่างหลายชนิด มีหลายชนิดที่ผู้เชี่ยวชาญก็ยังไม่สามารถจำแนกได้ และที่สำคัญคือทุกคนได้ตื่นเต้นกับสรรพชีวิตที่อยู่ในตัวไล่เดือนดิน ตั้งแต่แบคทีเรีย โปรโตซัวที่มีชื่อว่า Monocystis และหนอนตัวกลมพวก nematodes ที่อาศัยอยู่ในตัวไล่เดือน ทำให้ช่วยกันตั้งสมมติฐานว่า “ไล่เดือนดินมีผู้ช่วยค่อนข้างหลากหลายที่ทำให้ไล่เดือนได้ทำหน้าที่ปรับปรุงดินได้อย่างสมบูรณ์แบบ” นับว่าเป็นก้าวที่สำคัญของการขยายวงกรวิจัยเรื่องไล่เดือนดิน ภายใต้โครงการวิจัย “กึ่งก็-ไล่เดือน โครงการ BRT” สัตว์มีเศรษฐกิจอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่เป็นแค่ผู้ย่อยสลายอินทรีย์สารเท่านั้น หากแต่ยังเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศอีกด้วย

นักวิจัย BRT พิษณุ

“วิธีการศึกษานกยูงและการอนุรักษ์”

แก่เจ้าหน้าที่อุทยาน

นกยูงเป็นสัตว์ป่าที่มีความสวยงามและนับวันจะลดจำนวนน้อยลงทุกที สถานภาพนกยูงจึงถูกจัดให้เป็นสัตว์ป่าใกล้สูญพันธุ์ของไทย ดังนั้นเพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกและเพิ่มศักยภาพในการปกป้องรักษาและป้องกัน โครงการ BRT จึงได้สนับสนุน รศ.วีณา เมษวิชัย และคณะ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดฝึกอบรมทางวิชาการ “วิธีศึกษานกยูงและการอนุรักษ์ แก่เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง จ.อุทัยธานี เมื่อวันที่ 7-9 พ.ค. 49 จำนวน 40 คน โดยเน้นการให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของชีววิทยาและนิเวศวิทยาของนกยูง การจำแนกเพศ การเก็บข้อมูลภาคสนามและการบันทึกข้อมูล ทั้งนี้เพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถนำความรู้ที่ได้มาวางแผนในการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ และสามารถเผยแพร่สร้างความเข้าใจให้กับประชาชนทั่วไปได้

เจ้าหน้าที่อุทยานกำลังฝึกภาคสนาม เก็บข้อมูลและจัดบันทึกสภาพพื้นที่และนิเวศวิทยาต่างๆ ของนกยูงในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง จ.อุทัยธานี

โครงการพิเศษ...

ทุนปริญญาเอกด้านนิเวศวิทยา

โครงการปีอาร์ที่มีความประสงค์รับสมัครนิสิตนักศึกษาเข้ามาศึกษาต่อปริญญาเอกด้านนิเวศวิทยาและความหลากหลายทางชีวภาพ (ecology and biodiversity) เพื่อเข้ามาร่วมสานงานด้านนิเวศวิทยาของไทยให้เกิดประโยชน์และช่วยเหลือสังคมไทยต่อไป

หลักเกณฑ์การให้ทุน

- จบปริญญาตรีหรือโท มีคุณสมบัติตามเกณฑ์การให้ทุนของคปก. (สกว.)
- โครงการ BRT จะเป็นผู้บริหารจัดการโครงการพิเศษนี้
- นักศึกษาสามารถสมัครทุนได้โดยตรง หรือให้อาจารย์ที่ปรึกษาสมัครให้ โดยส่งรายละเอียดโครงการข้อเสนอโครงการวิทยานิพนธ์ (Proposal) พร้อมประวัติส่วนตัว ตามแบบฟอร์มการให้ทุนของโครงการปีอาร์ที่ down load แบบฟอร์ม ได้ที่ <http://brt.biotech.or.th>

สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมที่ ฝ่ายเลขานุการโครงการ BRT 02-644-8150-9 ต่อ 513 , 541

ส่งรายละเอียดและหลักฐานการสมัคร ได้ที่

ฝ่ายเลขานุการโครงการ BRT 73/1 ชั้น 5 อาคาร สวทช. ถนนพระรามที่ 6 เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400 วงเล็บมุมซองว่า “สมัครทุนโครงการพิเศษด้านนิเวศวิทยา”

รศ.สุชาติ ชินะจิตร และนายถาวร สาริमानนท์ ให้สัมภาษณ์ในรายการ Family news alert ออกอากาศเมื่อวันที่ 17 พ.ย. 49 ทาง NTB 5

BRT ออกรายการ Family news alert

เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 49 ที่ผ่านมา รศ.สุชาติ ชินะจิตร ผู้อำนวยการ ฝ่าย 3 สกว. และ นายถาวร สาริमानนท์ ฝ่ายเลขานุการโครงการ BRT ได้ไปออกรายการ Family news alert ซึ่งออกอากาศทางจานดาวเทียมสามารถช่อง NBT 5 ในครั้งนี้ รศ.สุชาติได้กล่าวถึงที่มาของโครงการ BRT ที่เกิดขึ้นมาจากการตระหนักถึงความสำคัญของ

ความหลากหลายทางชีวภาพซึ่งจะมีผลโดยตรงกับระบบนิเวศของประเทศ จึงได้ร่วมกับศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ (คช.) จัดตั้งโครงการ BRT ขึ้นเพื่อดูแลเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพโดยตรง ส่วนนายถาวรได้ให้สัมภาษณ์ถึงเรื่องหนังสือสามสี เรื่องของฉันทิที่เกี่ยวกับ “พ” ที่ได้เขียนขึ้นโดยได้รับการสนับสนุนจากโครงการ BRT นายถาวร ได้กล่าวถึงแรงบันดาลใจในการแต่งหนังสือสำหรับเยาวชนเล่มนี้ขึ้นมาเพื่อเผยแพร่ชีววิทยาและความสำคัญของทรัพยากรชนิดนี้เพื่อการอนุรักษ์อย่างยั่งยืนในชุมชนโดยเชื่อว่าเยาวชนจะสามารถรับรู้เรื่องเหล่านี้ได้เร็วกว่าผู้ใหญ่ ทั้งยังสามารถถ่ายทอด และเชื่อมต่อกับความรู้ไปสู่ผู้ใหญ่ได้ด้วย

งานวิจัยกองพวกูมิตะวันตกออก รายการคนทองแผ่นดิน

จากการทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาชุมชนเข้มแข็งโดยใช้ฐานองค์ความรู้ด้านความหลากหลายทางชีวภาพเป็นเวลา 5 ปีเต็ม วันนี้โครงการทองผาภูมิตะวันตก โดยความร่วมมือระหว่างโครงการ BRT และบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ได้รับกระแสตอบรับจากนักวิจัยและผู้สนใจเข้าไปเยี่ยมชมเยียนอย่างไม่ขาดสาย ตลอดจนการถ่ายทำสารคดีหลากหลายรูปแบบ และล่าสุดรายการคนทองแผ่นดิน โดย บริษัท พาโนรามา วิดีโอไวด์ จำกัด ได้ถ่ายทอดความงามของธรรมชาติและวิถีชีวิตแบบพอเพียงของชุมชนห้วยเขย่งที่สอดคล้องกับองค์ความรู้ด้านความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดีในตอนชื่อว่า ภูมิปัญญาถิ่นทองผาภูมิตะวันตก ซึ่งออกอากาศในเช้าวันเสาร์ ที่ 4 พ.ย. 2549 ทางช่อง 11

BRT ร่วมจัดค่ายเยาวชนรักษ์ทะเลไทยที่ขอนแก่น

ระหว่างวันที่ 16-18 ตุลาคม 2549 บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ร่วมกับมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จัดกิจกรรม “ค่ายเยาวชนรักษ์ทะเลไทย ครั้งที่ 1” ณ โรงแรมก้าชธรรมชาตินขอนแก่น และออลกตรีสอร์ท อ.ขอนแก่น จ.นครศรีธรรมราช เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลในพื้นที่ โดยมีตัวแทนเยาวชนจาก 7 โรงเรียนในเขต อ.ขอนแก่น รวมทั้งสิ้น 68 คน เข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ ซึ่งทางโครงการ BRT ได้ส่งตัวแทนเพื่อไปให้ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพทางทะเลและแนะนำโครงการวิจัยต่างๆ ในชุดโครงการจัดการทรัพยากรชีวภาพชายฝั่งทะเลถึงยอดเขา ซึ่งเป็นชุดโครงการน้องใหม่โดยความร่วมมือระหว่างบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) และ โครงการ BRT

ตลอดการจัดกิจกรรมค่ายนอกจากเยาวชนจะได้รับฟังการบรรยายสาระความรู้และความสนุกสนานจากสันทนากการแล้ว ยังได้นั่งเรือไปชมหน้าผาหินชั้นคดโค้ง ซึ่งเป็นหินปูนในยุคออร์โดวิเซียนที่ได้รับความร้อนและการบีบอัดจนชั้นหินปูนนี้คดโค้งแปลกตา บางส่วนเป็นสีดำคล้ายถ่าน และบางส่วนก็เป็นหินแปรที่เหลื่อมมัน นอกจากนี้ยังได้ชื่นชมโลกมาลีชมพูทรัพยากรธรรมชาติสำคัญที่ทางโครงการ BRT ให้การส่งเสริมการวิจัยในบริเวณดังกล่าวด้วย

เยาวชนจากโรงเรียนต่างๆ ในพื้นที่ อ.ขอนแก่น ร่วมถ่ายภาพบริเวณหน้าโรงแรมก้าชธรรมชาตินขอนแก่น

หนังสือใหม่ปี 2549

หนังสือ “พรรณไม้ดอกหอมพื้นเมืองที่หายากและใกล้สูญพันธุ์ในประเทศไทย”

โดย ดร.ปิยะ เฉลิมกลิ่น สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

รวบรวมข้อมูลพรรณไม้ดอกหอมพื้นเมืองของไทยไว้อย่างครบถ้วนกว่า 240 ชนิด ตั้งแต่การบรรยายลักษณะพรรณไม้ แหล่งกำเนิดและการกระจายพันธุ์ ไปจนถึง ข้อมูลเกี่ยวกับเทคนิคการขยายพันธุ์ การเพาะกล้า การย้ายปลูก และการบำรุงรักษา ต้นกล้า การปลูกเลี้ยงในสภาพพื้นที่ต่างๆ กัน ทั้งการปลูกเลี้ยงในพื้นที่อนุรักษ์ การปลูกเลี้ยงในพื้นที่นอกถิ่นกำเนิด และการปลูกเลี้ยงในแปลงปลูกและแปลงอนุรักษ์

จัดพิมพ์โดย โครงการ BRT ราคา 200 บาท ความยาว 260 หน้า สีสี่และขาวดำ

หนังสือ “วิจัยกึ่งถือ...เรื่องไม่ยาก”

โดย รศ.สมศักดิ์ ปัญหา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หนังสือกึ่งถือเล่มแรกที่มีเนื้อหาสาระทางวิชาการครบครัน ทั้งข้อมูลชีววิทยาทั่วไป ถิ่นที่อยู่อาศัย และสัณฐานวิทยา รวมทั้งวิธีการจัดการศึกษากับตัวอย่างที่สำรวจได้ โดยเฉพาะการผ่าตัดศึกษาอวัยวะต่างๆ และการจำแนกกึ่งถือโดยใช้รูปวิธานในระดับ order ที่แปลมาจากเอกสาร “Milli-PEET” The Field Museum, Chicago, USA นอกจากนี้ยังได้แสดงรายการสปีชีส์ของกึ่งถือที่พบในประเทศไทยมากกว่า 100 สปีชีส์ ในส่วนท้ายของหนังสือเล่มนี้อีกด้วย

จัดพิมพ์โดยโครงการ BRT ราคา 100 บาท ความยาว 58 หน้า สีสี่และขาวดำ

หนังสือ “มวนน้ำที่ทองพางุมิตะวันตก”

โดย รศ. จริยา เด็กประยูร และคณะ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เป็นผลงานจากชุดโครงการทองพางุมิตะวันตกที่โครงการ BRT สนับสนุนมากกว่า 5 ปี ดีพิมพ์เป็นหนังสือรวบรวมข้อมูลรูปร่าง ลักษณะนิสัย ถิ่นอาศัย พฤติกรรมและชีววิทยาบางประการของมวนน้ำกลุ่มต่างๆ 50 ชนิด ที่พบในแหล่งน้ำต่างๆ ในพื้นที่ทองพางุมิตะวันตก เช่น มวนกรรเชียง มวนวน มวนเข็ม มวนจิ้งจิกน้ำ มวนแมงป่อง มวนมอส เป็นต้น พร้อมรูปภาพประกอบสวยงาม เหมาะสำหรับเป็นคู่มือศึกษามวนน้ำอย่างง่ายสำหรับเยาวชนและผู้สนใจทั่วไป

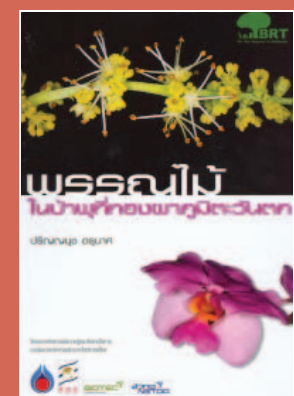
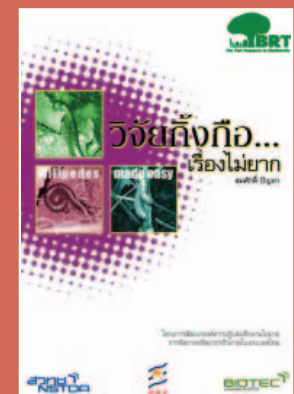
จัดพิมพ์โดยโครงการ BRT ราคา 100 บาท ความยาว 56 หน้า สีสี่ตลอดเล่ม

หนังสือ “พรรณไม้ในป่าพุที่ทองพางุมิตะวันตก”

โดย อาจารย์ ปริบุญนุช ดรุมาศ และคณะ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หนังสือในชุดโครงการทองพางุมิตะวันตก ที่แนะนำระบบนิเวศ “พุ” ที่พบมากในภาคตะวันตก จ.กาญจนบุรี ซึ่งจะทำให้เข้าใจความแตกต่างระหว่าง “พุ” กับระบบนิเวศ “พุ” มากยิ่งขึ้น โดยได้รวบรวมข้อมูลพรรณไม้นานาชนิดในป่าพุ 3 แห่งในพื้นที่ทองพางุมิตะวันตกจำนวนกว่า 200 ชนิด มาบรรยายลักษณะทางพฤกษศาสตร์อย่างละเอียด พร้อมข้อมูลการกระจายพันธุ์ และช่วงเวลาออกดอก เหมาะสำหรับผู้สนใจและนิสิตนักศึกษาที่ต้องการชื่นชมธรรมชาติอย่างมีความรู้

จัดพิมพ์โดยโครงการ BRT ราคา 200 บาท ความยาว 220 หน้า สีสี่ตลอดเล่ม

หนังสือ “สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกที่ทองผาภูมิตะวันตก”

โดย ผศ.วิเชษฐ คุนซื่อ และคณะ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หนังสือในชุดโครงการทองผาภูมิตะวันตก ให้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกที่พบในพื้นที่ดังกล่าวกว่า 30 ชนิด ทั้งรูปร่าง ลักษณะถิ่นอาศัย การกระจายพันธุ์ทั้งในประเทศไทยและในพื้นที่ทองผาภูมิตะวันตก เหมาะสำหรับผู้ที่สนใจสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบกที่นำมาไว้ในห้องสมุดของครอบครัว

จัดพิมพ์โดยโครงการ BRT ราคา 100 บาท ความยาว 64 หน้า สีสี่ตลอดเล่ม

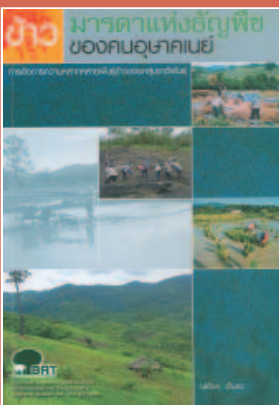

หนังสือ “พรรณไม้วงศ์ไม้ก่อของไทย”

โดย ดร.จำลอง เพ็งคล้าย และคณะ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

รวบรวมผลงานวิจัยพรรณไม้วงศ์ไม้ก่อของไทยที่สมบูรณ์ที่สุด 119 ชนิด ในจำนวนนี้เป็นชนิดใหม่ของโลก 3 ชนิด และ 1 สายพันธุ์ ข้อมูลในหนังสือประกอบด้วยการบรรยายลักษณะพรรณไม้แต่ละชนิด โครงสร้างพันธุ์ไม้ทั่วไป ที่แสดงด้วยรูปถ่ายให้เห็นถึงความแตกต่างของลักษณะรูปใบ ปลายใบ ขอบใบ และรูปวิธานการจำแนกสกุลไม้ก่อ นอกจากนี้ยังให้ข้อมูลการใช้ประโยชน์ กระจายพันธุ์ ช่วงเวลาออกดอกและผล

จัดพิมพ์โดยโครงการ BRT ราคา 250 บาท ความยาว 310 หน้า สองสีและขาวดำ

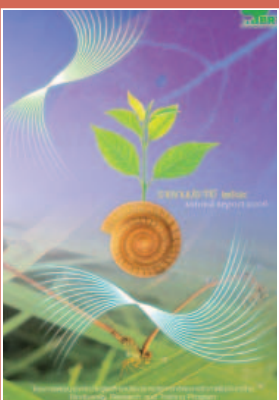

หนังสือ ข้าว มาตราแห่งวิถีชีวิตของคนอุษาคเนย์

โดย นายเสถียร ฉันทะ นักวิชาการ โรงพยาบาลเวียงแก่น จ.เชียงราย

รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ 6 กลุ่ม ในภาคเหนือที่ผูกพันกับข้าวพื้นเมืองชนิดต่างๆ จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรม โดยได้สะท้อนมุมมองทั้งในแง่สังคมศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม เศรษฐศาสตร์ วิถีชีวิตชาวบ้านที่เกี่ยวกับข้าว วิธีการเพาะปลูกข้าว รวมถึงอุปกรณ์ปลูกที่มีลักษณะแตกต่างกันตามท้องถิ่น และองค์ความรู้พื้นบ้านเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการคัดสรรพันธุ์ข้าวไว้ให้ยู่ต่อไป

จัดพิมพ์โดยโครงการ BRT ราคา 200 บาท ความยาว 283 หน้า ขาวดำ

หนังสือ “รายงานประจำปี 2549”

เป็นการประมวลผลการดำเนินงานในรอบปี 2549 ที่ผ่านมาของโครงการ BRT เพื่อให้ผู้สนใจและหน่วยงานในทรัพยากรของไทยได้ติดตามความก้าวหน้างานในโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางชีวภาพ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนา งานในระยะที่ 3 ของโครงการ BRT ผลงานเด่นในรอบปี 2549 ผลงานในชุดโครงการต่างๆ

จัดพิมพ์โดยโครงการ BRT ราคา 100 บาท ความยาว 60 หน้า สีสี่ตลอดเล่ม

หนังสือ “รายงานการวิจัยในโครงการ BRT 2549”

เป็นการตีพิมพ์ผลงานวิจัยในโครงการ BRT ด้านจุลินทรีย์ สาหร่ายและแพลงก์ตอนพืช และสัตว์ รวมทั้งนิเวศวิทยาและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งสิ้น 32 เรื่อง โดยแต่ละเรื่องมีคุณค่าทางวิชาการ สามารถนำไปใช้เป็นเอกสารอ้างอิงหรือเป็นแนวทางในการต่อยอดจากองค์ความรู้พื้นฐานด้านชีววิทยาให้เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ในอนาคต

จัดพิมพ์โดยโครงการ BRT ราคา 150 บาท ความยาว 308 หน้า ขนาด

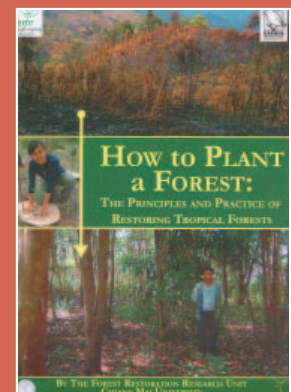

หนังสือ “How to Plant a Forest : The Principles and Practice of Restoring Tropical Forest”

โดย Stephen Elliott มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

หนังสือเล่มนี้ได้รวบรวมและเรียบเรียงผลงานวิจัยที่มีคุณค่าในโครงการ “วิจัยพรรณไม้โครงสร้าง (Framework Species) เพื่อฟื้นฟูป่าอย่างยั่งยืน” โดย Dr. Stephen Elliott และคณะ จาก Forest Restoration Research Unit-FORRU มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากโครงการ BRT มาอย่างต่อเนื่อง เนื้อหาในหนังสือได้ให้หลักการ ทฤษฎี และแนวทางปฏิบัติสำหรับการฟื้นฟูป่า มีภาพวาดประกอบสวยงาม ทำให้เข้าใจง่าย อีกทั้งยังได้แนะนำชนิดพันธุ์ไม้ของไทยหลายชนิดที่เป็นพรรณไม้โครงสร้าง (Framework Species) ซึ่งมีศักยภาพในการช่วยฟื้นฟูป่า รวมทั้งข้อมูลชนิดนกและสัตว์ป่าบางชนิดที่กลับคืนมาภายหลังจากการฟื้นฟูป่า เหมาะสมกับผู้อ่านทุกท่านที่สนใจปลูกป่าที่ให้ผลอย่างยั่งยืน

จัดพิมพ์โดย Forest Restoration Research Unit ความยาว 200 หน้า ภาษาอังกฤษ

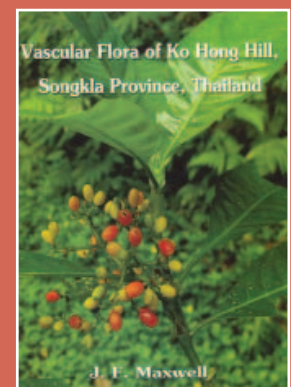

หนังสือ “Vascular Flora of Ko Hong Hill, Songkla Province, Thailand”

โดย J.F. Maxwell มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เขาคอหงส์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ J. F. Maxwell อาจารย์ภาควิชาชีววิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ให้ความสนใจ ภูเขาแห่งนี้นอกจากจะเป็นสถานที่ตั้งของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์แล้ว ยังคงมีพรรณไม้ต่างๆ อยู่อย่างหนาแน่น จากการสำรวจของคณะนักวิจัยทำให้ทราบว่าผืนป่าเล็กๆ แห่งนี้ มีความหลากหลายของพรรณพืชนับตั้งแต่พืชสกุลเฟิร์นและไผ่เลี้ยงเฟิร์น พืชใบเลี้ยงเดี่ยว และใบเลี้ยงคู่ มากกว่า 130 วงศ์ จากทั้งหมด 280 วงศ์ทั่วประเทศ ข้อมูลพรรณพืชทั้งหมดได้รับการรวบรวมและเรียบเรียงออกมาเป็นหนังสือ Vascular Flora of Ko Hong Hill, Songkla Province, Thailand ซึ่งเป็นหนังสือในชุด “Thai Studies in Biodiversity” ของโครงการ BRT ในลำดับที่ 6

จัดพิมพ์โดยโครงการ BRT ราคา 400 บาท ความยาว 472 หน้า Thai Studies in Biodiversity No.6, 2006 ภาษาอังกฤษ

ทอพงพากุมิตะวันวันตก

เชิญท่านผู้สนใจเข้าร่วมงานประชุมวิชาการชุดโครงการทอพงพากุมิตะวันตก โดยท่านจะได้พบกับการนำเสนอผลงานทางวิชาการจากโครงการวิจัยกว่า 50 โครงการ การนำเสนอการค้นพบสิ่งมีชีวิตชนิดใหม่ของโลกและของไทย ทั้งพืช สัตว์ จุลินทรีย์ การบอกเล่าประสบการณ์ในการทำวิจัยในชุดโครงการ การพัฒนาชุดโครงการวิจัยที่ดึงเอาชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

เป็นโครงการความร่วมมือเพื่อสนับสนุนงานวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพร่วมกันระหว่างโครงการ BRT กับ บริษัท ปตท. จำกัด มหาชน ได้มีการสนับสนุนงานวิจัยในพื้นที่ ตำบลห้วยเขย่ง และอุทยานแห่งชาติทอพงพากุมิตะวันตก อ.ทอพงพากุมิตะวันตก จ.กาญจนบุรี อย่างต่อเนื่องมากกว่า 5 ปี (พ.ศ. 2545-2549) ถือเป็นโครงการต้นแบบในการศึกษาเชิงพื้นที่ (Area-based) มีงานวิจัยต่างๆ กว่า 50โครงการ ผลิตบัณฑิตด้านความหลากหลายทางชีวภาพกว่า 40 คน และเพิ่มศักยภาพแก่นักวิจัยกว่า 30 โครงการ ค้นพบสิ่งมีชีวิตชนิดใหม่ของโลก และสิ่งมีชีวิตที่พบในเมืองไทยครั้งแรกกว่า 10 ชนิด จากงานวิจัยที่ผ่านมาได้มีผลงานวิชาการตีพิมพ์ทั้งในและต่างประเทศมากมาย และยังมีการส่งกลับองค์ความรู้เหล่านั้นคืนสู่ชุมชนและเยาวชนในพื้นที่ทอพงพากุมิตะวันตก

ด้วยเป้าหมายที่วางไว้ คือ การบริหารจัดการทรัพยากรชีวภาพระหว่างนักวิจัยกับชุมชนเพื่อเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน เกือบ 5 ปีที่ผ่านมาจึงมีนักวิชาการและนักศึกษาหลายกลุ่ม หลายสถาบัน เข้าไปร่วมกันศึกษาวิจัยในพื้นที่ จนเกิดการตกผลึกหลอมรวมงานวิจัยต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อนำไปสู่การบูรณาการในแง่มุมต่างๆ เพื่อประโยชน์ต่อชุมชนเยาวชนและวงการวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพต่อชุมชนและเยาวชนในพื้นที่ต่อไปในอนาคต โครงการ BRT จึงเห็นควรให้มีเวทีให้นักวิจัยในโครงการทอพงพากุมิตะวันตกทุกท่านซึ่งเปรียบเสมือนคนในครอบครัวเดียวกันได้มีโอกาสนำเสนองานวิจัยแก่นักวิจัยท่านอื่นๆ ที่ร่วมโครงการได้ร่วมรับรู้รับทราบ ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อสร้างประโยชน์ นำไปสู่การวิจัยต่อยอดอย่างมีประสิทธิภาพ

2-4 กุมภาพันธ์ 2550

จังหวัดกาญจนบุรี

เตรียมพบกับ... การประชุมวิชาการทอพงพากุมิตะวันตก 2-4 กุมภาพันธ์ 2550 จังหวัดกาญจนบุรี

โครงการทอพงพากุมิตะวันตก เป็นโครงการความร่วมมือเพื่อสนับสนุนงานวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพร่วมกันระหว่างโครงการ BRT กับ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ได้สนับสนุนงานวิจัยในพื้นที่ตำบลห้วยเขย่ง และอุทยานแห่งชาติทอพงพากุมิตะวันตก อ.ทอพงพากุมิตะวันตก จ.กาญจนบุรี อย่างต่อเนื่องมากกว่า 5 ปี (พ.ศ. 2545-2549) ถือเป็นโครงการต้นแบบในการศึกษาเชิงพื้นที่ (Area-based)

5 ปีที่ผ่านมา มีนักวิชาการและนักศึกษาหลายกลุ่ม หลายสถาบัน เข้ามาร่วมกันศึกษาวิจัยในพื้นที่ จนเกิดการตกผลึกหลอมรวมงานวิจัยต่างๆ เข้าด้วยกัน อันจะนำไปสู่การบูรณาการในแง่มุมต่างๆ เพื่อประโยชน์ต่อชุมชนเยาวชน และวงการวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพ

โครงการ BRT ขอเชิญท่านผู้สนใจเข้าร่วมการประชุมวิชาการทอพงพากุมิตะวันตก เพื่อให้ข้อคิดเห็นและร่วมพัฒนางานวิจัยเชิงพื้นที่เพื่อสร้างประโยชน์ นำไปสู่การต่อยอดงานวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ ท่านจะได้พบกับ...

- การนำเสนอผลงานทางวิชาการจากโครงการวิจัยกว่า 40 โครงการ
- การเชื่อมโยงงานวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศธรรมชาติเข้าสู่ระบบนิเวศสังคมมนุษย์
- การค้นพบสิ่งมีชีวิตชนิดใหม่ของโลกและของไทยมากมาย
- แนวทางการต่อยอดและการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย
- มุมผลิตภัณฑ์ (out put) หลากหลายรูปแบบในชุดโครงการทอพงพากุมิตะวันตก
- ทำความรู้จักกับฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพเชิงพื้นที่ : NBIDS
- ตื่นตากับผลงานเด่นในชุดโครงการกว่า 40 เรื่อง
- รวบรวมบทความวิชาการ (Proceedings) เต็มรูปแบบกว่า 40 เรื่อง
- โปสเตอร์ผลงานวิจัยเชิงสื่อสารสาธารณะที่เข้าใจง่าย
- เลือกรับซื้อผลิตภัณฑ์ OTOP ชุมชนห้วยเขย่ง

ระยะเวลา 2-4 กุมภาพันธ์ 2550

สถานที่ จังหวัดกาญจนบุรี

การลงทะเบียน 1,000 บาท ชำระก่อนวันที่ 20 มกราคม 2550 (ค่าเอกสาร อาหารกลางวันและอาหารว่าง)

1,500 บาท ชำระหลังวันที่ 20 มกราคม 2550 down load แบบฟอร์มลงทะเบียน หรือดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ <http://brt.biotech.or.th>

สอบถามเพิ่มเติม ฝ่ายเลขานุการโครงการ 73/1 ชั้น 5 อาคาร สวทช. ถนนพหลโยธินที่ 6 เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400 โทรศัพท์ 02-644-8150-9 ต่อ 554 โทรสาร 02-644-8106

